

KONNI ZILLIACUS

**REVOLUTION OCH
KONTRAREVOLUTION**

I

RYSSLAND OCH FINLAND

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1912.

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1912

Förord.

Föreliggande arbete afser icke att utgöra en uttömmande skildring af de års ryska och finska utveckling det omfattar, utan endast att lämna en del material för belysande af denna utveckling, hvilken det ännu är mer än svårt för de flesta att uppfatta. Enhvar, som helst i någon mån följt med händelserna i det ryska tsardömet under det senaste halfva dussinnet år, måste ha kommit till uppfattningen, att bakom de synliga händelserna okända krafter drifvit ett spel, som i mer än ett afseende varit afgörande för den politik, hvars yttre konturer man kunnat iakttaga. Då och då har en flik af den officiella, skylande slöjan blifvit lyftad under debatterna i den ryska duman, eller i någon publikation, i alla händelser så mycket att tillvaron af sådana mäktiga, osynliga krafter blifvit tydlig, men icke tillräckligt för att gifva mera än en dunkel föreställning om dem. Hvarje bidrag till belysningen af det mera anade än kända spelet bakom de synliga kulisserna bör därför vara i samma mån välkommet som det hjälper att klargöra uppfattningen af den nuvarande ställningen.

Någon fullständig utredning af de dolda krafternas ödesdiga ingripande i den ryska samhälls- och politiska utvecklingen förmår nog ännu ingen utomstående åstadkomma och mycket tvifvelaktigt är huruvida sådan fullständig utredning ens i en framtid kommer att kunna bringas till stånd. Men bidrag af mer eller mindre klagörande art kan enhvar lämna, som af omständigheterna bragts i beröring med en eller flera af de i intrigerna medverkande. I främsta rummet är det den ryska hemliga, politiska polisens — "ohranans" — afslöjade verksamhet, som lämnat tillfälle till inblick i dessa förhållanden och särskildt den beryktade agenten Aseffs dubbelspel såsom polis-provokatör och ledare af de revolutionäras terroristiska kamporganisation. Ingen kunde stå i förbindelse med det socialist-revolutionära partiet utan att också komma i beröring med partiets mest verksamma medlem, äfven om förbindelserna ingenting hade att skaffa med attentat och attentatförberedelser. Och hvem helst, som under någon tid stått i beröring med terroristen-polisagenten, måste, när han skärskådar sina hågkomster i belysning af afslöjandena rörande denne, komma till slutsatser, hvilka icke äro helt värdelösa såsom bidrag för bedömandet af tillståndet i våra dagars Ryssland, af den utveckling bakåt, som där pågår, och af åtminstone en del af de syften regeringens politik sannolikt ytterst är afsedd att tjäna.

Det är några sådana bidrag författaren

genom skildrandet af de i det följande berörda utvecklingsmomenten hoppas kunna lämna, trots det att skildringarna i vissa enskildheter måste bli ofullständiga. De ohrana-agenter, som voro verksamma inom de direkt eller indirekt revolutionära partierna, ha själfallet till sina öfverordnade inrapporterat hvad de lyckats vinna kunskap om, men de kunde lika själfallet icke personligen deltaga i allt och kunde icke genom alltför många och alltför ingående frågor om sådant, de icke direkt hade att skaffa med, riskera att väcka misstankar rörande skälen för sin vetgirighet. Därtill kommer så, att en del meddelanden, hvilka agenterna i fråga med all sannolikhet lämnat sina öfverordnade, af dessa öfverordnade otvifvelaktigt behållits för egen räkning och icke delgifvits de officiella myndigheterna, hvilket förhållande åter i sin mån nödvändiggör en sofring af det tillgängliga materialet. I följd häraf finnes ett och annat, som ej kan beröras, men i själfva verket mest biomständigheter, utan väsentlig betydelse för de slutsatser, hvilka själfmant tränga sig på en-hvar vid närmare begrundande af de hufvudsakliga data och fakta, som opåtaladt kunna bringas i dagen.

Mycket och mångt af det, som i det följande beröres, har tidigare offentliggjorts, dels i tidningar och tidskrifter, dels i arbeten i bokform, behandlande olika faser af de senare årens utveckling i Ryssland, men icke samladt och sammanställdt och därför icke heller af tillräckligt

belysande verkan. Flere af de i öfversättning meddelade handlingarna äro anförda efter Doktor A. Törngrens "Från våra dagars Ryssland", hvilket synnerligt väl dokumenterade och detaljrika arbete författaren äfven har att tacka för flera af de meddelade sifferuppgifterna och andra data. Bedömandena och slutsatserna äro gifvetvis författarens egna och beträffande dem må läsaren själf afgöra huruvida de, så häpnadsväckande de än delvis kunna förefalla, logiskt härflyta ur de anförda sakförhållandena såsom premisser.

November 1911.

K. Z.

INNEHÅLL.

Inledning.

Revolutionsutbrottet. — Den första duman. — Regeringspolitik. — Den andra duman. — Belysning af regeringens verkliga afsikter. — Dolda krafter. . . . . s. 1—21.

Ohrana-organisationen, den hemliga ryska polisens hemligaste afdelning.

Ohrana-organisationens uppkomst. — Dess användning för judemassakrer. — De svarta banden i ohranans tjänst. — Pogromrörelsen och afslöjandena i duman. . . . . s. 22—55.

Huru revolutionärer uppföstras.

Motståndet i Finland mot förryskningspolitiken. — Närmande till de ryska oppositionspartierna. — Gradvis spridning af sympatier för de revolutionära. . . . . s. 56—75.

Den ryska polisprovokationen i Finland.

Gendarmeri- och ohrana-agenter. — Deras rapporter. — Provokatören Aseffs förbindelser med finnar. — Smuggling af rysk litteratur via Finland och missöden därvid s. 76—93.

Förberedelser för den ryska revolutionen.

De revolutionäras förtroendeman. — Konferensen i Paris. — Revolutionär sammanslutning. — De finska partierna. — Den revolutionära agitationen. — Förberedelser för uppror. — Gapon och arbetarorganisationerna. — Plan för upprorsutbrott. — Försöket att importera vapen. . . . . s. 94—119.

Provokationen efter novembermanifestet.

Stridsorganisationens chef i Finland. — Egendomliga tecken. — Misslyckade attentat och lyckade. — Hvarför Aseff ej blef misstänkt. — Den första anklagelsen. — Afrättningen af Gapon. — Tecken till förräderi inom stridsorganisationen. — Provokationsförsök beträffande finnar.....s. 120—140.

Huru skall en verksamhet som Ateffs förklaras?

Olika slag af provokation. — Attentaten mot guvernören Bogdanovitch, ministern Plehve och storfursten Sergei. — Märkliga följder af Aseffs afslöjande. — Stolypins ställning. — Mordet i Kieff. — Premisser och konklusioner s.141—165.

Tsarens förhållande till det, som göres i hans namn.

Olika föreställningar om Nikolai II. — Tidning tryckt endast för tsaren. — Ansvar för kriget mot Japan. — Autokrat af böjelse och uppfostran. — Löftena i oktobermanifestet och deras återtagande. — Lagstiftning oberoende af duman. — Statskuppen 1907.....s. 166—195.

Det nuvarande tillståndet i Ryssland och Finland.

Uppskofvet med sammankallandet af duman. — Fransk påtryckning. — Kringskärande af dumans befogenhet. — Rysslands finanser. — Jordbrukets nedåtgående. — Konflikt med den tredje duman. — Kontrarevolutionen i Finland. s. 196—227.

De antagliga motiven för Rysslands finska politik.

Öfverblick af förtryckspolitiken. — Rysslands sträfvan mot hafvet — Dess i följd af kriget mot Japan förändrade världsmaktställning. — Finland ett förmodadt hinder för framträngande mot nordväst.....s. 228—262.

Framtidsutsikterna för tsarväldet.

Den revolutionära oppositionens utveckling. — Själfhärskaredömet nödgadt att söka stöd hos samhället — Omöjligheten af det ryska rikets fortbestånd såsom envælde s. 263—283.

Inledning.

Revolutionsutbrottet. — Den första duman. — Regeringspolitik. —
Den andra duman. — Belysning af regeringens verkliga af-
sikter. — Dolda krafter.

För sex år sedan var såväl Europas som den öfriga världens intresse med spänning fäst vid händelserna och utvecklingen i Ryssland. Det utan verklig orsak och emot hela det ryska samhällets böjelse och önskan började kriget mot Japan hade slutligt ändats genom fredsfördraget i Portsmouth, efter att å ena sidan ha bragt Ryssland intet utom en räckta förkrossande nederlag och i följd af dem förlust af kejsardömets dominerande ställning i Ostasien, å den andra åter ha gifvit upphof åt en inre jäsning i hela riket, starkare och mera utbredd än någonsin tidigare. Kriget och dess utgång hade ställt i skarpaste tänkbara belysning såväl den militära som den civila administrationens rutenhet och oförmåga samt därigenom bragt det allmänna missnöjet att allt oftare gifva sig rent revolutionärt uttryck, utan att regeringen riskerade att direkt med maktmedel förkväfva sådana yttringar. Det autokratiska systemet syntes fallfärdigt, medan

oppositionen öfverallt i riket höjde hufvudet och understöddes af så många element, som aldrig förut tagit nämnvärd del i någon politisk rörelse, att det föreföll som om inga andra än byråkratin och armén längre kunde påräknas såsom stöd för absolutismen, och icke heller de mera i sin helhet.

Sin kulmination nådde rörelsen i och genom den ryska generalstrejken, som utan att ha blifvit medvetet förberedd och utan ledning inom några dagar utbredde sig till alla delar af Ryssland, lamslog regeringen och bragte hela styrelsemekanismen att stå stilla. Inom mindre än en vecka efter det strejken blifvit allmän, kapitulerade regeringen genom utfärdandet af det kejslerliga manifestet af 17/30 oktober 1905, hvori en konstitution för Ryssland utlofvades inom närmaste framtid jämte inkallande snarast möjligt af en folkvald lagstiftande församling.

Manifestet mottogs allmänt såsom det slutligt förlösande ordet, både i Ryssland och i den öfriga världen, där, sedan konstitutionen verkligen promulgerats, den spända uppmärksamhet, hvarmed utvecklingen i Ryssland följts, snart började dö bort. Enstaka händelser upplifvade visst då och då intresset på nytt, men för den stora allmänhetens vidkommande endast sporadiskt. Det ryska folket hade tillkämpat sig en konstitution och därför antog man mer eller mindre medvetet, att i Ryssland liksom i den västra världen konflikterna mellan.

regeringen och de regerade framgent komme att bli af åtminstone i hufvudsak parlamentarisk art, att Ryssland, om ock under starka slitningar, småningom komme att arbeta sig fram ur sina medeltida styrelseförhållanden till nutida samhällsskick och regeringssätt.

De skarpa konflikter mellan regering och representation, som isynnerhet i början af den nya regimen flerfaldt inträffade, väckte vanligen endast öfvergående den västeuropeiska allmänhetens uppmärksamhet. Man ansåg det föga förvånande att ett nytt samhällsskick bland ett så efterblifvet folk som det ryska icke kunde bringas till världen utan starka födslovårdor och fäste icke synnerligt afseende vid dessa. Endast de, som mera noggrant följde med de olika skiftningarna af kampen mellan regeringsmaktens och folkets representanter, sågo att det i Ryssland var fråga om mycket mera än blott parlamentariska konflikter, att striden fortfarande stod mellan absolutism och konstitutionalism, mellan autokratins sträfvan att frambringa en återgång i allt väsentligt till det gamla, i allo oansvariga styrelsesättet och folkrepresentationens försvar af de vinningar, som gjorts på själfhärskaemaktens bekostnad.

Sedan ett par år tillbaka har detta förhållande emellertid förändrats och det förefaller som om det egentligen varit återupptagandet af förryskningspolitiken i Finland, som på nytt i högre grad länkat den allmänna uppmärksamheten på den ryska regeringens inre politik

i allmänhet och på dess verkliga syftemål. Tillvägagångendet i Finland har lämnat tydligaste möjliga bevis för huru föga konstitutionell denna politik egentligen är, huru föga tsarregeringen i grunden haft för afsikt att uppfylla de löften, som i nödens stund afgåfvos. Man frågade sig förgäfves — och frågar fortfarande — hvarför den kejserliga regeringen, omgifven som den var och är af otaliga inre och yttre svårigheter, med berådt mod tillskapar ytterligare en konflikt i det finska storfurstendömet. Där hade man icke begärt annat än att i lugn få arbeta på den nya demokratiska utveckling, hvartill grunden lagts genom representationsreformen, till hvilken samtycke afvunnits kejsaren-storfursten under de stormiga storstrejkdagarna hösten 1905. Då hade ju tsarregeringen, genom att återkalla de beträffande Finland utfärdade lagstridiga påbuden, till synes uppgifvit den sedan ett hälft dussin år bedrifna, så godt som fullständigt resultatlösa politik, som förvandlat det tidigare under alla omständigheter lugna Finland till en ytterligare hård för oro och konflikter. Skälen för en sådan svängning tillbaka föreföllo så mycket omöjligare att förstå, som det syntes svårt att fatta huru monarken och hans rådgifvare kunde förmå sig till ett så uppenbart brytande af löftet, att för framtiden respektera den finska statsförfattningen och att återinföra det laglighets-tillstånd, som genom de föregående årens rege-

ringsåtgärder rubbats, eller fastmera i all hufvudsak upphäfts.

Äfven i Finland hade man till en början svårt att göra sig reda för motiven till löftesbrottet, ehuru man där hade bättre tillfälle att på närmaste håll iakttaga huru autokratin i Ryssland oafslätligt inkräktade på folkrepresentationens rättigheter och en efter annan återtog sina förlorade positioner. Den första duman upplöstes efter föga mera än två månaders sammanvaro, hvarunder största delen af tiden upptagits af diskussioner och interpellationer, som icke ledde till några som helst praktiska resultat. Regeringen hade misräknat sig i grund beträffande verkningarna af sin komplicerade vallag, hvilken i stället för en regeringstrogen och foglig representation, sådan tsarregeringen hoppats, resulterat i en öfvervägande oppositionell дума, där det mest radikala af de borgerliga partierna, de "konstitutionella demokraterna", voro starkast företrädde och med något bistånd från den yttersta, mer eller mindre socialistiska vänstern kunde afgöra alla frågor. Också blef icke mera än ett enda af duman under tiden för dess tillvaro fattadt beslut — om beviljande af ett understöd om femton millioner rubel åt de i följd af missväxt nödlidande — fastställt af tsaren. Den slutliga konflikten, den som ledde till dumans upplösning, gällde agrarfrågan och drefs till sin spets genom ett märkligt politiskt schackdrag af regeringen, som i en communiqué vände sig till

folket med förklaringen att duman omöjliggjort eo lösning af denna fråga genom att förkasta det af regeringen uppgjorda och till duman lämnade lagförslaget, enligt hvilket all för odling tjänlig kronojord skulle på förmånliga villkor öfverlämnas åt bönderna tillika med jord, som af enskilda ägare frivilligt försålles. Duman hade förhindrat detta genom att fasthålla vid sin, enligt communiquén oriktiga åsikt, att äfven i enskild ägo befintlig jord borde exproprieras och öfverlåtas åt bönderna.

I duman betecknades detta regeringens tillvägagående äfven af moderata talare såsom provokation och efter långa förhandlingar, därunder bitterheten mot regeringen tog sig skarpa uttryck, beslöts att tillställa ministerpresidenten ett beriktigande af communiquén, för att införas i den officiella tidningen. Beriktigandet förklarade regeringens communiqué ägnad att hos folket undergräfvat tron på möjligheten att lösa agrarfrågan i lagstiftningsväg och utlade dumans ståndpunkt i frågan. Det var hofsammt nog, om ock bestämdt, i ton och affattning. Men detta var af ingen betydelse i regeringens ögon. Innan beriktigandet ännu ens hunnit tillställas ministerpresidenten blef duman den 21 juli 1906 upplöst medels ett kejsarligt manifest, som samtidigt förordnade att nya val skulle äga rum och den nyvalda duman sammanträda den 5 mars följande år, 1907. På samma gång proklamerades i Petersburg "utomordentligt skyddstillstånd" (belägringstillstånd) och ut-

nämndes inrikesministern Stolypin till ministerpresident i stället för Goremykin, som innehafte posten sedan den 5 maj.

Enligt lagen hade den nya duman bort sammankallas senast till den 1 oktober 1906, enär den enligt sitt reglemente bör behandla budgetfrågorna under tiden mellan nämnda dag och den 1 december. Men den nye regeringschefen ansåg sig behöfva längre tid än så för att, medels sådana åtgärder han under belägringstillståndet opåtaladt kunde vidtaga, åvägbringa det "lugn" han officiellt förklarade vara ett villkor för genomförande af den beslutna nydaningen af samhället. "Lugnet" sökte Stolypin åvägbringa å ena sidan genom belägringstillstånd i trakter, som icke dittills varit i åtnjutande af sådant, dels genom en räckta förordningar i olika ämnen — ett sextiotal sådana utfärdades före den nya dumans sammanträdande — särskildt genom en, som gällde agrarförhållandena och införde en genomgripande förändring i böndernas äganderätt till jorden, därvid de förmögnare i hög grad gynnades på de fattigarens bekostnad och den kommunistiska jordbesittningen, som af ålder varit rådande i Ryssland, faktiskt om också ej formellt upphäfdes. Syftemålet, som också i rätt vidsträckt mån uppnåtts, var att dela bönderna i en jämförelsevis välmående jordägande klass, hvilken ofelbart komme att bli konservativ, och ett löst jordarbetareproletariat, som vore ofantligt mycket lättare att bemästra än den af gemen-

samma intressen sammanbundna, enhetliga allmogemassan.

Äfven andra förordningar, lika tydligt åsyftande att vinna anhängare för regeringen, utfärdades under denna mellantid och på samma gång vidtogos en mängd åtgärder för att omöjliggöra val af för regeringen misshagliga personer. Så t. ex. begagnade man sig i stor utsträckning af den ryska vallagens egendomliga stadgande, att personer, som anklagas för uppmaning till "statsförbrytelser", i följd af blotta anklagelsen för tiden förlora sin valrätt, genom att för sådana förbrytelser anklaga en mängd personer — som senare frikändes. Vidare utfärdades "tolkningar" af vissa paragrafer i vallagen, hvarigenom t. ex. i Petersburg icke mindre än tjugusju tusen arbetare förlorade sin valrätt, i Warschau tjugufyra tusen o. s. v. Beträffande de icke ryska nationaliteterna förklarades vallagens bestämning, att endast personer mäktiga ryska språket kunde väljas till representanter, gälla äfven de väljande, så att endast rysktalande individer fingo behålla sin valrätt. Direkt påtryckning på valmännen utövades likaledes i stor utsträckning, bland annat genom prästerskapet, som af heliga synoden erhöll befallning att "taga ledningen af valrörelsen, så att värdiga nationella representanter måtte blifva utsedda". Likaså förtjäna att omnämnas förföljelserna mot tidningspressen, som togo sådant omfång, att under senare halfåret 1906 icke mindre än tvåhundra sexton tid-

ningår indrogros och under januari månad 1907, medan valkampanjen häftigast pågick, sjuttiosju pressorgan, alla naturligtvis af frisinnad färg.

Uppräknandet af försök att framtvinga sådana valresultat regeringen önskade kunde fortsättas länge ännu, men de anförda exemplen — som dock ingalunda äro de värsta — torde lämna tillräcklig antydan om huru den "konstitutionella" regeringen i detta afseende uppträdde. Och dock vardt det slutliga resultatet icke bättre än att de mest radikala vänsterfraktionerna återkommo med afsevärdt ökad styrka, medan endast den moderata vänstern, de s. k. kadetterna, lidit större förluster. Intet parti hade sådan öfvervikt inom duman, att det kunde utöfva afgörande inflytande på beslutet, utan måste i hvarje fall kompromisser ingås, hvarvid de konstitutionella demokraterna (kadetterna) måste söka allianser än till vänster, än till höger. Äfven denna дума använde en stor del af sin tid på diskussioner af regeringens öfvergrepp, särskildt de i strid mot konstitutionen utfärdade författningarna, och hade icke lyckats utföra något större mått af positivt arbete, då den slutliga konflikten inträffade. Regeringen påstod sig hafva upptäckt att icke mindre än femtiofem medlemmar af den socialdemokratiska gruppen i duman grundat en "brottslig" organisation med syfte att omstörta det bestående statskicket, och yrkade att dessa femtiofem, af hvilka sexton

omedelbart skulle häktas, måtte uteslutas af duman. Denna hänsköt frågan till ett utskott, som efter en första undersökning ansåg att tillräcklig bevisning mot de sålunda anklagade icke förelåg, men hade ännu icke fattat något slutgiltigt beslut, då duman genom en kejsarlig befallning upplöstes den 16:de juni 1907.

I hvilken mån de utpekade socialdemokratiska representanterna voro skyldiga har aldrig blifvit tillfyllestgörande utredt, men därpå låg icke heller någon synnerlig vikt.* Anklagelsen

* Ett riktigt bidrag till belysningen af regeringens uppträdande i denna punkt har dock senare trängt till offentligheten, i det ledaren af kadettpartiet, professor Miljukoff, den 13 december detta år, 1911, under dumadebatten om regeringens förklaringar i anledning af interpellationen rörande mordet på Stolypin, bland annat anförde följande om polisens anklagelser mot den socialdemokratiska fraktionen i den andra duman:

"Den 5 maj verkställdes husundersökning hos deputerade Ozol. Prokuratorn Komyschanskij förklarade — detta kan ni läsa i stenogrammet af den 7 maj — att han efter att hafva undersökt alla beslagtagna dokument, icke kan finna någon grund för väckande af åtal. Ni veta att dessa dokument anskaffats den 7 maj. Ty den 7 maj verkställdes en andra husundersökning, hvarvid man fann att deputerade Ozols lokal stod i förbindelse med militärorganisationerna. Och dessa organisationer hade som mål att sprida revolutionen bland trupperna. Härom yttrade sig premiärministern Stolypin i riksduman och justitieministern tillade: "i själfva verket buro de uppgifter hvilka, delgifvits åklagaremakten, en prägel af icke tillräcklig iakttagelseförmågas. Detta uttryck gjorde att polisen företog den andra husundersökningen hos Ozol. »Polisen,» sade justitieministern, »hade då den inträdde i Ozols lokal kommit en halftimme för sent» - - -

Deputeraden Ozol frågade: »Således funno ni under den

hade gifvit regeringen den redan under längre tid önskade förevändningen att göra slut på dumans tillvaro och det var hufvudsaken. Att så förhöll sig framgick med all möjlig tydlighet af ett kejslerligt manifest af samma dag som upplösningsdekretet, hvori anfördes att vallagen vore ofullkomlig och därför komme att ändras, därvid förklarades, att "endast den myndighet, som utfärdat den första vallagen, den ryska tsarens historiska myndighet, tillkommer rät-

första husundersökningen intet, på grund hvaraf ni kunde anklaga ossa. Huru kunna vi då ansvara för det, som *icke* blifvit beslagtaget hos oss? Hvarifrån de bevis härstamma, om hvilka ministern talar, veta vi icke. Om de funnits hos ohranan, så hvad har väl fraktionens lokal att göra därmed?» Se där de grunder, på hvilka interpellationen i frågan grundar sig, då det ju är klart att dessa dokument verkligen befunnit sig hos ohranan, ehuru de voro daterade en smula senare. Det var nämligen nödvändigt att tre tidpunkter skulle sammanfalla: de förklädda soldaterna med sin instruktion, ett helt arkiv af dokument och till sist den socialdemokratiska fraktionens sammanträde. - - - De förklädda soldaterna infunno sig en halftimme för tidigt och provokatören en halftimme för sent, så att arresteringen försiggick utan de graverande omständigheter, utan den situation, hvilken hade varit nödvändig. Så har den person uppgifvit, som bort hämta dokumenten i samma ögonblick som soldatdeputationen anlände. Brodskij var den person, som på Gerasimoffs befallning borde fört det revolutionära arkivet till lokalen, men Brodskij försenade sig."

Att döma häraf skulle således hela den påstådda samman-svärjning, för hvars skull den andra duman upplöstes, varit en tillställning af polisen. Professor Miljukoff skulle klarligen icke utan afgörande bevis för riktigheten af sina påståenden riskerat framföra dem.

ten att upphäfvva denna vallag och ersätta den med en ny".

Den nya vallagen gick helt och hållet ut på att öka antalet af autokratins anhängare i duman på bekostnad af oppositionen. Man hade kommit till den erfarenheten, att endast byråkratin, de stora godsägarna, de större industriidkarna och till stor del den högsta köpmannavärlden voro trogna anhängare af själfhärskaredömet, medan alla andra samhällslager i högre eller mindre grad voro smittade af oppositionslust. Det gällde därför att öka de förras och minska de senares inflytande på valen och sålunda inom duman. Med detta mål för ögonen utarbetades den nya vallagen, som var färdig redan då dumaupplösningen skedde och som, då nyvalen den 14 september 1907 ägde rum, åstadkom en fullständig omgestaltning af representationen. Omedelbart efter dess sammanträdande den följande 14 november, visade det sig att regeringen nått sitt mål. Majoriteten begärde icke bättre än att försvara autokratien och har sedan dess med all önsklig servilitet följt regeringens anvisningar, tills duman blifvit en fullständig karikatyr af en folkrepresentation.

Långt förrän den här antydda utvecklingen hunnit så långt, hade man emellertid i Finland börjat betvifla, att det kejsrerliga löftet om återupprättande af den finska statsförfattningen öfver hufvud alls varit allvarligt menadt, att det afgifvits i något annat syfte än för att lugna

den starka jäsning, som då pågick också i storfurstendömet. Tviflen vunno full bekräftelse, då man lyckades erhålla ett utdrag af det sekreta protokoll, som förts vid en under tsarens eget presidium hållen konferens i början af 1906 för slutlig granskning af förslaget till ny grundlag för Ryssland. Äfven Finlands ställning beröres i förslaget, af hvilket endast i denna del en afskrift står oss till huds, men tydligt är, att samma synpunkter, som härvid blefvo åberopade, äfven gjorde sig gällande beträffande Ryssland. Af Art. 2 i förslaget förelågo tvenne stiliseringar, af hvilka den ena skulle väljas:

I. Art. 2 enligt till ministerrådet inlämnadt förslag till affattning: "Storfurstendömet Finland, såsom varande i det ryska rikets suveräna besittning och utgörande en oskiljaktig del där-af, styres i inre angelägenheter enligt särskildt fastställda principer."

II. Art. 2. i den af ministerrådet antagna affattningen: "Storfurstendömet Finland, som utgör en oskiljaktig del af det ryska riket, styres i inre angelägenheter genom särskilda institutioner och på grund af särskild lagstiftning."

H. M. Kejsaren: - - - Låt oss nu skrida till Art. 2. Den första affattningen där-af behagar mig bäst, såsom varande mera bestämd. Däri användes termen, att Finland befinner sig i det ryska rikets suveräna besittning.

Grefve Witte: Dessa ord hafva ingen reell

betydelse, men kunde dock gifva upphof till allvarsamma förvecklingar beträffande Finland.

Amiral Biriloff: Det är omöjligt att icke tillägga dessa ord reell betydelse. Det är önskvärdt att bibehålla ord, som nämna besittningen af Finland. Man säger att detta uttryck kan åstadkomma oro, men det är bättre att en gång för alla möta sådan oro än att för alltid förvanska Finlands ställning i förhållande till Ryssland, i hvars besittning det har befunnit sig ända sedan eröfringen. Inga eftergifter ha åvägabragt några resultat, ehuru i detta afseende mycket gjorts, ända till afskaffande af det ryska språket. Men intet har på det sättet vunnits.

H. M. Kejsaren: Det nu rådande förhållandet borde stärkas. Detta är enligt min åsikt af största vikt.

Furst A. Obolenski: Enligt nu gällande lagar äro Finlands och Rysslands troner oskiljaktigt förenade. Den föreslagna affattningen antyder ett motsatt förhållande. Hittills har existerat en förening af tronerna, men nu, när banden mellan Ryssland och Finland blifvit försvagade, föreslås det att beteckna Finland såsom varande i Rysslands besittning. Detta är liktydigt med skapande i Petersburgs närhet af ett revolutionscentrum och N. N. Gerard* säger att en sådan affattning kommer att framkalla en revolution.

E. Frisch: Paragraf 4 af de nu i kraft varande grundlagarna tala om "tronerna".

A. Styshinski: Nämmandet af den suveräna besittningen är af värde och kommer att mottagas med varma sympatier i Ryssland.

Grefve Witte: Duman kommer icke att hafva några förbindelser med Finland. Icke ens det finska proletariatet har några förbindelser med det ryska. Men om duman blir revolutionär, kommer Finland att ansluta sig till den. På så sätt skola vi skapa mycket invecklade förhållanden; vi skola åvägabringa en koalition mellan landtdagen i Hälsingfors och duman i Petersburg.

M. Akimoff: Fredstraktaten i Fredrikshamn innehåller uttrycket "suverän besittning", men detta uttryck har icke användts i lag och därför är det tillräckligt att tala om en oskiljaktig del af suveräniteten. Därigenom bestämes det ömsesidiga förhållandet. Men på samma gång är det af nöden att stadga att de ryska lagstiftande myndigheterna äga stifta lag i angelägenheter gemensamma för Ryssland och Finland. På så sätt vinnes ändamålet. Anledningar till oro böra på det hela undvikas.

A. Saburoff: I Art. 1 heter det: "Det ryska riket är ett och odelbart"; — följaktligen utgör Finland en del däraf.

H. K. H. Vladimir Alexandrovitch: Art. 4 af grundlagarna borde lämnas oförändrad sådan den är.

Grefve Pahlen: Art. 4 blef lag år 1832; den nämner också konungariket Polens tron.

Grefve Solski: Den uttrycker en oriktig tanke. Finland har aldrig haft en tron.

E. Frisch: De separatistiska tendenserna understödas af gällande lag, enär Art. 4 synes antyda en personal union. Att bibehålla nämmandet af Polen vore icke nödvändigt, då kejsaren vid sin kröning också krönes till konung af Polen. Dessutom innehåller Art. 4 en oriktig tolkning af manifesten. Enligt dess innebörd äro tronerna förenade; kröningsmanifesten hafva emellertid användt ett annat uttryck. Kejsar Alexander III fann nödvändigt att ändra Art. 4, men riksrådet tvekade om sättet att praktiskt tillämpa denna förändring. Sedan dess har saken i manifestet rörande E. M:s tronbestigning och kröning blifvit annorlunda tolkad än i den aflidne kejsarens manifest, hvadan således Art. 4 icke står i öfverensstämmelse med det senaste manifestet.

Baron N. Yxkull: Art. 4 grundar sig på manifestet af år 1808.

H. K. H. Nikolai Nikolajevitch: Finland är en vulkan. Vi ha otvifvelaktigt förvecklingar att vänta. Det är bättre att afstå från en förändring af affattningen, i händelse en sådan skulle försvåra ställningen.

Furst A. Obolenski: Endast det borde ändras, som ovillkorligt måste förändras, men det är icke nödvändigt att nämna saker, som

icke direkt härflyta ur de nya lagstiftningsakterna.

Grefve Witte: I händelse vi öfverlefva de nuvarande olyckorna och om inga förrädare yppa sig i duman, är den finska frågan icke farlig. Men om duman visar sig blifva en bondeduma utan idéer, och om revolutionärer och s. k. intellektuella komma att leda den i grimman, så slutar det dårhusmässigt. Hvarför skulle H. M. Kejsaren taga på sig att lösa den finska frågan? Låt hellre duman göra det. Om den blir nationalistisk, kommer den att gå längre än monarkerna gjort; den kommer att lösa hvarje fråga. Det är icke skäl, att regeringen upphetsar finnarna och drifver dem att förena sig med duman.

Diskussionen afslutades, efter några flera yttranden i olika syften, af kejsaren, som förklarade — i motsats mot sin först uttalade åsikt — den af ministerrådet antagna affattningen gillad. Huruvida det var grefve Wittes perfida argumentering, som för honom blef afgörande, är icke känt, men ingalunda osannolikt. Huru som helst visade denna argumentering oförtydligt, att den höga konferensen, ehuru skenbart diskuterande endast en stiliseringsfråga, i själfva verket afhandlade huruvida regeringen, genom att förklara Finland vara "i det ryska rikets suveräna besittning", redan då skulle på nytt taga öppen position emot den finska statliga autonomin, som endast ett par månader tidigare blifvit ånyo bekräftad af monarken.

Om Finlands genom lagliga akter och urkunder tydligt uttryckta rätt var som synes alls icke tal, endast opportunitetshänsyn gjordes gällande. Grefve Witte ensam talade tämligen rent ut, i det han med cynisk öppenhet uttryckte förhoppningen att den blifvande duman, om den blefve tillräckligt nationalistisk, komme att lösa den finska frågan,* genom att "gå längre än monarkerna gjort" — detta till den monark, som utfärdat statskuppmanifestet af 1899 och därefter under sex år sanktionerat en räcka af i alla afseenden lagstridiga åtgärder rörande Finland! Det var icke litet grefve Witte hoppades af duman, men utvecklingen har visat att han dess värre bedömde framtidsutsikterna riktigt, om ock den nationalistiska duman icke omedelbart kom till stånd och återupptagandet af förryskningspolitiken i Finland därför måste i någon mån uppskjutas.

Att samma anda, som besjälade den illustra redaktionskonferensen i fråga om Finlands konstitutionella rättigheter, äfven sväfvade öfver förhandlingarna rörande affattningen af de paragrafer, som definierade monarkens ställning under det utlofvade konstitutionella statskicket för Ryssland, kan utan vidare tagas för gifvet. Åtminstone i Finland betvivlades detta icke, då innehållet af det ofvan citerade akt-

* Dess lösning genom det kejsrerliga novembermanifestet af 1905, däri återställande af lagliga förhållanden utlofvades, ignorerades fullständigt både af konferensens medlemmar och af dess president.

stycket blef bekant och visade att där redan tidigare hysta tvifvel rörande det kejsrliga löftet om återställande af lagligt samhällsskick varit i allo berättigade. Man insåg med andra ord tydligare än någonsin, att ingen garanti finnes för den framtida säkerheten af Finlands statliga autonomi, så länge det autokratiska systemet fortbestår i Ryssland, om sedan skenkonstitutionalismen där bibehålles eller icke. Denna öfvertygelse har, i mån som förryskningspolitiken fortskridit, vunnit i styrka, i det man med större uppmärksamhet än någonsin följt den samtida utvecklingen inom kejsardömet och sett huru föga sakernas tillstånd där förändrats till det bättre, huru folkrepresentationen steg för steg förvandlats till endast ett lika ödmjukt som villigt redskap för den reaktionära regeringspolitiken, huru det godtyckliga polisväldet alltmera utbredt och allt starkare förskansat sig, tills den synliga regeringen lika väl som folket på hvarje steg nödgas räkna med ohranan, den hemligaste polisorganisationen, och dess okända ledning såsom den måhända viktigaste faktorn i styrelseproblemet.

De i duman tid efter annan gjorda afslöjandena rörande den hemlighetsfulla ohranans verksamhet förtydligade småningom bilden af det i Ryssland rådande tillståndet och gjorde därigenom framtidsutsikterna än mera hopplösa. Man insåg att de officiella, de synliga regeringsåtgärderna ingalunda ensamt betingade utvecklingen, utan att den därjämte och i

afgörande grad påverkades af krafter, som gjorde sig gällande i det fördolda och direkt eller indirekt orsakat mer än en af de mest uppseendeväckande politiska händelserna under senare tid. Afslöjandena rörande "pogrom"-rörelsen och de af ohrana-agenter organiserade mord-attentaten lämnade, trots försöken från regeringshåll att dölja eller bortförklara dem, tillräckliga data för sammanställningar och konklusioner, hvilka väl till en början föreföllo alltför skrämmande att kunna skänkas tilltro, men som småningom alltmera oemotståndligt trängt sig på enhvar, i mån som flera utslag af spelet bakom kulisserna blifvit kända.

Det nyligen timade mordet på premiärministern Stolypin kom såsom en ytterligare bekräftelse af de slutsatser man redan tidigare sett sig nödsakad att draga. Icke ens de, som hade största intresse af att insvepa attentatet i dunkel, kunde denna gång dölja att mordet utförts af en ohrana-agent, med öfverordnade ända upp till den hemliga polisens synliga chef, inrikesministerns adjoint, såsom medbrottslingar i en eller annan egenskap. Och icke ens den reaktionära pressen i Ryssland har i detta fall ansett sig kunna underlåta att påyrka en undersökning rörande ohrana-organisationen och ett stärfjande af dess hemliga verksamhet. Huruvida denna gång mera än tidigare något verkligt resultat i sådant afseende kommer att uppnås, må lämnas därhän. Men i alla händelser kommer sannolikt åtminstone ett uppehåll

att inträda i den hemliga ryska polisens mest hemlighetsfulla verksamhet och därför kan det sista ministermordet på visst sätt betraktas såsom slutakten i ett afsnitt af den nyaste tidens utveckling i Ryssland, ett afsnitt, som erbjuder mycket af intresse i afseende å det dolda intrigspelet i tronens skygd.

Ohrana-organisationen, den ryska hemliga polisens hemligaste afdelning.

Ohrana-organisationens uppkomst. — Dess användning för jude-massakrer. — De "svarta banden" i ohranans tjänst. — Pogromrörelsen och afslöjandena i duman.

Så länge Ryssland öfver hufvud existerat såsom ett enhetligt välde, har där alltid pågått ett öfvervakande i politiskt syfte af tsarens undersåtar, och i mån som regeringsmaskineriet småningom utvecklats till större mångsidighet, har äfven denna politiska polisöfvervakning erhållit en mera utsträckt organisation och mera vidtgående fullmakter. Dess hufvudsakliga uppgift: att upptäcka, öfvervaka och oskadliggöra politiskt missnöjda samhällsmedlemmar, gjorde institutionen redan tidigt lika fruktad som afskydd inom de samhällslager, som utgjorde de egentliga föremålen för dess verksamhet. Bland massorna af folket, de lifegna, visste man knappast af något sådant som politiskt missnöje, så vidt utbredd missbelåtenheten med de ekonomiska förhållandena än var. Bönderna stodo närmast under sina

herrars och ägares välde och domsrätt och hade föga eller ingen direkt beröring med regeringsmyndigheter och funktionärer. Några bestämda regler för polisens verksamhet funnos icke, lika litet som några begränsande lagar och författningar. Ukaser och instruktioner utgäfvos visst tid efter annan, men ofta af mot hvarandra stridande innehåll och därför lämnande fritt spelrum för egenmäktighet och godtycke, medan den som för tiden hade öfverinseendet öfver polisen var ansvarig endast inför tsaren, men oåtkomlig för alla andra myndigheter. Att häraf måste följa lika talrika som vidtgående maktmissbruk ligger i öppen dag, men åtminstone det högre chefskapet drabbades sällan, om ens någonsin, af några straffpåföljder för sådana och i hufvudsak förblef allt vid det gamla.

I detta afseende har den politiska polisens utveckling icke heller i nyare tid medfört någon nämnvärd förändring till det bättre. Tvärtom har dess oansvariga makt så till vida blifvit till och med större än förut, att numera hela folket står under dess inseende och välde, icke blott vissa samhällsklasser såsom tidigare. Sedan lifegenskapens upphäfvande har polismakten i själfva verket sträckt sina tentakler till allt djupare lager och allt vidare kretsar af befolkningen, så att denna numera helt och hållet är omsluten af ett nät, i hvars maskor skyldiga som oskyldiga fastna nära nog i lika mån. Och än så länge ha alla försök att stäfja,

eller att åtminstone inskränka polisens maktmissbruk i stort sedt förblifvit resultatlösa.

Under Alexander II genomfördes bland många andra sedermera strandade reformer äfven en omorganisation af den politiska polisen, som hufvudsakligen bestod af gendarmeriet jämte en detsamma underlydande kår af mer eller mindre hemliga agenter af olika slag. Afsikten var att införa en regim af mera effektiv kontroll och mindre godtycke inom rikspolisen. Officiellt benämndes det nya polisdepartementet "tredje afdelningen af H. M:ts kansli", i dagligt tal kort och godt "tredje afdelningen" och snart nog fruktades institutionen i förhållande till dess makt, som ökades och blef mera oansvarig i mån som de revolutionära sammanslutningarna blefvo mera talrika och utmynnade i flera och djärfvare attentat. Chefen för tredje afdelningen blef inom kort den näst tsaren mäktigaste mannen i riket och utöfvade sin makt lika oansvarigt som han. Gentemot honom voro så godt som alla lika försvarslösa, hans agenter-spioner funnos öfverallt, bland dräggen af folket lika väl som vid hofvet inom tsarens närmaste omgifning, bland de revolutionära som inom byråkratin och armén. Ingen kunde känna sig säker för en angivelse och en angivelse hos tredje afdelningen var gemenligen liktydig med häktning och förvisning utan rannsaking och dom, för flera eller färre år, eller på lifstid.

Men trots sin obegränsade makt och trots

det skräckregemente polisen i kraft där af utöfvade, lyckades den ingalunda kväfva de revolutionära strömningarna i landet. Tvärtom ökades attentaten oupphörligt i antal och tilltogo i djärfhet, tills de slutligen, efter upprepade resultatlösa försök, kulminerade i mordet på tsaren själf. Tredje afdelningen hade visat sig oförmögen att ens skydda monarkens egen, helgade person.

Bestörtningen var allmän och harmen bitter, särskildt inom hofkretsarna och de högre samhällslagren öfver hufvud och dessa känslor gåfvo upphof åt tanken att, vid sidan af och oberoende af polisen, bilda en särskild skyddskår för tsaren och själfhärskaredömet. Kåren skulle erhålla en organisation i all hufvudsak lik de revolutionära förbundens — sådan man trodde dessas organisation vara — och de till öfvervägande del af frivilliga bestående medlemmarna skulle förbli okända för alla utanför den grupp de närmast tillhörde, medan endast de olika gruppernas ledare skulle stå i förbindelse med hvarandra. I kampen mot revolutionen skulle medlemmarna af denna skyddsliga — "ohrana" — icke vara bundna af lag och samhällsordning, af moraliska och samvetsbetänkligheter, utan anlita samma kampmedel och metoder som terroristerna. Och därvid framhölls uttryckligt att sådana liksom andra revolutionärer borde, när tillfälle yppades, utan betänkande mördas. Man skulle med andra ord bilda en kontra-revolutionär liga, hvilken skulle

ställa sig lika mycket utanför den bestående samhällsordningen på ena sidan som de revolutionära själfva på den andra — ehuru med den väsentliga skillnad, att ohrana-medlemmarna på förhand vore försäkrade om strafflöshet för hvad helst de kunde begå, medan de revolutionära kunde vara minst lika säkra om strängaste möjliga straff redan för medlemskap i en otilllåten förening, om de så ännu icke hunnit begå någon som helst annan lagöfverträdelse.

Så besynnerligt det än enligt västeuropeiska begrepp förefaller, vann den bisarra idéen mycken anklang såväl inom hof- och armé- som inom byråkratiska kretsar och erhöll nådig sanktion af den nye tsaren själf, Alexander III. Man uppgaf till och med allmänt, att hans broder, storfursten Wladimir, ställt sig i spetsen och åtagit sig chefskapet för det nya förbundet, och denna uppgift har aldrig åtminstone officiellt blifvit dementerad. Huru härmed än må förhålla sig, kom skyddsligan i hvarje händelse inom kort till stånd och drog till sig rekryter ur alla samhällsklasser, mest likväl från armén och från polisen, hvars medlemmar, gendarmer och andra, både högre och lägre ställda icke ansågos förhindrade att på så sätt tjäna två herrar. Den nya ligan stod under högsta möjliga protektion, hvarför nit och skicklighet i dess uppdrag hade långt större utsikter att bli uppmärksammade och belönade än under vanlig polistjänstgöring. Också blef följdén däraf så godt som omedelbart den man bort kunna för-

utse, eller en rad konflikter mellan ohrana-ledningen och de högre polismyndigheterna, hvarvid de senare nästan alltid nödgades böja sig och gifva vika. Men i öfrigt kunde man under lång tid icke skönja några andra anmärkningsvärda spår af den nya organisationens verksamhet än i fråga om judeförföljelser och massaker — pogrom — sådana man icke tidigare känt till i Ryssland. Däremot uteblefvo de tilltänkta morden på enskilda revolutionärer, främst törhända emedan det egentligen enda handlingskraftiga revolutionära förbundet, det terroristiska, efter mordet på Alexander II förlorat sina mest energiska medlemmar och i hufvudsak upphört att existera, men kanske också emedan frivillig mördareverksamhet *ad majorem caesaris gloriam* föreföll vida mindre tilltalande i praktik än i teori. Ett och annat lamt försök gjordes visst att komma bemärkta personer bland de revolutionärt sinnade till lifs, såsom t. ex. i fråga om den kände furst Krapotkin, hvilken inom det officiella Ryssland oriktigt ansågs vara en af ledarna af den revolutionära rörelsen i kejsardömet, men — furst Krapotkin lefver än i dag som är. Det var först senare, sedan ohranan blifvit omorganiserad och man i större skala började använda provokationsmetoden, som mera betydande resultat af dess verksamhet nåddes och man lyckades fånga flera af den återupplifvade revolutionära rörelsens ledande personligheter, hvilka en efter

annan internerades i den ryska Bastiljen, fästningen Schlüsselburg.

Ohranan hade som sagdt blifvit omorganiserad. Den första entusiasmen för frivillig, hemlig polistjänst, med allt hvad därtill i Ryssland hör, hade småningom dött bort, men därför lät man ingalunda organisationen dö. Därtill hade dess ledare vunnit alltför stor erfarenhet af vidden af den makt ett sådant blindt lydigt och af alla officiella myndigheter oberoende redskap skänkte dem. Ohranan gjordes i hufvudsak till en aflönad kår och blef officiellt en afdelning af den hemliga polisen, men utan att helt underordnas det högsta polisbefälet, medan på samma gång dess yttre ram förblef så elastisk, att den vid förefallande behof, såsom t. ex. för judemassakrer, lönnmord etc. kunde utvidgas med tillfälliga hjälptrupper, så godt som undantagslöst rekryterade bland samhällets afskum. Men huru den högsta ohranaledningen är organiserad, hvem som är dess verkliga chef — den hvars order obetingadt lydaskapets, polisdepartementets vid inrikesministeriet, instruktioner — det känner man icke.

I ungefär den här antydda skepnaden fortbestår "skyddsafdelningen", såsom den ryska benämningen "ohrana" blifvit öfversatt, i dag som är och har småningom utvecklat sig till ett slags den svartaste reaktionens lifgarde, som å tjänstens vägnar icke ryggat tillbaka för stort någonting, hvarken spioneri eller dokument-

förfalskning, mened eller mord. De flesta erinra sig säkert de "svarta bandens", ohrana-hjälptruppernas, bedrifter i fråga om jude- och andra massakrer, och likaså morderna på representanterna för det liberala, eller kadettpartiet, Jollos i Moskva och Herzenstein i Finland. Anstiftarna af mordet på den förre blefvo, trots den officiella undersökning, som anställdes, icke officiellt utpekade, men att mördarna varit medlemmar af de svarta banden och handlat på deras vägnar, fastslogs enhälligt af tidningspressen. I fråga om Herzenstein åter, utredde den finska domstolen trots alla hinder, som lades i dess väg i form af menediga vittnesmål, af polisskydd för anklagade och vittnen, som delvis aldrig kunde inställas inför domstolen, o. s. v., att mordet anstiftats af de svarta bandens ledning samt utförts af denna lednings betalda ombud. Och att de svarta bandens chefskap stod i intim förbindelse med samt arbetade under öfverinseende af den högre ohrana-ledningen har man icke ens från regeringshåll sökt på allvar förneka.

De mest uppseendeväckande utslagen af dessa ohrana-hjälptruppers, de svarta bandens, verksamhet utgjordes emellertid under lång tid af s. k. pogrom, upplopp med plundring och mord, som till en början voro riktade uteslutande mot judarna, men senare också både mot armenier och andra icke-ryssar och mot de frisinnade oppositionsmännen af olika läger. I alla händelser visste man då icke bland allmänheten,

utan erfor först långt senare, att ohranan samtidigt sysslade äfven med politiska mord af annat slag, hvarför alla sådana i god tro tillskrefvos de revolutionära terroristerna. Redan under Plehves ministertid hade pogrom-rörelsen nått rätt långt, i hvilket afseende blott må erinras om den allbekanta, ohyggliga jude-massakern i Kischineff och under tiden före den ryska storstrejken 1905 hade man likaledes sökt lugna den allmänna jäsningen i sinnena genom att där och hvar låta de svarta banden ingripa, såsom i Tambof, där de lagligen valda semstvo-representanterna utsattes för grof misshandel, i Petersburg, Moskva och Kasan, där studenter vid universiteten öfverföllos och pryglades, i petroleumstaden Baku, där den armeniska befolkningen misshandlades och armeniska butiker plundrades af uppbådadt persiskt slödder, medan den utkommenderade militären nöjdes med åskådarens roll, o. s. v. Men alla dessa utslag af ohranans pogromverksamhet voro dock, så ohyggliga de än då föreföllo, endast förberedelser i mindre skala för det formliga pogrom-krig, som utbröt så godt som omedelbart efter promulgationen af det s. k. oktobermanifestet af 1905, däri en konstitution för Ryssland utlofvades.

Inom några dagar efter utfärdandet af detta manifest — Rysslands *Magna Charta*, såsom det, tidigare på allvar, senare med blodig ironi, blifvit benämndt — utbröto pogrom i sådan omfattning och i alla hufvuddrag på så ena-

handa sätt, att enhetlig förberedelse och enhetlig ledning äfven af den mest kortsynte tydligt kunde skönjas. De spridda svarta banden hade sammanförts i en gemensam organisation, "det ryska folkets förbund", såsom hvars "instruktör" fungerade en general, Bogdanovitch, hvilken understöddes med rikliga anslag af statsmedel, öfverallt i riket inträffade öfverfall på icke-ryssar, i regeln åtföljda af plundring, särskildt i fråga om judar, men likaledes på ryska frisinna, hvilka i likhet med judarna hänfördes till kategorin "tsarens fiender". I Petersburg pryglade man fredligt folk på gatorna och sköt såväl på studenter som på andra. I Kieff, i Odessa, i Vilna, i Homel — för att endast nämna de mest omfattande — inträffade väldiga pogrom och likaså i större eller mindre omfattning på ett otal andra orter utöfver hela Ryssland. Enligt offentliggjorda, icke dementerade, uppgifter steg antalet af dödade och svårare sårade under dessa upplopp till mera än ett tiotusental, så godt som uteslutande bland den anfallna, fredliga befolkningen. Endast i några få undantagsfall hade denna förmått göra så mycket motstånd, att också en och annan af de anfallande fått bita i gräset. Och öfverallt i riket var befolkningen lika lifligt öfvertygad om att pogrom-rörelsen i dess helhet var gillad och sanktionerad på högsta ort, som man inom invigda kretsar kände sig säker på att ohrana-ledningen stod bakom och ledde denna rörelse.

Bekräftelse af denna uppfattning erhöi man i fullt mått, då i den första duman en interpellation framställdes rörande de alltjämt pågående pogromen och upplysningar under diskussionen meddelades från möjligast väl initieradt håll, ehuru visst den som lämnade upplysningarna, förre adjointen hos inrikesministern, furst Urusoff, icke öppet nämnde ohranan och dess chefskap. Men hvad han sade om organiseringen af pogromen, var fullt tillräckligt för att hvarje, helst i någon mån med förhållandena förtrogen åhörare själf kunde ifylla hvad han härom lämnade osagdt. Och då tidningspressen meddelade hans inlägg i diskussionen *in extenso*, skingrades på en gång äfven alla bland allmänheten möjligen ännu existerande tvifvel rörande pogromens rätta betydelse. I de stycken, som här behöfva citeras, lydte furst Urusoffs andragande som följer:

"Det uppmärksamma studiet af hvad man kallar pogrom ställer den, som studerar denna företeelse, inför vissa, alltid samma fenomen.

"Först och främst är pogromet alltid föregånget af rykten om förberedelser därtill, åtföljda af upprop, som spridas bland befolkningen för att upphetsa den, affattade i samma stil och af samma innehåll, äfvensom af uppträdandet af ett slags olycksfåglar i skepnad af befolkningens drägg, hvilka få personer känna. Slutligen befin-

nes den vid utbrottet officiellt tillkännagifna förevändningen för pogromen alltid vara falsk.

"Vidare synes i våldsverkarnas handlingar ständigt en viss regelbundenhet, som förtager dem karaktären af tillfällighet, af något elementärt. Våldsverkarna handla under känslan af att hafva rättighet därtill, under känslan af strafflöshet och fortsätta icke mera, när denna känsla bragts att vackla, hvarefter pogromen hastigt och lätt undertryckas. Vidare är polisens uppträdande aldrig enhetligt: medan en del områden af en stad blifva fullständigt ödelagda, ehuru en betydande polisstyrka förefinnes, lämnas andra så godt som oberörda, tack vare den omständigheten att polisen där uppfyller sin skyldighet med tillförsikt och energi. När slutligen pogromet undertryckts och arresteringarna gjorts, kunna myndigheterna vid inspektion af de häktade icke undgå intrycket, att hafva framför sig, icke brottslingar utan helt enkelt tvifvelaktiga individer, som blifvit bedragna af någon.

"Man förnimmer således förefintligheten af en enhetlig och vidtomfattande organisation. De misstaga sig, hvilka beteckna denna som regeringens och som tro att frågan därmed är löst och saken klar. De misstaga sig dock icke fullständigt, och händelserna under den förgångna vintern,

som föranledt vår interpellation, skola hjälpa att delvis lotsa oss i den dimma, som omgifver dessa dunkla tilldragelser.

"En grupp personer, hvilka bilda kamporganisationen i ett af våra "patriotiska" förbund - - - hafva öfvertagit kampen mot revolutionen. I deras egenskap af "patrioter" och "sanna ryssar" sågo de en orsak till oordningar i förefintligheten af gränsbefolkningarna och judarna. Den ryska befolkningen och isynnerhet de ryska soldaterna uppmanades genom upprop, affattade i häftiga ordalag och spridda i tiotusenden, att fara hårdhänt fram mot orostiftarna. Medlemmarna af denna organisation utdelade dessa upprop på de olika platserna och anförtrodde dem åt bepröfvade anhängare och allierade, hvilka i sin tur spredo dem med försiktighet och sakkännedom. Egendomliga och oförutsedda följder visade sig häraf med afseende å styrelsemyndigheternas enhetlighet. Adjointen hos en polisprefekt t. ex. utdelade proklamationer utan att hans chef visste något därom, eller tvärtom; vidare var poliskommisarien i första distriktet värd förtroende, men den i andra distriktet icke. Gendarmeripersonalen hade speciella anslag, miss-tänkliga personer besökte den, nyheter om vissa förberedelser spriddes i staden. Uppskrämda personer vända sig till guvernören,

han försöker lugna dem, ehuru medveten om att man är långt ifrån säker. Ministeriet sänder depescher om nödvändigheten att vidtaga åtgärder till ordningens upprätthållande och åtgärder vidtagas i detta afseende, men de ingifva icke alltid förtroende. Det hände ofta att polisen själf trodde att dessa åtgärder vidtogos blott för skens skull och att regeringens verkliga åsikter voro den förut bekanta. Den läste mellan raderna och lydde, utan att regeringsmyndigheterna visste det, en röst i fjärran, som ingaf den förtroende. Kort sagdt, en otrolig oordning uppstod, en fullständig desorganisation och demoralisation.

"Under denna tid, från och med hösten 1905 — såsom det förefaller före utnämningen af oktoberministären — hade i Petersburg inrättats ett tryckeri i ett afsides rum af polisdepartementet, Fontanka N:o 16, uppställt på departementets bekostnad med statsmedel. En civilklädd gendarmofficer, Kommissaroff, var anställd vid tryckeriet. Han tillverkade upprop med biträde af flera medhjälpare. Hemligheten med detta tryckeri var så väl bevarad och dess organisatörers tillgöranden voro omgifna med så mycket hemlighetsmakeri, att endast få visste därom, ej blott i ministeriet, utan äfven i polisdepartementet. Under denna tid bedrefs med framgång en orga-

nisationsverksamhet, hvars verktyg tryckeriet var.

"Ty Kommissaroff, tillfrågad af en person, som tillfälligtvis kommit organisationen på spåren, svarade: "Vi kunna organisera hvilket pogrom ni önskar, antingen det rör sig om tio eller om tiotusen personer."

"Mina herrar, denna fras är historisk. Jag kan tillägga för de deputerades från Kieff räkning, att ett pogrom på tiotusen var bestämdt för den tredje februari, men man lyckades förekomma det.

"Presidenten i ministerkonseljen fick, säger man, en häftig attack af nervös astma, när honom meddelades de fakta jag nu refererat för eder. Han lät tillkalla Kommissaroff, som afgaf en berättelse öfver sina handlingar och sitt mandat. Men några timmar därpå försvunno tryckeriet, proklamationerna och originalen från departementet och det återstod blott ett tomt rum. Det är därför som ingen, icke ens inrikesministern, kan tillfredsställa dumans berättigade önskan att få veta namnen på de personer, som utgjorde centrum för denna organisation och garanterade den strafflöshet, och som utöfvade sitt magiska inflytande på polisen och andra funktionärer genom att skaffa de mest verksamma bland dem belöningar och befordran. Jag kan icke ur minnet anföra exempel och enskild-

heter om denna sak. Jag talar utan förberedelse och anteckningar och ofrivilligt förbigår jag mycket. - - - - Det är tid att komma till slutledningarna.

"Till först, och det är den första slutledningen: inrikesministerns förklaring gifver oss icke säkerhet angående medlen att förhindra verksamheten af dessa organisationer, som syssla med att förbereda massakrer i stor stil och inbjuda statens tjänstemän att deltaga i dessa massmord. Detta förstås lätt. De förnämsta organisationerna och anstiftarna befinna sig utanför ministärens maktbefogenhet och det är dem likgiltigt om inrikesministern bibehåller en välvillig neutralitet med afseende å dem, eller afgifver en offentlig förklaring, som fördömer deras handlingar.* Jag skall gå längre. Jag påstår att ingen ministär, om den så tages ur dumans midt, kan åstadkomma ordning i landet, så länge personer, okända af oss, stående på sidan i skydd af en ogenomtränglig mur, fortfara att med sina grofva händer klamra sig fast vid olika inrättningar af regeringsmekanismen, tillämpande sin politiska okunnighet på experiment med lefvande organismer, sysslande på sätt och vis med politisk vivisektion.

* Som synes talade Urusoff endast om ministärens, den synliga regeringens oförmåga att effektivt inskrida mot de osynliga ledarna af pogrom-rörelsen. Någon tanke på, än mindre något yrkande, att de skulle åtalas och behandlas enligt till synes gällande lag, föll det honom icke in att uttala.

"Den andra slutsatsen är ännu sorgligare och berör duman själf.

"Mina herrar representanter för folket! Vi hafva kommit hit från alla ändar af Ryssland för att föra fram icke blott vår indignation och våra fordringar, utan också vår brinnande törst efter verksamhet, efter uppoffringar, med ett ord en patriotism, renochallvarlig-----

"Emellertid känna vi alla, att samma dunkla krafter beväpna sig mot oss, ställa sig mellan oss och den högsta makten genom att undergräfvat dess förtroende till oss. Man hindrar oss att arbeta för uppnåendet af en förening med makten, som enligt lagen för vår nya regim skall vara det väsentliga villkoret för framgång och underpanten på den fredliga utvecklingen af vårt nationella lif. Där ligger den största faran, och den kan icke aflägsnas, så länge ledningen af statens angelägenheter och landets öden förbli under inflytande af personer, som till sin uppfostran äro korpraler och poliser samt till sin öfvertygelse våldsvarkare."

Den minister furst Urusoff åsyftade, men icke nämnde såsom föremålet för "ett anfall af nervös astma", var grefve Witte. Inom invigda kretsar i Petersburg var det en öppen hemlighet, att han gjort allt i hans förmåga för att göra slut på pogrom-rörelsen, men att han endast

delvis lyckats. Att han därvid råkat i skarp konflikt med dem, som ytterst ledde denna rörelse, var utan vidare tydligt och däraf drog man bra nog självklara slutsatser beträffande dessa personers ställning och inflytande. Furst Urusoff bekräftade i allt väsentligt dessa slutsatser i sitt ofvan delvis citerade inlägg i duma-diskussionen, genom att offentligt fastslå:

att de blodiga massakrer, pogrom, som ägt rum öfverallt i Ryssland och kostat många tusental människor lifvet, anstiftats af en hemlig organisation och utförts på dess vägnar under ledning af medlemmar i organisationen;

att till denna organisation såsom medlemmar af olika ställning och inflytande hörde en del af polisen och gendarmeriet;

att denna hemliga organisations makt och inflytande voro tillräckliga icke blott för att förmå dess medlemmar att åsidosätta sina officiella förmäns order, utan äfven för att tillförsäkra dem strafflöshet både för sådana disciplinbrott och därutöfver för plundringar, miss-handel och mord, som under deras ledning begingos;

att den hemliga organisationens högsta ledning befann sig "i skydd af en ogenomtränglig mur", där den icke kunde nås af de officiella regeringsmyndigheterna och deras organ, samt slutligen

att "samma dunkla krafter" äfven motarbetade duman och till obotlig skada för den

konstitutionella utvecklingen ställde sig mellan folkrepresentationen och monarken.

På tal om den hemliga organisationens ledning nämnde fursten inga namn, kände måhända i själfva verket icke annat än ryktesvis hvilka de högsta ledarna voro, men i alla händelser gjorde han det fullt tydligt för hvar och en, att denna högsta ledning stode att söka i tronens närmaste närhet, där hvarken duman eller ministären kunde komma den eller de skyldiga till lifs för att stäfja deras verksamhet. Att ingen nämndes eller ens antydningssvis utpekades, gjorde allmänheten blott så mycket mera benägen att söka de "dunkla krafterna" inom själfva det kejsrerliga huset, bland de veterligt mest energiska och aktiva medlemmarna af tsarens egen familj.

Furst Urusoffs afslöjanden väckte oerhörd uppmärksamhet och diskuterades öfverallt, medan däremot de ytterst sväfvande upplysningar premiärministern Stolypin i anledning af interpellationen lämnat, sammanställda med hans halfva medgifvanden och mer eller mindre obestämda förnekanden, gjorde så föga intryck, att de helt och hållet ignorerades. Urusoffs uppgifter antogos vara obetingadt sanna, om man ock allmänt beklagade, att de icke omfattade hela sanningen. De kompletterades emellertid icke långt senare i väsentlig mån af den förre direktören för polisdepartementet, Lopuhin, hvilken i anledning af Stolypins ofullständiga och föga upplysande svar på interpellationen,

som ju antydde bristande kännedom om pogromrörelsen, till honom riktade ett bref, som senare offentliggjordes af det engelska världsbladet *Times*. I detta bref, hvars publicerande oföretydbart bevisar att Lopuhin ville göra allmänheten delaktig af de märkliga upplysningar han hade att meddela, säger han bland annat:

"Då efter manifestet af den 30 oktober 1905*, i följd af de oroligheter, hvilka efter utfärdandet af denna regeringsakt uppstodo på flera ställen, tecken visade sig på en reaktion inom samhällets moderata kretsar, företog sig chefen för polisdepartementets politiska afdelning, tjänstemannen för särskilda uppdrag hos inrikesministern, Ratschkoffski, för att understöda och stärka denna reaktion, att utgifva afsikten motsvarande upprop. De trycktes då för tiden af en gendarmofficer i gendarmförvaltningens lokal i Petersburg på en tryckpress, som vid en husundersökning fråntagits de revolutionära.

"Då sedermera denna tryckpress, som tidigare tjänat revolutionärerna, visade sig otillräcklig, köptes på polisdepartementets bekostnad en förfullkomnad, som kunde leverera tusen aftryck i timmen.

"I alla dessa upprop påvisades, samtidigt som den revolutionära rörelsen för-

• Det manifest, som innehöll löftet om utfärdande af en konstitution.

dömdes, att skulden till denna låg hufvudsakligen hos de främmande trosbekännarna, särskildt judarna, och uppropen eggade till kamp mot dessa. I mina händer hade jag tre upprop, hvilka tryckts på polisdepartementets tryckeri. — Ett upprop till soldaterna skickades i fem tusen exemplar genom tjänstemannen för särskilda uppdrag hos generalguvernören i Vilna, herr Schkott, till Vilna för att spridas. Schkott utdelade själf en del om natten på gatorna, resten lämnade han åt polismästaren i Vilna, hvilken omkring den 28 januari telegraferade till polisdepartementet och bad om en ny sändning i anledning af den verkan detta upprop haft på soldaterna. - - - Polisdepartementets provokationsupprop blefvo äfven i andra städer spridda genom polisen och gendarmeriet. ---

"Man har förhemligt för eders excellens, att tjänstemannen för särskilda uppdrag, Ratschkoffski, ända till slutet af april förblef i spetsen för polisdepartementets politiska afdelning, att han, ehuru entledigad på allerhögsta befallning, dock i kraft af en af hans förman skrifven order kvarstod i spetsen för hela den hemliga och säkerhetspolisen, att han erhållit rätt att öfvervaka gången af alla (såvidt han ansåg det nödigt) politiska angelägenheter och processer, hvilka inkommo till polisdepartementet, och att vidare åt honom uppdrogs

att i regeringens intresse betjäna sig af inom samhället organiserade föreningar*.

"Tillåt mig såsom f. d. direktör för polisdepartementet att utom dessa underrättelser, hvilka jag anser för min moraliska plikt att meddela eders excellens, utlägga min uppfattning om de i första ögonblicket obegripliga orsakerna, på grund af hvilka den centrala regeringsmakten icke blott icke är i stånd att undertrycka de lokala myndigheternas pogrompolitik, då pogromagitationen utgår från dem, utan icke ens kan vara väl underrättad om organiseringen af dessa pogrom. Jag vill ej tala om strafflösheten för de regeringens tjänstemän, hvilka äro skuld till pogromen, såsom en af dessa orsaker, den tarfvar inga bevis. Det gifves emellertid andra orsaker af allmänare karaktär. Medan jag var direktör för polisdepartementet, inträffade ett af de allra förskräckligaste judepogromen, det i Kischineff. Den utländska och vår illegala press, hvilka då hade privilegiet att diskutera våra inre förhållanden, beskyllde i likhet med en del samhällskretsar polisdepartementet för att hafva organiserat detta pogrom. Polisdepartementet hade då ingen skuld, men beskyllningarna voro dock icke grundlösa, för så vidt de utgingo från den

* »Ryska folkets förbund», de svarta bandens centralorganisation.

förutsättningen att polisdepartementet och inrikesministeriet verkligen innehade hela makten. Hvar och en medborgare, som upprörts af de ohyggliga pogromen, måste det själfallet förefalla absurdt att regeringsmaktens underordnade agenter kunde våga sätta i verket ett pogrom utan att hafva sina öfverordnades godkännande därtill, eller åtminstone vara säkra på deras sympati. I verkligheten existerar emellertidensådan anomali.-----

- - - - Detta förklaras däraf att inrikesministern och det centrala politiska organet äro fullständigt maktlösa — det är ej polisen och gendarmeriet, som befinna sig i ministerns händer, utan tvärtom han, som befinner sig i händerna på dessa myndigheters representanter.-----

— — — — —

"Då jag i januari och februari samlade upplysningar om organiseringen af pogrom, träffade jag bland tjänstemännen vid den politiska och allmänna polisen ingen, som icke var genomträngd af öfvertygelsen, att i verkligheten tvenne regeringar existerade, af hvilka hvardera förde en mot den andra fientlig politik, den ena personifierad af statssekreteraren Witte, den andra af general Trepoff, som enligt den allmänna öfvertygelsen inför vederbörande utmålade förhållandena i landet i annan färg än den, hvori grefve Witte framställde läget, samt

på sådant sätt inverkade på politiken. Denna uppfattning har ock verkligen en grund däri att general Trepoff efter sin utnämning till palatskommendant genomförde att särskilda penningemedel ställdes till hans förfogande för anställande af speciella hemliga agenter; härigenom fick han i sina händer ett verktyg, hvaröfver egentligen endast inrikesministern bort förfoga. Nämnda uppfattning bestyrkes också däraf, att general Trepoff, äfven efter det han i oktober 1905 lämnat sin plats som adjoint hos inrikesministern, genomdref att han utan inrikesministerns vetskap fick till genomseende alla något så när intressanta dokument, och icke blott inkommande utan äfven utgående, till och med om de alls intet hade att skaffa med hans befattning som palatskommendant.

"Hvilket mål general Trepoff än må hafva fullföljt medels den hemliga fonden och polisdepartementets dokument, huru han än afsett att utnyttja sin ställning, så existerar bland eders excellens underlydande den fasta — riktiga eller falska — öfvertygelsen att general Trepoff inverkade på regeringspolitiken. Denna öfvertygelse är lika fast som öfvertygelsen, att general Trepoff sympatiserade med pogrompolitiken. Och hvilket medel än ministeriet må sätta i verket mot pogromen, så komma de att upprepas så länge den lokala polisen är

öfvertygad om ministeriets maktlöshet och om andra krafterns maktfullkomlighet."

Icke heller Lopuhin fann som synes lämpligt att direkt antyda något om den högsta ledningen af ohrana-verksamheten, knappast ens så mycket som Urusoff. Men indirekt sade han vida mera genom att så tydligt utpeka general Trepoff såsom ledaren både af pogrom-rörelsen och af annat. Ty det förstod och visste enhvar, att generalen i fråga icke utan synnerligen mäktigt stöd skulle riskerat upptaga en kamp mot inrikesministern och den öfriga synliga regeringen, samt i strid med dess vilja och instruktioner förmått göra sina befallningar åtlydda bland polisen af olika kategorier, officiellt inrikesministerns underlydande och obetingadt beroende af honom. Äfven i fråga om Ratschkoffski gjorde han en lätt begriplig antydan af samma innebörd i och genom meddelandet att denne afskedats "på allerhögsta befallning". Tyvärr gjorde han icke minsta antydan om hvar den "förman" vore att söka, som utan vidare kunde sätta sig öfver en allerhögsta befallning, och lika så litet nämnde Lopuhin att Ratschkoffski redan en gång tidigare, af dåvarande inrikesministern Plehve blifvit afskedad från sin då innehafvande post i Paris såsom chef för den utomlands verkande ryska, politiska polisen, äfven då utan att lämna sin befattning annat än möjligen till namnet. Men förre polisdirektörens förtegenhet hindrade

själfallet icke förmodanden och gissningar, som alla gingo i den riktning slutledningarna af Urusoffs uttalande angifvit.

De gjorda avslöjandena hade i alla händelser gifvit en tämligen fast grund för meningsbytet om de märkliga fenomen, hvilka under de sista åren förbryllat enhvar, som sökt följa de olika strömningarna i samhället till deras ursprung. Många enskildheter, bland hvilka flera synnerligen viktiga, förblefvo ju ännu för den stora allmänheten höljda i dunkel och gåfvo därför anledning till utläggningar af mycket olika art och bärvidd, men ur det som otvetydigt fastslagits af de två forna höga statsämbetsmännen, kunde man i alla fall draga en del bestämda slutsatser som ställde sakläget i ett minst sagdt egendomligt ljus. Den första och uppenbart viktigaste af dessa slutsatser, hvilken omedelbart trängde sig på enhvar, som följt med det intressanta mellanfallet i duman och sedan tagit del af Lopuhins skrifvelse, var tydligtvis den,

att de maktägande i själfva verket aldrig ett ögonblick allvarsamt tänkt på att uppfylla löftet om införande af ett konstitutionellt statskick, med öfverflyttande af en del af själfhärskaremakten på folkrepresentationen, utan att de endast afgifvit detta löfte för att få rådrum att vidtaga åtgärder till kväfvande af den öfverallt i riket jäsande revolutionära frihetsrörelsen; och vidare,

att dessa maktägande, parallellt med de

officiellt pågående förberedelserna för utfärdande af en konstitution, i hemlighet låtit igångsätta blodiga upplöpp och oroligheter utöfver hela riket för att få anledning att också från regeringens sida ingripa med våldsmedel och sålunda på nytt häfda den oansvariga regeringsmakten; samt slutligen, men icke minst viktigt,

att bakom och öfver de synliga regeringsmyndigheterna, hvilka af själfva sin synlighet tvingades att helst i viss mån taga hänsyn till civiliserade former, stod en annan, ännu mera oansvarig makt, hvilken kallblodigt låtit sina handtlangare plundra och bränna och nedskjuta tusental människor öfverallt i riket och därmed åvägabragt, att belägringstillstånd införts i största delen af kejsardömet, med krigsrätter i stället för laga domstolar och summariska dödsdomar i stället för lagstadgade straff för till och med obetydande öfverträdelser af ordnings- och polisreglementen.

Det var i sanning en allt utom förmildrande belysning de gjorda afslöjandena spridt öfver de maktägandes politik och sträfvanden. Allt hvad man visste om det oansvariga polisväldet under framfarna tider förbleknade i jämförelse med det tillstånd, som under den nya, "konstitutionella" regeringen införts i Ryssland och som, trots dumans, folkrepresentationens, försök att ingripa, icke visade tecken till någon väsentlig förändring. Pogrom-rörelsen, mass-slaktandet och plundrandet, afstannade visst i hufvudsak,

men sannolikt mest för det man redan uppnått syftet därmed: injagande af skräck för regeringsmakten hos folket. Men från dess närmaste frukter, belägringstillståndet med allt hvad där-af följde, afstod man icke i minsta mån. Tvärtom växte månad efter månad antalet af krigsrätternas dödsdomar, i bästa fall "förmildrade" till förvisning till Sibiriens värsta trakter och vanligast afkunnade på inga bättre grunder än angifvelser af ohrana-spioner eller "medarbetare"-provokatörer, som mycket ofta själfva iscensatt de mord, rån o. s. v. för hvilka deras bedragna kamrater gjordes till offer. Om Rysslands inre historia i början af tjugonde seklet öfver hufvud någonsin blir skildrad i alla enskildheter, kommer knappast någon västeuropeisk läsare att kunna tro sådant mer än medeltida barbari ha varit möjligt i våra dagars Europa — ty åtminstone geografiskt hör ju Ryssland Europatill.

Ohrana-organisationens ledning utöfvade i själfva verket inom området för sin verksamhet högsta makten i Ryssland, för så vidt denna makt icke usurperats af afdelningschefer och andra underordnade af olika grad. Ty det ligger i sakens natur, att inom en sådan organisation den högsta ledningen måste vara i synnerligt hög grad beroende af sina underordnade, af deras framställningar, rapporter och angifvelser. Sådana kunna endast i undantagsfall verksamt kontrolleras och måste därför, sådana de äro, läggas till grund för de mera omfattande

åtgärder ledningen besluter, eller sanktionerar i fall, där initiativet utgått från underlydande. I själfva verket blir det, utom under särskilda undantagsomständigheter, endast allmänna direktiv den högsta ledningen kan utfärda och däraf följer åter att de underordnade i mycket stor utsträckning kunna fullständigt godtyckligt vidtaga åtgärder på egen hand. Resultatet häraf är det, att så godt som hvar och en af tsarens undersåtar och därmed samhället i gemen äro prisgifna åt representanterna för de värsta samhällselementen, ty det är utan vidare klart, att ohrana-agenter, angifvare och provokatörer icke kunna rekryteras bland andra än dessa, om så ock individerna i yttre afseende synas tillhöra andra kategorier. Inför vanliga domstolar kräfvos till och med i Ryssland enligt lag någon bevisning af angifvelser, men af de ryska krigsrätterna betraktas i regeln angifvelser allena såsom tillräcklig grund för fällande domar och ännu mera är detta fallet vid s. k. administrativ rättskipning, som sällan eller aldrig ens besvärar sig med någon verklig undersökning och som därför egentligen icke är någon rättskipning alls, utan det mest skriande godtycke. Ingen annan än krigs- och administrativ rättskipning kommer i fråga i trakter, där belägringstillstånd är infördt, så snart det gäller "politiska" mål, och såsom politiska betraktas alla mål, hvilka om än så ansträngdt kunna tolkas såsom härrörande af missnöje med de bestående förhållandena. Men

mer eller mindre modifieradt belägringstillstånd råder i så godt som hela det ryska riket, undantagande endast de delar, där i stället det administrativa godtycket är suveränt och utan förmedling af krigsrätter i första hand utöfvas af polisen, som endast saknar befogenhet att "i administrativ väg" låta afrätta misshagliga individer.

Hvilken oerhörd makt ohrana-organisationen och dess ledare under sådana förhållanden utöfva, är lika lätt att inse som det är att fatta, i huru hög grad denna oansvariga makt måste missbrukas, huru försvarslöst samhället i dess helhet är gentemot ett regeringssystem, som gjort åsidosättande af lagen till ledande styrelseprincip. I sin tidigare delvis citerade skrifvelse till ministerpresidenten i anledning af interpellationen om pogromen, belyser herr Lopuhin äfven det i detta afseende rådande oeffterrättlighetstillståndet i följande ord:

"Hela makten från ofvan till nedan är faktiskt öfverförd genom inrättandet af den hemliga polisen, genom undantagslagstiftningen om det förstärkta skyddstillståndet* och den långvariga användningen däraf i landet. Min tjänstgöring vid justitieministeriet, som gaf ett stort material för ett riktigt bedömande af den praktiska betydelsen af undantagslagen, har bragt mig till

* Den officiella ryska benämningen för i en del mindre väsentliga afseenden modifieradt belägringstillstånd.

den öfvertygelsen, att den under intet ögonblick af sin tillvaro åsamkat staten annat än skada. I följd däraf hade jag förklarat mig villig att mottaga platsen som direktör för polisdepartementet endast under villkor, att denna undantagslag fullständigt skulle upphävas. Det är icke min skuld, att detta villkor icke uppfylldes och att jag såg mig nödsakad att (så vidt det stod i min förmåga) ägna mig åt lindrandet af det onda denna undantagslag förde med sig. Denna erfarenhet gifver mig rätt att anse, att den farligaste sidan af den nämnda undantagslagen består däri, att tack vare denna hvarje polistjänsteman, hvarje gendarm-officer med sina hemliga agenter blir oinskränkt herre öfver hvarje medborgares öde, således också hela landets. Hela användningen af undantagslagen stöder sig på polistjänstemännens och gendarmernas angifvelser, hvilka underligga ingen kontroll, hvarken på ort och ställe, eller från centralmyndigheternas sida. Centralmyndigheterna äro därför nödsakade att okontrollerade upptaga de från denna källa härflytande angifvelserna; polisen och gendarmeriet erhålla emellertid visshet om, att allt beror af dem och deras angifvelser och intet af ministeriet, hvars maktlöshet står klar för dem. Därför känna sig också enskilda polistjänstemän och gendarmoffice-rare berättigade att föra sin egen själf-

ständiga politik, ministeriet åter förefaller med afseende å dessa underordnades missbruk såsom den sämst underrättade myndighet, emedan det har antingen inga, eller afsiktligt, för sanningens döljande, ofullständiga underrättelser. - - - - Därigenom uppstår polisens och gendarmeriets fullständiga själfhärskarskap inom området för deras politiska verksamhet samt inrikesministerns fullständiga maktlöshet."

Ett mera vittnesgildt dokument vore det svårt att tänka sig än denna skrifvelse af en man, som däri noga hållit sig till de erfarenheter han under mångårig tjänsteutföring på viktiga förtroendeposter samlat och till de slutsatser erfarenheterna påtvingat honom. Riktigheten af hans uppgifter blef heller aldrig bestridd och lika litet betviflades riktigheten af hans slutsatser af någon, som blef i tillfälle att taga del af dem, ehuru det allmänt nog beklagades, att han icke gått längre och med ens meddelat allt, man ansåg att han måste veta. Men längre kunde i Ryssland en man i Lopuhins ställning icke gå i afslöjande af de hemliga krafter, som i sin verksamhet och sina syften kunnat ostraffadt ställa sig öfver såväl ministerrarna som den synliga regeringens öfriga organ. Genom sina meddelanden hade han i alla fall tagit ställning mot de okända och onämnda maktinnehafvarna och genom att låta offentliggöra sin skrifvelse i ett organ som världs-

bladet Times hade han mot dessa samma dolda maktägande aflåtit en krigsförklaring, som icke kunde förblifva utan följer. På samma gång lät själfva den omständighet, att den till Stolypin riktade skrifvelsen öfver hufvud blifvit offentliggjord utan att framkalla någon protest eller något bemötande från dennes sida, förmoda att icke heller den synliga regeringens chef var helt främmande för det fälttåg, som öppnats af Urusoff och Lopuhin. Misstankarna att så vore fallet bekräftades senare alltmera i mån som mera energiska och mera talrika ansträngningar att störta ministerpresidenten gjordes från den yttersta reaktionens sida, det håll där man hade de flesta och intimaste förbindelser med ohrana-organisationen och dess ledare.

Fullständig kunskap om denna organisation och om vidden af dess makt erhöles ju ingalunda, hvarken genom Urusoffs och Lopuhins afslöjanden eller genom den ytterligt skarpa kritik såväl af polisen och dess olika organ som af regeringens förhållande till dessa, hvilken under interpellationsdebatten i duman utöfvades af olika vänstertalare. Men man hade i alla fall vunnit säker kunskap om att en sådan, målmedvetet folk- och frihetsfientlig organisation existerade och icke blott tolererades, utan också direkt understöddes af samma maktägande, som afgifvit det högtidliga löftet om införande af ett konstitutionellt styrelsesätt. Och därmed hade man äfven kommit till klarhet

om hvad man kunde vanta af den framtida utvecklingen i själfhärskaremaktens tecken, en klarhet, som p intet sätt grumlats under de sedan dess förgångna åren.

Huru "revolutionärer" uppfostras.

Motståndet i Finland mot förryskningspolitiken. — Närmande till de ryska oppositionspartierna. — Gradvis spridning af sympatier för de revolutionära.

Termerna "revolution" och "revolutionärer" ha som bekant under olika tider och i olika länder användts i rätt olika bemärkelse, men i den västra världen har man så småningom allmänt kommit därhän, att med "revolution" egentligen afses ett våldsamt omstörtande af det bestående statsskicket och med "revolutionärer" dem som på ett eller annat sätt taga del i sådant omstörtande. Framdrifves omhvälfningen med fredliga medel, benämnes den nog också där och hvar revolution, men deltagarna hvarken betraktas som eller nämnas revolutionärer.

Icke så inom tsardömet Ryssland. Där fattas begreppet "tsar", själfhärskare, så vidsträckt, att hvarje förslag till reformer af styrelsesättet, som icke utgår från honom, betraktas såsom mera eller mindre revolutionärt, beroende af huru nära och direkt förslaget berör hans maktfullkomlighet. Likaså stämplas opposition mot — ja, till och med kritik af åtgärder vidtagna af själfhärskaremakten genom dess organ,

om det så endast är tal om polispåbud, såsom revolutionära, äfven när åtgärderna stå i öppen strid mot lagar och författningar, tidigare utfärdade i tsarens eget namn. Tydligast har detta åskådningssätt i nyare tid uttryckts af dåvarande inrikesministern Plehve, som år 1904 i ett på sin tid beryktadt bref till utgifvaren af den engelska tidskriften "Review of Reviews" förklarade själfva begreppet själfhärskare innebära, att själfhärskarens vilja är den enda lagen, det enda rättesnöret inom hans rike och hvarken kan bindas af lagar och författningar eller af andra, tidigare viljeyttringar, utan i hvarje nu måste vara fullkomligt fri. Plehves åsikt omfattades icke alldeles allmänt, såsom bäst visade sig, då en bomb satte punkt för hans diktatoriska utöfvande af tsarens absoluta makt, men i dag som är skulle säkert den yttersta reaktionen, om den öfver hufvud befattade sig med teoretiska spekulationer, definiera själfhärskaremakten på samma sätt.

Annars har dock uppfattningen äfven i Ryssland härutinnan undergått en rätt betydande modifikation sedan den s. k. folkrepresentationen, *duman*, infördes och därmed kritik och diskussion af regeringen och dess åtgärder inom vissa gränser nödtvunget blifvit tolererad. Men detta gäller endast kritik och opposition inom *duman*. Ännu tillerkänna de år 1906 af tsaren ensam utfärdade nya grundlagarna honom själfhärskaremakt och därför betraktas allt fortfarande motstånd äfven i ord mot hans

i påbud af olika slag uttryckta vilja såsom revolutionärt. Inom duman kan sådant motstånd icke förekommas, men utanför denna riskera alltför frispråkiga oppositionsmän fortfarande, att utsättas för nedtystningsåtgärder i form af polisöfvergrepp af olika slag och under en eller annan förevändning. Sådana saknas aldrig, där polisens makt vida öfvergår lagens.

I Ryssland själfv finner sig emellertid en stor del af folket jämförelsevis lätt i ett sådant sakernas tillstånd. Den månghundraåriga vanan vid afsaknad af icke blott politiska, utan äfven af allmänt mänskliga rättigheter bröts, historiskt sedt, för så kort tid sedan genom bondeemancipationen, att å ena sidan massorna af folket och å andra sidan en stor del af dessa massors forna herrars och ägares ättlingar ännu nöjas med den utvidgning af endast de elementärt mänskliga rättigheterna, som utvecklingen småningom bragt till stånd, trots alla bakåtsträfvande försök att återhålla den. Det är endast ett numeriskt ringa fåtal, de som under det sista halfseket verkligt, icke blott till ytan, europeiserats, som fullt inse, att tiden kommit för äfven politisk frigörelse af massorna, såvida förhoppningarna om höjande af Ryssland och dess folk till det öfriga Europas nivå skola kunna gå i uppfyllelse. Därför är det noga taget blott när massorna, arbetaremassorna i städerna och bondeallmogen på landsbygden, kunna ingifvas tanken, att ökade ekonomiska

fördelar stå att vinna genom utvidgade politiska rättigheter, som de breda lagren af folket kunna bringas i rörelse för att understöda krafven på reformer och för motstånd i allmänhet mot det härskande systemet.

I de icke-ryska delarna af riket, de i Ryssland så kallade gränsmarkerna, är förhållandet i flertalet fall ett annat. I Polen, där den under lång tid brutalt drifna förryskningspolitiken, långt ifrån att nå sitt mål, tvärtom bidragit till stärkande och utbredande af nationalkänslan, måste hela utvecklingen ses i belysning af nationalitetssträfvandena. Under normala förhållanden göra sig nog de socialistiskt-ekonomiska synpunkterna äfven där måhända främst gällande bland städernas talrika industriarbetare, men så snart de politiska konjunkturerna, såsom under 1905, synas erbjuda helst något hopp för sträfvandena mot nationell och statlig autonomi, träder nationalitetssynpunkten omedelbart i förgrunden och enar hela folket till i främsta rummet politisk kamp.

Så ock i Kaukasien. Icke heller där har ännu den tid fallit i glömska, då landet styrdes af oberoende furstar och därför ännu mindre det oförtydbara aftalsbrott den ryska tsar-regeringen begick, då de kaukasiska folken, främst georgierna, beröfvades den autonomi, som vid deras underkastelse under Rysslands välde högtidligt tillförsäkrats dem. Äfven där vet folket att göra skillnad mellan nationellt politiska och allmänt mänskliga rättigheter och nöjes icke

med den gradvisa utvecklingen af de senare, utan är redo att närhelst minsta utsikt till framgång yppas resa sig till strid för de förstnämnda, såsom ju skedde under de sista månaderna af året 1905, då de ryska ämbetsmännen fördrefvos och "republiken Kaukasus" utropades.

Äfven i Kurland, Liffland, Estland och delvis i Lithauen spelade nationalistiska idéer en viss, om ock icke afgörande roll vid de upprorsutbrott, som under åren 1905 och 1906 förekommo i rätt stor utsträckning men i första hand voro riktade mot de stora godsägarna af tysk nationalitet, hvarför de också i hufvudsak antogo karaktären af agraroroligheter och af denna orsak helt och hållet förblandats med den samtidigt pågående agrarrörelsen i Ryssland, som likaledes gaf sig uttryck i brännande och plundrande af godsägarnas egendom.

Tydligast markerad är dock i Finland den rent politiska naturen af den jordmån, hvori motståndet mot den ryska absolutismen har sina rötter. Där hade sedan hedenhös alla samhällets medlemmar åtnjutit lika både allmänt medborgerliga och politiska rättigheter. Lifegenskap för bönderna hade aldrig existerat, utan hade tvärtom allmogen i likhet med andra samhällsklasser sändt sina ombud till riksdagarna i Sverige, senare till de finska landtdagarna, utan hvilkas medverkan landet icke kunde grundlagsenligt styras. För att drifva förryskningspolitik var följaktligen i främsta rummet

nödvändigt att upphäfva eller åtminstone inskränka de politiska rättigheter Finlands invånare åtnjöto, men då man ej för Europas skull ansåg sig kunna med ett slag afskaffa den regentbesvurna författningen, åtnöjde man sig med att börja bitvis sönderplocka den. Och för att gifva proceduren helst något sken af berättigande, inleddes fälttåget mot det finska storfurstendömet's lagliga rättigheter med en generalattack i den nationalistiskt reaktionära ryska pressen, som i stort sedt fotade alla sina angrepp på påståendet, att man i Finland vore separatistiskt sinnad och endast afvaktade ett gynnsamt tillfälle för att lösslita sig från Ryssland. Därför borde Finlands autonomi inskränkas, eller ännu hellre totalt upphäfvas och Finland uppdelas i ett antal guvernement af samma art som de ryska samt inkorporeras med kejsardömet.

I Finland kände man sig till en början ytterligt häpen öfver dessa attacker, hvilka man kände sig mest böjd att tillskrifva okunnighet rörande förhållandena och stämningen i landet. I egenskap af besegradt folk hade man visst under den då nittioåriga föreningen med Ryssland alltid hyst vissa farhågor för att den öfvermäktige grannen en dag kunde glömma aftalet med den besegrade, och farhågorna hade hållits vakna af medvetandet att man i så fall icke skulle kunna trygga sig till något försvarsmedel. Men äfven dessa farhågor hade under tidernas lopp förmildrats och till största del försvunnit. Om

öfver hufvud under de första decennierna af föreningen med Ryssland individer funnits, som drömt om en återgång till det gamla, om en förening på nytt med Sverige, så hade drömmarna länge sedan gått ur tiden. En ny generation hade vuxit upp, fullt medveten om att endast kulturella, men icke politiska intressen längre förenade Finland med det gamla moderlandet. Till och med dess svenska språk förlorade för hvart år som gick alltmera sin dominerande ställning i förhållande till det finska, som icke blott talades af det öfvervägande flertalet af befolkningen, utan äfven målmedvetet utvecklats till ett kulturspråk, görande anspråk på och redo att helt och hållet taga arf efter landets dittills officiella och bildningsspråk, det svenska. Striden om de två språkens inbördes ställning hade sedan lång tid absorberat så godt som allt politiskt intresse i landet, där den inre utvecklingen också i öfrigt främst upptog allas uppmärksamhet och krafter.

På separatism i fråga om Ryssland tänkte ingen. Tvärtom hade det materiella framåtskridandet, som efter långvarig stagnation tagit fart på nytt, sedan de finska landtdagarnas verksamhet på adertonhundrasextiotalet återupplifvats, småningom i allt högre grad bortnött den gamla känslan af misstro mot allt ryskt. Röster höjdes allt oftare, yrkande att man borde söka närma sig Ryssland i stället för att hålla sig på afstånd, då ju Ryssland i egenskap af afsättningsmarknad i alla fall vore

af större betydelse för den ekonomiska utvecklingen i Finland än något annat land. Och såsom ett första steg på vägen till sådant närmande hade man allmännare än någonsin förut börjat vinnlägga sig om att lära sig det ryska språket.

Den lojalitet, hvarmed man på ryskt regeringshåll dittills upprätthållit öfverenskommelsen med Finland, hade börjat bära frukt. Ingenstädes förstod man mindre än i Finland, eller fördömde kraftigare, den ryska revolutionära rörelsen med dess terroristiska utslag, ingenstädes var man mindre benägen att skänka denna rörelse något understöd. Man hoppades visst och arbetade för, att kunna utveckla den finska konstitutionen till större fasthet, till en bestämdare afgränsning och utvidgning af folkets, landtdagens, rättigheter i förhållande till monarken, men ingen tänkte därvid på användande af illojala, än mindre af upproriska medel.

Så mycket större blef därför öfverraskningen, när efter en tids finskfientlig presskampanj, hvilken man som sagdt långt mera tillskref okunnighet om det verkliga tillståndet i Finland än illvilliga afsikter, den kända statskuppen af 1899 iscensattes i och genom det s. k. februarimanifestet. Till en början fattade man alls icke orsakerna till detta löftesbrott, utan antog att monarken, tsaren, i sin egenskap af Finlands konstitutionelle storfurste blifvit vilseledd af ryska rådgifvare och sålunda förmåtts

att besluta sig: för det ödesdigra steget. Minst af allt fattade man att han hade för afsikt att utsträcka självhärskaremakten äfven till Finland, hvarför också alla ansträngningar där till en början koncentrerades på försök att inför honom framställa frågan i annan och riktigare belysning. Man kunde tro monarken förd bakom ljuset i fråga om rätta och fulla innebörden af det löfte han vid sin tronbestigning afgifvit om oförkränkt upprätthållande af den finska statsförfattningen, men man ansåg sig icke kunna förutsätta att han med berådt mod ville skjuta detta löfte åt sidan som om det aldrig gifvits.

Först sedan man sett alla försök misslyckas att nå fram till tsaren-storfursten med framställningar ur finsk synpunkt af såväl de redan vidtagna som de i utsikt ställda åtgärdernas lagstridiga natur, sedan man sett både det finska folkets, med mera än en half million underskrifter försedda massadress, och de uttalanden i adressform, hvilka de förnämsta representanterna för den europeiska kulturen i olika länder sökt framföra, blifva afvisade som om de varit af ingen betydelse, började man ana att statskuppmanifestet endast varit det första utslaget af en lika öfverlagd och fullt målmedveten som beträffande medlen samvetslös förtryckspolitik, syftande att tillintetgöra Finlands autonomi. Och i mån som den nyutnämnde generalguvernören, den på grund af sitt hänsynslösa förryskningsarbete i de till sin kultur

tyska östersjöprovinserna beryktade generalen Bobrikoff, visade hvad han förde i skölden, blefvo de mer eller mindre tydliga misstankarna om hvad de maktägande ytterst åsyftade med den nya politiken i Finland till en öfvertygelse, som enade folket till motstånd mot förryskningen.

Men minst lika enig var man till en början om att motståndet borde bli uteslutande passivt, att det borde helt och hållet byggas på lagens grund och under inga omständigheter finge gå utom dess rāmärken, finge blifva revolutionärt. Man började visst där och hvar inse och erkänna att den ryska revolutionära rörelsen och de kampmedel, denna rörelse använde, kunde förstås och förklaras ur synpunkten, att lagliga stridsmetoder icke voro möjliga, där ingen verklig lag existerade, utan endast ensidigt öfverhetliga påbud, hvilka när som helst godtyckligt sattes åsido, ändrades eller upphäfdes. Men i Finland finge intet annat än ett i allo lagligt motstånd komma i fråga, därom var man som sagdt fullt ense. Man kände ännu så föga sina motståndare, att man icke förutsåg att hvarje om än så godtyckligt maktbud af dem komme att förklaras vara lag och att förty hvarje slag af motstånd komme att betraktas och bemötas som revolutionärt.

Synnerligt länge dröjde det dock icke förrän insikten att så förhöll sig började vinna insteg och sprida sig. Den finska tidningspressen gick själfallet i spetsen för mot-

ståndet mot förryskningspolitiken och därför riktades de första praktiska anfallsåtgärderna naturligt nog mot det tryckta ordet. Censur såväl af tidningar som af andra tryckalster hade under hela tiden af föreningen med Ryssland existerat i Finland, men hade under de närmast föregående årtiondena handhafs med så föga stränghet, att man icke i nämnvärd grad besvärats däraf. Nu förändrades detta med ens och i grund. Tryckfrihetslagstiftningen hade mot slutet af sjuttonhundratalet gjorts till regeringens ensak och ehuru detta förhållande i Sverige blifvit ändradt redan i början af adertonhundratalet, hade förändringen timat först efter Finlands förening med Ryssland, hvars monark därför i sin egenkap af Finlands storfurste utöfvade samma makt som den konungen af Sverige tillvällat sig. Och denna makt hade hel och hållen blifvit öfverlämnad åt generalguvernören, som därför opåtaladt kunde förbjuda tidningar att utkomma under längre eller kortare tid, eller indraga dem för alltid, kunde stänga tryckerier, ålägga böter, konfiskera böcker och andra tryckalster — med ett ord förfara helt och hållet efter godtycke på hela detta kulturområde.

Han underlät ingalunda att göra bruk af sin makt. Kritik af förryskningsåtgärderna betraktades själfallet såsom otillåtlig, till och med om den var så hofsam till formen, att den lyckades passera censuren skärseld, och den "brottsliga" tidningen drabbades oakadt cen-

sorns godkännande af mer eller mindre drastisk straffpåföljd. De talrika censorerna arbetade med utomordentligt nit och ströko allt hvad de möjligen kunde förklara såsom förgripligt eller till och med som "olämpligt". Men då de sällan eller aldrig kände till de åtgärder som förbereddes, hände det då och då att tidningarna trots all deras påpasslighet lyckades smuggla ut till och med skarpt kritiska artiklar om mått och steg, som redan voro beslutna, men ännu icke offentligt tillkännagifvits. Då tillgreps indragning på generalguvernörens befallning och på så sätt förstummades det ena tidningsorganet efter det andra, medan samtidigt utomlands offentliggjorda tidningsartiklar, tidskriftsuppsatser och böcker rörande ryska och rysk-finska förhållanden utan miskund konfiskerades. Snart nog kunde de ännu i Finland utkommande pressorganen icke meddela ens de torraste notiser om den politiska utvecklingen. Tystnaden blef till det yttre lika djup som allmän. Men bakom den offentliga tystnadens förlåt flögo ryktena okontrollerade öfver landet, antogo under sin framfärd alltmera fantastiska former och föranledde ständigt mera måttlösa meningsbyten och diskussioner.

Såväl inom tidningsmannakretsar som andra var man snart på det klara med, att ett sådant oeffterrättlighetstillstånd icke kunde fortfara länge utan att åstadkomma obotlig skada. Folket, som ju i Finland allmänt är läskunnigt, hade under alltför lång tid vant sig att i tid-

ningspressen följa med den politiska som med hela den öfriga utvecklingen, för att utan vidare finna sig i den ordlösa tystnad, som de maktägande sökte framtvunga rörande allt som berörde landets framtid och dess invånares viktigaste intressen. Man var ense om att något ovillkorligen borde göras och olika planer framkastades, men den enda som syntes erbjuda helst någon utsikt till framgång, eller att trycka ett organ utom landets gränser och smuggla in samt i hemlighet distribuera bladet till dess prenumeranter, föreföll så äfventyrlig, att knappast någon ansåg möjligt att under mera än helt kort tid på det sättet tillgodose behofvet af upplysning. Frågan huruvida också ett företag som det tilltänkta kunde hänföras under rubriken "passivt" motstånd berördes icke alls under öfverläggningarna. Pressförordningarna och censuren ansågos hafva föga eller intet med laglighet att skaffa, hvarför ingen heller tvekade att, då så ske kunde, åsidosätta dem. Att de maktägande utan vidare komme att stämpla det ifrågasatta företaget såsom revolutionärt, tog ingen i betraktande, ehuru väl alla voro ense om att generalguvernören och hans anhang komme att såsom upprorsmakare behandla enhvar, som hade med saken att skaffa och som fölle i deras händer.

Tidningsföretaget kom till stånd och därmed var en första bresch skjuten i den teoretiska mur man sökt resa mellan passiv och aktiv motståndsverksamhet, ty om ock pressförfatt-

ningarna med allt hvad till dem hörde ännu med fog kunde sägas icke vara lag i egentlig mening, så kunde å andra sidan ännu mindre något lagrum åberopas såsom grund för åsidosättandet af påbuden rörande pressangelägenheter. De maktägande fäste i ingen händelse afseende vid någon distinktion härutinnan, utan vidtogo så snart de erhöllo kunskap om tillvaron af en "illegal" tidning en serie åtgärder, som tydligt visade att de ingalunda ämnade inlåta sig på några diskussioner om graden af tidningsföretagets olaglighet, utan betraktade det såsom okvalificerad brottsligt på samma sätt som liknande spridning af tryckalster i Ryssland.

Isen var emellertid bruten och inom kort började man på samma sätt utgifva både broschyrer och böcker af censurvidrigt innehåll, delvis i mycket stora upplagor, tills det för hvar och en blef tydligt att myndigheterna, trots alla åtgärder som i sådant syfte vidtogos, voro ur stånd att förhindra insmuggling och distribution af litteraturalster, som oförbehållsamt afhandlade den ryska politiken i Finland. Den "illegala" tidningen, som trycktes med små typer på tunnaste möjliga papper, icke innehöll några annonser samt af artiklar och notiser endast sådant, som de i Finland fortfarande utkommande pressorganen icke kunde meddela, utkom hvarje vecka under fem år, utan att vederbörande ens lyckades göra insmugglingen och distributionen afsevärdt afbräck. Och lika

så litet råkade de större importerna af böcker och broschyrer ut för några allvarligare missöden under de år nödvändigheten fortbestod att bedrifva litteraturlurendrejeriet.

För den så att säga regelbundna smugglingen ombyttes metoden oupphörligt för att sålunda ställa vederbörande inför ständigt nya problem, hvilka de icke fingo tid och rådruum att småningom lösa. Tidningen utgick icke i någon synnerligt stor upplaga, emedan hvarje exemplar lästes af väl något dussin personer; hela upplagan vägde icke mera än cirka 9 kilogram och kräfde ringa utrymme, hvarför den också kunde stufvas undan på ett otal olika sätt, för hvilkas upptäckande alldeles extraordinära undersökningsåtgärder skulle bort vidtagas i fråga om de regelbundna turbåtarnas passagerare och deras effekter. Ett och hvarje i den vägen försöktes väl, men vederbörande hade alltid oturen att därvid vända sig mot helt oskyldiga individer, som ingalunda uraktlåto att gifva luft åt sina känslor beträffande när gångenheten, hvilket själfallet icke uppmunttrade till fortsättning åt samma håll.

Mera afsevärda svårigheter beredde de stora importerna. I enstaka fall trycktes t. ex. broschyrer i ända till etthundratusen exemplar, böcker utgäfvos i upplagor vägande två, tretusen kilogram o. s. v. Sådana kvantiteter betingade naturligtvis helt olika smugglingsmetoder, hvarför man slutligen, för att göra sig möjligast oberoende af tillfälligheter, byggde

en speciellt för ändamålet konstruerad och inredd, större segelyacht, hvilken under tre år användes för sitt illegala ändamål och därunder öfverförde till Finland icke mindre än sexton tons tryckalster, utan att myndigheterna trots alla ansträngningar lyckades fånga den och dess besättning. Redan under det första året af yachtens tillvaro blef den nya metoden inrapporterad till vederbörande, som omedelbart vidtogo en räcka åtgärder för att få den i sina händer, men oupphörligt misslyckades. Särskilda agenter användes både i Finland och i Sverige för att följa med och rapportera om dess resor och mer än en gång erhöles spanarna på finska sidan om Ålands haf telegrafisk underrättelse om att yachten afrest och hade förbjuden last ombord, men hvad än vid sådana tillfällen gjordes, blefvo ansträngningarna lika resultatlösa. Den finska skärgården, som lik en ställvis ända till ett trettiotal kilometer bred gördel sträcker sig längs kusten från Åland ända bort till Viborgska viken och endast på ett par ställen afbrytes af i hafvet utskjutande uddar samt där och hvar af större fjärdar, erbjuder ett flertal inseglingsvägar, trafikabla för en lämpligt byggd farkost, men oanvändbara för tull- och andra ångare, som måste hålla sig till de officiellt utprickade farlederna. Och en gång inne bland de otaliga öarna och skären kunde litteraturalstren lossas på en mängd olika ställen, därifrån de på flerahanda sätt kunde transporteras vidare

och distribueras. Till sist blef bevakningen dock så skärpt, att man fann lämpligast att utbyta denna importmetod mot andra och lättare. Vederbörande hade slutligen, sedan alla andra försök slagit fel, utposterat ett par ångfartyg, det ena i södra, det andra i norradelen af Ålands haf för att hålla utkik efter misstänkliga farkoster och taga reda på i hvad ärende de voro ute, förrän de hunno in i skärgården. Följden häraf var att yachten måste vänta på den svenska sidan tills half storm eller mera och tillräckligt grof sjö drifvit bevakningsfartygen i skydd bakom någon ö, för att då segla öfver och in i skärgården längs någon oprickad led, men detta gjorde naturligtvis att transportererna blefvo mer än önskligt oregelbundna, hvarför metoden som sagdt slutligen öfvergafs.

Ryktet om den finska litteraturtrafiken hade emellertid redan tidigt nått fram till de ryska oppositionspartierna, hvilka likaledes för sin propaganda voro hänvisade till tryckning utanför och insmuggling öfver rikets gränser af all den politiska litteratur de önskade sprida. Deras import hade råkat ut för en mängd missöden på olika punkter af gränserna och därigenom blifvit i hög grad försvårad, hvarför de vände sig till finskt håll med förfrågan huruvida man kunde bistå i antydd riktning. Och bistånd lämnades utan att någon fäste sig vid att man därigenom indrogs i direkt samarbete med de aktivt revolutionära grup-

perna i kejsardömet "Revolutionära" emedan i alla händelser deras sträfvanden gingo ut på en omhvälfning af de sedan gammalt bestående förhållandena, om ock de finska afsågo endast försvar af det bestående mot omstörtningssök uppifrån. Där och hvar uttalades visst betänkligheter rörande bistånd åt det socialist-revolutionära partiet, som inom sig bildat den s. k. stridsorganisationen och upptagit terrorism på sitt program, men hvarken voro betänkligheterna synnerligt allmänna, eller fäste de betänksamma själfva alltför stor vikt vid dem.

Ty äfven i det afseendet hade det allmänna åskådningssättet i Finland förändrats därhän, att man ingalunda längre ställde sig helt oförstående i fråga om de attentat, som tid efter annan i Ryssland föröfvades mot den absolutistiska regimens ledande män. Man begynte fatta att lägets och utsikternas hopplöshet under ett tillstånd som det i Ryssland rådande kunde drifva äfven fredligt sinnade medborgare att tillgripa de ytterligaste medel för att komma regeringens våldssystem och dess företrädare till lifs. Den äfven i Finland införda godtycklighetsregimen, som fränkände lagen hvarje betydelse när den uppställde hinder mot de maktägandes vilja och därför hänsynslöst satte sig öfver dess bud, hade i sanning haft en snabbt uppfostrande verkan. Endast något år tidigare skulle det lika litet fallit någon i Finland in att understöda den ryska revolutionära rörelsen som att själf företaga något revolutionärt vålds-

dåd. Nu icke blott gjorde man hvad man kunde för att bistå den förra, utan började ock där och hvar diskutera frågan huruvida tillgripande af liknande metoder hade större utsikter att bli till nytta eller till skada för eget land.

De som främst och med största eftertryck proklamerat att det finska motståndet under inga omständigheter finge antaga annan än passiv karaktär, vidhöllo nog fortfarande sin teori, att alla våldsdåd utan undantag vore af ondo. Men när Eugene Schaubman, utan att taga någon hänsyn till demarkationslinjen mellan passivt och icke passivt motstånd, nedsköt generalguvernören Bobrikoff, fanns säkert icke ens bland passivitetens ifrigaste förkunnare någon som ej drog en suck af lättnad och kände sig djupt tacksam mot den unge mannen, som också offrat sitt eget lif för sitt lands och sitt folks bästa. Och bland den stora allmänheten kunde icke ens hos de fredligast sinnade spåras annat än tillfredsställelse öfver att rättvisa blifvit skipad, om också en och annan beklagade att så icke kunnat ske på ett mindre våldsamt sätt. Förändringen i åskådningssättet visade sig ha gått hastigare och varit mera genomgripande än någon kunnat förutsätta, som hört de uttryck af ogillande och afsky, hvarmed underrättelser om politiska mord och andra våldsdåd i Ryssland endast några få år tidigare allmänt mottagits.

Sant är visst att meningarna senare delade sig på nytt, när våldsdåden också i Finland

ökades i antal, men i en mängd fall var det nog icke så mycket våldsdådet som sådant, som orsakade meningsskiljaktigheten, utan fastmera valet af föremål, hvilka ofta ansågos alltför föga betydande att göras till offer för attentat. Det var med andra ord långt ifrån alltid rättskänslan, sådan den under generationers utveckling blifvit, som reste sig mot laglösa våldsgärningar, utan snarast en känsla af ogillande af missförhållandet mellan det använda yttersta medlet och det mindre viktiga mål som nåtts. Våldet i och för sig hade i de flestas medvetande närmast antagit karaktären af nödvärn mot öfvermäktiga motståndare, mot hvilka hvarje annat försvar var omöjligt. Men dessa motståndare föll det nog mindre än någon in att spekulera öfver sammanhanget mellan den politik de drefvo, såsom orsak, och attentaten i Finland — där sådana aldrig tidigare förekommit — såsom verkan.

Den ryska polisprovokationen i Finland.

Gendarmeri och ohrana-agenter. — Deras rapporter. — Provokationen Aseffs förbindelser med finnar. — Smuggling af rysk litteratur via Finland och missöden därvid.

De ryska "reformer", som efter 1899 års statskupp infördes i Finland, omfattade naturligtvis äfven polisväsendet, hvilket i likhet med alla andra finska institutioner var byggdt på laglig grund och i alla afseenden haft lagen som afgörande rättesnöre i sin verksamhet, hvarför detsamma själfallet icke lämpade sig för de nya förhållandena. Konflikter uppkommo snart och gäfvö generalguvernören en välkommen anledning att i de större städerna afskeda såväl polischeferna som äfven till stor del underbefälet och dem bland manskapet, som åtnjöto största förtroendet hos sitt chefskap. I flertalet fall utgjorde prøfvostenen för polismännens lämplighet ur det nya systemets synpunkt deras större eller mindre villighet att samarbeta med det ryska gendarmeriet, som inom kort öfversvämmade landet och började drifva politisk polisverksamhet på egen hand. Hvar och

en inom den finska polisen, som på något sätt ställde hinder för, eller visade sig mindre hugad att befrämja gendarmerispioneriet, blef utan vidare afskedad och likaså enhvar, som icke med tillräcklig ifver ställde sig till efterrättelse de från generalguvernören emanerande anvisningarna om åtgärder, som gingo långt utöfver polisens lagliga befogenhet. De afskedade, såväl bland befäl som manskap, ersattes dels med degenererade och förryskade finnar, som tjänade i Ryssland, dels — hvad manskapet beträffar — med estlänningar tillhörande polisen i kejsardömet och på grund af den estländska dialektens likhet med det finska moderspråket användbara i Finland, dels också med rena rysar, som på ett eller annat sätt förvärfvat någon insikt i landets språk. Inom kort vardt den finska polisen sålunda reorganiserad och samarbetade därefter utan slitningar med det ryska gendarmeriet, som i främsta rummet hade öfvervakande af "opålitligt" folk och annat politiskt spioneri om händer och för detta ändamål anställde en hel skara "agenter", både finnar och andra, i sin tjänst.

I Finland var politiskt polisspioneri en fullständig nyhet, i alla händelser för den vid sekelskiftet lefvande generationen. "Politik", i den bemärkelse de ryska vederbörande fattade ordet, var någonting okänt i Finland och ännu mera okänt såsom yrke var politiskt spioneri, hvarför också gendarmeriet hade svårt att få agenter. Men det ryska gendarmbefälet förtviflade

icke och lyckades snart nog hopbrunga en samling agenter, som hvad antalet beträffar lämnade föga öfrigt att önska. Men i alla andra afseenden så mycket mera. Agenterna voro undantagslöst urspårade individer, som hvarken kunde, eller lyckades väcka tillräckligt förtroende hos dem det gällde att öfvervaka för att få reda på någonting af vikt, eller för att ens under längre tid kunna dölja att de stodo i de ryska maktägandes tjänst. Gendarmeriet hade icke tagit i beräkning att i så små samhällen som i de finska svårigheten att gentemot landsmän och bekanta hemlighålla sitt görande och låtande är så godt som oöfverkomlig, hvarför också agenterna i fråga mycket snart blefvo röjda och därmed alla utsikter för dem att kunna göra nytta fullständigt omintetgjorda.

Resultaten af gendarmeriets ansträngningar i detta afseende blefvo därför i realiteten synnerligt magra, om ock det insamlade rapportmaterialet var nog så voluminöst. Agenterna voro nödda och tvungna att rapportera, om de sedan hade den minsta notis att bygga på för sina rapporter, eller helt och hållet voro hänvisade till sin fantasi för hopsättning af de insända meddelandena. Inga rapporter, ingen aflöning, var den afgörande maximen i deras förbindelser med chefskapet. Och rapporter tillverkades i mängd och myckenhet, i flertalet fall så naivt enfaldiga i all sin fantastiska lögnaktighet, att det minsta grand sundt förnuft

bort föranleda mottagarna att ögonblickligt entlediga rapportörerna. Men så skedde ingalunda. Tvärtom kopierades, numrerades och inregistrerades till och med de vanvettigaste aktstycken af detta slag, samt införlifvades i snyggt bundna volymer med gendarmeriets hemliga arkiv. I en finsk stad blef därvarande gendarmarkiv under storstrejken på hösten 1905 lämnadt i sticket af vederbörande, som trodde sina lif hotade och hals öfver hufvud flydde undan till de ryska truppernas kaserner, hvadan arkivet föll i "obehöriga" händer. Det var en väldig stapel volymer, hvilkas innehåll beredde alla, som fingo tillfälle att taga del däraf, ett ovanligt nöje. Ett dussin författare af detektiv- och kriminalromaner skulle knappast fått ihop en värre samling orimligheter, men skulle helt säkert också förlorat sin läsarepublik om de lika illa uppbyggt sina historier af det hopfantiserade materialet som gendarmeriets agenter i sina rapporter. Icke en, bokstafligen icke en enda af dessa rapporter innehöll den minsta sanningsenliga uppgift. Endast namnen på de angifna personerna voro riktiga, men allt hvad om dem förmäldes obemängda lögner och orimligheter. Att döma af detta arkiv som prof hade gendarmeriet i själfva verket icke lyckats utreda någonting genom sin omfattande spioneriverksamhet, men hufvudsyftet därmed var väl icke heller att vinna kännedom om faktiska händelser och förhållanden, utan att genom producerande af ett

rikhaltigt rapportmaterial, om aldrig så fantastiskt, gifva stöd åt högre vederbörandes påståenden om den sjudande upprorsandan i Finland, hvilken de i tid och otid åberopade som skäl för nya olagligheter och våldsåtgärder.

I början synes gendarmeriet ensamt haft hela denna provokatoriska spioneriverksamhet om händer. Det förefaller i hvarje händelse som om man icke omedelbart upprättat någon särskild filial af "skyddspolisen", ohranan, i Finland, utan åtnöjt sig med hvad gendarmerna, bland hvilka många både af befäl och manskap ju tillhörde ohrana-organisationen, kunde uträtta. Men snart nog måtte detta icke längre ansetts tillräckligt, hvarför en afdelning af ohranan inrättades för Finland, med placering af afdelningschefen i Viborg, där han lättast kunde stå i nära förbindelse med sina öfverordnade i Petersburg. Denna afdelning värfvade så, eller öfvertog af gendarmeriet, agenter-spioner af olika nationaliteter, organiserade "öfvervakningen" på bredare bas, så att säga, och utsträckte sina operationer äfven utom Finlands gränser, särskildt till Sverige, där så många af de landsförvisade finnarna bosatt sig och dit man därför antog centralhärden för det finska motståndet ha blifvit flyttad. Ohranafilialen vann dock icke större framgång med sina ansträngningar är förut gendarmeriet. Agenterna voro icke bättre kvalificeradt folk än tidigare och därför blef resultatet äfven det-samma: ett otal rapporter, hvilka närmast erin-

rade om den traditionella soppkokningen på spik — massor af ord, men ingen uppgift, som skulle iståndsatt polisen att få i sina händer någon ledtråd af värde.

Närmast gällde spioneriet i Stockholm den tidigare berörda litteratur-trafiken, som alldeles speciellt förbittrade generalguvernören Bobrikoff, men äfven annat, som rörde de i Stockholm vistande finnarna och deras förehafvanden, intresserade vederbörande tillräckligt för att göras till föremål för kunskaparnas uppmärksamhet och vetgirighet, ehuru åtminstone till en början mest litteraturimporten. För att utröna huru den tillgick och hvilka som sysslade därmed, sändes till Sverige åtskilliga agenter, som af allt att döma icke hade någon annan uppgift och hvilka påtagligen blifvit instruerade att på vanligt provokatörmanér söka själfva få användning vid smuglingen. Bland andra skickades ett fruntimmer af känd familj till Stockholm att erbjuda sina tjänster i sådant afseende och där uppvaktade hon den ene som den andre af dem man antog hafva med litteratur-trafiken att göra med sina erbjudanden. Men redan den omständigheten, att hon icke i Finland kunnat komma i beröring med dem, som där hade hand om importen, gjorde att man kände sig föga böjd att inlåta sig med damen i fråga, hvilken man visste hafva fört en rätt äfventyrlig existens, ehuru ursprungligen af nog så god samhällsställning. Hennes anbud afböjdes därför möjligast höfligt och snart nog

erhöll man sådana underrättelser om hennes förbindelser i Finland under senare tid, att man ansåg sig böra misstänka att hon sålt sig till den ryska polisen. Misstankarna blefvo småningom till visshet när hon månad efter månad sysslolös dröjde kvar i Sverige, ehuru hennes ekonomiska förhållanden notoriskt voro sådana, att hon icke kunde existera utan inkomstbringande arbete, allra minst på utrikes ort. Alla hennes försök att i Stockholm komma i beröring med dem, som kunnat meddela några upplysningar af värde, misslyckades följaktligen och slutligen begaf hon sig därifrån utan att någon gjorde sig mödan att efterforska hennes vidare öden. Att misstankarna beträffande såväl ifrågavarande dam som rörande flera andra individer varit i allo befogade, visade sig när man senare af förre chefen för ohrana-afdelningen i Finland, Menschikoff, som af en eller annan anledning affallit från och vändt sig mot organisationen, erhöll en förteckning på afdelningens agenter. Bland dem förekom också damens i fråga namn och bland hans samling af rapport-afskrifter fanns en hel samling af henne insända, den ena mera ordrik än den andra, men ingen enda innehållande någon upplysning af vikt.

Lika föga framgång hade andra agenter, som fått sig Stockholm anvisadt såsom fält för sin verksamhet. De voro utan undantag individer, hvilkas föregående gjorde det fullständigt omöjligt för dem att vinna förtroende, hvar-

jämte flera af dem spelade sina roller så illa, att de omedelbart blefvo genomskådade och behandlade därefter. Hos en sådan agent, som gjort mera ihärdiga ansträngningar än de flesta att närma sig en och annan af dem han antog kunna meddela upplysningar af värde, anställdes till och med en privat "husundersökning", därvid mannen tvingades att framvisa alla sina papper. Och af dem framgick så tydligt för hvilket ändamål han kommit till Sverige och i hvilkas tjänst han var stadd, att han fann för godt bekänna att han i Finland blifvit häktad af en eller annan anledning och i häktet lofvad både straffrihet och en för hans förhållanden stor belöning om han ville försöka och lyckades upptäcka huru den hemliga litteraturimporten tillgick. Äfven han försvann inom kort från Stockholms horisont och likaså några andra, hvilkas lika otympliga som oförskämda försök att tränga sig på personer, som främst voro utsatta för spioneriet, ådragit dem en behandling, som lämnade intet tvifvel öfrigt om att man visste med hvad slags folk man hade att göra.

Alla dessa agenter voro som sagdt personer af sådana föregående, att de hvarken hade eller kunde hafva någon utsikt att lyckas i sina spaningar. De voro, såsom äfven nämnts, i tjänst hos ohrana-afdelningen i Finland, där alla förhållanden, isynnerhet under de första åren, voro vederbörande chefer så främmande, att de hvarken kunde bedöma de personers

lämplighet, hvilka voro villiga att stå till tjänst som agenter, eller voro i tillfälle att alls komma i beröring med andra än mera eller mindre — och oftast mera — förfallna individer bland den finska befolkningen. Det är den förutnämnda chefen för ohrana-afdelningen i Finland, Menschikoff, som stått till tjänst med upplysningar om dessa förhållanden, tillräckliga för ett bedömande af huru och med hvilka slags redskap denna organisation under vanliga omständigheter arbetar. Han hade med verkligt beundransvärd flit samlat afskrifter af allehanda dokument, särskildt rapporter, som gått genom hans händer, och ställde gärna de voluminösa samlingarna till förfogande för inhämtande af sådana upplysningar man ur dem kunde vinna. Af rapporterna voro de flesta dock icke rapporter i vanlig mening, uppgifter om verkliga händelser och verkliga uppgifter om personer, utan dels kallpratande utläggningar om människor och ting, fotade på ingenting annat än rapportörernas egen uppfattning, dels åter fantastiska relationer och dokument, på beställning eller åtminstone efter anvisning tillverkade af rapportörerna själfva och afsedda att tjäna provokationssyften. I regeln voro rapporterna synnerligen frasrika, men i fråga om verkligt innehåll otroligt magra, äfven frånsedt att innehållet saknade ända till den minsta lilla kärna af sanning. Såsom prof på hvad allt ohranaledningen i rapportväg får mottaga och anser värdt, icke blott att betala, men äfven att för-

vara i sina arkiv, må några prof ur herr Menschikoffs samling till innehållet nämnas, därvid märkas bör att exemplen äro tagna alldeles slumpvis bland mängden, icke utvalda såsom mera rosenrasande än andra:

En gendarmofficer, alltså kvasi-militär, hade insänt en rapport, förmälände att man när som helst kunde vänta ett uppror, enär finnarna nyligen lyckats inhämta till landet tvåhundra tusen revolverar och således nu hade tillräckligt af vapen.

På frågan huruvida någon bland det högre chefskapet verkligen kunde sätta tro till sådant nonsens som att finnarna kunde tänka på uppror utan bättre beväpning än revolverar, svarade f. d. afdelningschefen helt lugnt, att de flesta rapportörer inte göra sig synnerlig möda att tänka. "De få höra, eller uppfinna själfva ett eller annat, brodera ut det efter bästa förmåga och sända in rapport. Dessutom," tillade han, "skulle ju tvåhundra tusen gevär väga alltför mycket och taga så stort utrymme, att ingen kunnat svälja dem."

En annan rapport, signerad af själfve den dåvarande gendarmchefen i Finland, utgjordes af en vidlyftig afhandling om de olika vägar, som enligt honom användes för insmuggling både af litteratur och af vapen via Finland till Ryssland. En af dessa vägar — den mest fantastiska — ledde enligt rapportören uppåt nordöstra Finlands ödemarker och därifrån in i de ändå värre ödemarkerna i nordvästra Ryssland.

Frågan huruvida gendarmchefen i fråga kunde antagas vara så okunnig om de omrappporterade trakternas topografi, att han ej visste att på den ryska sidan om gränsen inga farbara vägar existerade, besvarades kort: "De veta ingenting, bara rapportera." Och då beträffande en hop andra rapporter till honom ställdes frågan huruvida chefskapet icke genast insåg att de lämnade uppgifterna voro omöjliga lögnar, besvarades den lika kort: "Naturligtvis, de voro ju beställda."

Därmed berörde han sakens kärna. Rapporterna i fråga härrörde alla från tiden närmast *efter* det skenbara återupprättandet af laglighetstillståndet i Finland och visade sålunda att man omedelbart efter utfärdandet af det kejsrerliga manifestet härom på nytt börjat bereda grund för olagliga ingrepp genom att på samma sätt som i Ryssland låta tillverka och anskaffa "bevis" för att upprorsstämning rådde och upprorsförberedelser voro å bane i Finland. I herr Menschikoffs samling funnos afskrifter af *alla* rapporter, som lagts till grund för den reaktionära ryska pressens angrepp mot Finland, hvilka som vanligt föregingo den nya för-ryskningskampanj, som redan år 1908 börjades, alla kejsrerliga löften till trots. Och under hela den rätt långa tid förf. använde för genomgående af samlingen i fråga, lyckades det icke att finna en enda rapport, som skulle innehållit någon sanningsenlig uppgift Allt var hopljuget — på beställning, sade samlingens ägare.

Parallellt med samlandet af detta mer än tarfliga rapportmaterial, som emellertid visade sig motsvara det åsyftade ändamålet, bedrefs äfven annan provokationsverksamhet i Finland, också den på ohranans vägnar, men på långt skickligare sätt. Det var den beryktade provokatören-revolutionären Aseff, som härvid spelade främsta, om icke den enda rollen och som tack vare sina sedan flera år underhållna finska förbindelser kunde uträtta ofantligt mycket mera än alla andra ohrana-agenter. I Finland kunde man ju ännu mycket mindre än bland de revolutionära ryssarna misstänka stridsorganisationens chef för polisförbindelser och visade honom därför i alla afseenden fullt förtroende.

Det var redan under vintern 1902 den senare så mycket omtalade mannen trädde i beröring med den finska oppositionen. Utgifvandet och importen till Finland af s. k. "förbjuden" litteratur hade då redan nått så stort omfång, att trafiken blifvit så att säga stabilt organiserad, med ett slags central i Stockholm, där inpackning och expedition af tryckalstren ägde rum. Hos föreståndaren för denna central infann sig en dag under ofvannämnda vinter en man af allt utom vinnande yttre, presenterade sig på tyska med stark brytning såsom ryss vid namn "Ivan Nikolajevitch" och framräckte ett introduktionsbref.

Brefvet var från en af de säkraste och mest öfvertygade medlemmarna af den finska opposi-

tionen och han förmälde att öfverbringaren vore en af de ledande inom det socialist-revolutionära partiet i Ryssland, utsänd för att å partiets vägnar höra sig för om möjligheterna att in-smuggla också deras litteratur via Sverige och Finland. I ett postskriptum tillade brefskrifvaren: "Döm icke i detta fall hunden efter håren — karlen lär verkligen vara en af de främsta inom partiet, för hvilket han säges ha utträttat mera än någon annan enskild medlem."

Anmaningen var i sanning icke obehöflig. "Ivan Nikolajevitch" hade verkligen ett i hög grad frånstötande utseende: klotrund hufvudskål, utstående kindknotor, platt näsa, ovanligt tjocka läppar, som icke skyldes af nödvuxna mustascher, och så köttiga kinder, att ansiktet nedtill föreföll bredare än öfver den låga pannan. Blicken i de tämligen små ögonen var irrande, men synbarligen iakttagande allt, halsen kort och tjock, gestalten af medellängd, fetlagd, med prononcerade anlag för buk. Helhetsintrycket var så afgjordt obehagligt, att en förklarande, halft ursäktande introduktion nog var af nöden. Såsom karaktäriserande sammanfattning af hans yttre må nämnas, att han senare bland finnar, som gjort hans bekantskap, allmänt gick under benämningen "kalmucken".

Men han var hvarken frågvis eller onödigt meddelsam, utan höll sig noga till den revolutionära regeln, att icke göra frågor om eller lägga sig i annat än det man direkt har att skaffa med. Och då han därtill var så särskildt

väl rekommenderad, mötte det inga svårigheter, att komma öfverens om finsk hjälp för insmuggling af hans partis litteratur, hvilken för öfrigt, sådan den ännu på den tiden var, af inga andra än ryska myndigheter kunnat betecknas såsom revolutionär. I själfva verket var den icke mera än radikalt socialistisk och därtill af så pass teoretiskt resonerande innehåll, att den i hvilket annat land och af hvilken annan regering som helst skulle tillåtits cirkulera utan minsta hinder.

Aseff dröjde den gången endast ett par dagar i Stockholm, men gjorde sig äfven, förrän han reste vidare, underrättad om möjligheterna att, ifall sådant blefve önskvärdt eller af nöden, befordra medlemmar af hans parti från eller till Ryssland, via Finland. De komme nog att vara försedda med i alla afseenden behöriga pass, försäkrade han, men då de icke kände någotdera af de i Finland använda språken, kunde de lätt ådraga sig besvärlig, kanske farlig uppmärksamhet och borde därför helst tagas om hand af lämpliga personer, medan de befunno sig på finsk botten. Äfven i den punkten erhöll han gynnsamt besked och därmed reste han. Förbindelserna voro inledda.

De blefvo under tidens lopp allt tätare och allt flera finnar kommo direkt eller indirekt genom Aseff i beröring med olika medlemmar af det socialist-revolutionära partiet. Importen af deras litteratur i ständigt stigande mängder försiggick till en början och under rätt lång

tid framåt utan några som helst missöden i Finland och med jämförelsevis få sådana äfven på den ryska sidan om gränsen, ehuru där visst en och annan af dem, som förmedlade trafiken, föll i gendarmpolisens händer. Men i dylika fall föll det aldrig någon in att tänka sig möjligheten att missödena kunde vara tillställda af samma person, som själf organiserat litteraturtrafiken inom Ryssland, utan antog man att olycksfallen helt enkelt berodde af de ertappades egen oförsiktighet, hvarpå man sett så många exempel, att man egentligen mest förvånade sig öfver att liknande händelser icke inträffade oftare. Icke ens ryssarna själfva drogo, så vidt man i Finland visste, några miss-tankar rörande de obehagliga mellanfallen, utan ställde alltid nytt folk till förfogande och fortsatte trafiken med större eller mindre förändringar i fråga om mottagandet och distributionen inom Ryssland — tills en omfattande och afgörande katastrof i början af 1904 drabbade.

Äfven då hade Aseff haft med förberedelserna att göra och kände alla detaljer. De föregående missödena, som under hösten 1903 ökats både i antal och i omfattning, hade för-anledt en omorganisering af smuglingen öfver gränsen och mottagandet på ryska sidan där af. För säsongen 1904 hade man i ett nära gränsen mot Finland beläget villasamhälle hyrt en byggnad och där inrättat ett pensionat, i hvilket ett antal unga ryssar och ryssinnor slogo sig ned i egenskap af sommargäster. De skulle så

från förvaringsställena på finskt område småningom afhämta de anlända tryckalstren och i små kvantiteter, på olika vägar och i olika vehikel föra dem öfver gränsen till sin villa, där ompackning i och för distribution skulle verkställas. Men förrän ens den första större sändningen hunnit fram och således förrän någon smuggling ännu alls ägt rum, slog polisen en natt ned på "pensionatet", häktade alla dess gäster såväl som "föreståndarinnan" och "betjeningen" och afförde dem till Petersburg, därifrån de omedelbart sändes i administrativ förvisning. Då insåg ju nog enhvar att endast en angivelse kunnat leda polisen på spåret, men alla, som möjligen kunnat meddela någon omständighet, ägnad att rikta misstankarna åt rätt håll, voro häktade och sålunda hvarje undersökning omöjliggjord. På Aseff föllo så mycket mindre några misstankar som han omedelbart gick till verket att organisera en ny införselväg och metod, via England till en rysk Östersjöhamn. Med den hade finnar dock ingenting att skaffa, hvarför här endast må nämnas, att polisen efter någon tid äfven där inskred mot dem, som skötte trafiken, ehuru med afsevärdt klenare resultat i fråga om häktade än vid den finska gränsen.

Långt därförinnan hade emellertid den finska oppositionens förbindelser med den ryska utsträckts också till andra områden än litteratursmugglingen och till andra partier än det socialist-revolutionära. På samma sätt som i

Ryssland och parallellt med utvecklingen där, hade också situationen i Finland blifvit alltmera tillspetsad, i mån som finsk lag och finsk samhällsordning alltmera oförsynt trampades under fötterna. Landsförvisningarna hade börjat och drabbade snart nog icke blott personer, som tagit lifligare del i den organiserade oppositionsverksamheten, utan äfven sådana, som i sin tjänsteutöfning hållit sig till lagens stadganden i stället för att rätta sig efter tillfälliga, i strid mot lag tillkomna påbud af de maktägande. Polismyndigheterna satte sig allt oftare och alltmera oförsynt öfver lag och författningar, meddelade på högsta maktens vägnar ordres åt domstolarna, afbröto våldsamt dessas förhandlingar, häktade på olika håll personer på blotta misstankar om handlingar, som endast i de ryska maktägandes ögon, men ingalunda i lagens mening voro förbrytelser, och började slutligen, då enkel landsförvisning icke åstadkom emotsedd, tillräckligt skrämmande verkan, deportera personer till det inre af Ryssland. Inom allt vidare kretsar började man fatta huru intimt Finlands öde sammanhängde med det ryska folkets, huru omöjligt det var att hoppas en förändring till det bättre i den ryska regeringens finska politik förrän en frisinnad och framstegsvänlig regim på sätt eller annat kunde framtvingas i Ryssland — "framtvingas", ty att den autokratiska absolutismen icke komme att godvilligt göra några medgifvanden, det insåg man likaledes.

Insikten härom spriddes vidare och bekräftades alltmera genom själfva den politik de maktägande drefvo och följden vardt helt naturligt den tidigare påpekade, att man i Finland alltmera närmade sig den ryska oppositionen, sådan den företräddes af olika partier. På en del håll, där man icke trodde på möjligheten af en uppgörelse i godo med själfhärskaremakten, hoppades man mest af de, så i fråga om mål som om medel oförbehållsamt revolutionära grupperna, på andra af dem, som åtminstone icke öppet gillade andra än sådana oppositionsmetoder och medel, som i hvarje annat land skulle varit lagliga och tillåtliga, ehuru i Ryssland stämplade såsom revolutionära, liksom öfver hufvud hvarje form af opposition mot det rådande systemet. Det socialdemokratiska arbetarepartiet i Finland, som inom mycket kort tid vuxit starkt i medlemsantal, trädde åter å sin sida i beröring med sina socialpolitiska trosförvanter i Ryssland och trodde under någon tid tämligen blindt på deras utläggningar rörande framtidsutsikterna. På alla håll, kort sagdt, blefvo förbindelserna med de olika ryska oppositionspartierna småningom allt lifligare och där så ske kunde bistod man det ena partiet såväl som det andra. Den ryska regeringens politik i Finland hade nått resultat sådana den säkert icke afsett.

Förberedelser för den ryska revolutionen.

De revolutionäras förtroendeman. — Konferensen i Paris. — Revolutionär sammanslutning. — De finska partierna. — Den revolutionära agitationen. — Förberedelser för uppror. — Gapon och arbetareorganisationerna. — Plan för upprorsutbrott. — Försöket att importera vapen.

Under den i det närmast föregående berörda utvecklingen råkade själfallet allt flera finnar också i beröring med socialist-revolutionärerna, det under lång tid mest energiska och verksamma partiet, och med detta partis främste förtroendeman, Aseff. Man kom småningom underfund med att han var chefen för och själen i detta partis för tiden mycket lifaktiga stridsorganisation, att det var han, som efter en längre period af schism och overksamhet inom partiet, lyckats på nytt sammanföra dess olika och oeniga fraktioner i en enhetlig organisation, han som bildat stridsorganisationen, han som planlagt de mest uppseendeväckande attentaten under de sista åren och därigenom mera än någon annan bidragit till att befria Ryssland från män som guvernören i Ufa, Bogdanovitch, inrikesministern Plehve, storfursten

Sergel, för att nu endast nämna de mest bemärkta representanterna för den ytterligaste reaktionen. Man kunde icke annat än erkänna hans skenbart öfverlägsna organisatoriska förmåga såväl som hans djärfhet att trots sådan verksamhet när som helst utan att tveka på nytt besöka Ryssland, och den skicklighet, hvarmed man trodde att han undvek polisen. Därför förbisåg man hans frånstötande, föga förtroendeväckande yttre och sätt och var villig att i alla afseenden man blott kunde vara honom och det parti han företrädde till tjänst. Minst af allt föll det någon in att tänka sig möjligheten att han, som till synes i högre grad än någon annan gjort sig till föremål för de maktägandes hat, kunde stå i deras tjänst och gå deras ärenden i sin revolutionära verksamhet.

Därför syntes det ock helt naturligt, att han såsom den ene af sitt partis representanter deltog i den konferens i Paris, där i september 1904 ombud för de flesta af oppositionspartierna såväl i Ryssland själf som bland de underlydande, icke-ryska nationaliteterna, diskuterade och enades om ett antal gemensamma politiska fordringar att framställas då den tid vore inne, som man såg vara i annalkande. Missnöjet, som väckts af det olyckliga kriget mot Japan, hade blifvit alltmera allmänt och i hela riket orsakat en orolig jäsning, riktad mot det autokratiska systemet. Man förutsåg att detta förr eller senare skulle nödgas åtminstone gå in på efter-

gifter och ville vara beredd när detta skulle inträffa, att framlägga ett program, om hvars hufvudpunkter de flesta partier kunde enas.

Det är denna konferens, som af den reaktionära ryska pressen ända till senaste tid åberopats såsom bevis för att samtliga däri deltagande partier sammangaddat sig i upproriskt syfte. Men denna framställning, som naturligtvis är fotad på ingångna rapporter om förhandlingarna på konferensen, är endera medvetet falsk, eller också har den närvarande ohrana-agenten Aseff — den ende som kunnat afgifva sådana rapporter — afsiktligt sammanfört saker, som alls icke hörde samman. De fordringar, om hvilka samtliga konferensdeltagare enades och som senare offentliggjordes i hela den europeiska pressen, kunde icke af någon annan regering än den autokratiska ryska stämplas såsom revolutionära, än mindre såsom åsyftande uppror. Och lika så litet diskuterades på konferensen eller ingicks någon öfverenskommelse om användande af revolutionära kampmedel för genomdrifvande af dessa fordringar. Tvärtom betonades från olika håll — och motsades af ingen — att hvarje parti komme att använda sådan taktik och sådana stridsmedel det ansåge omständigheterna kräfvat, utan att någon som helst diskussion ägde rum om hvilka kampmedel och hvilken taktik som vore att föredraga.

Men mot slutet af den allmänna konferensen samlades enskilda deltagare däri — knap-

past halfva antalet af samtliga — till särskilda öfverläggningar rörande bästa tillgängliga och mest effektiva medel att drifva autokratien till eftergift gentemot de öfverenskomna fordringarna, Dessa öfverläggningar, i hvilka Aseff naturligtvis deltog på sitt partis vägnar, erhöilo genast en otvetydigt revolutionär karaktär, helt enkelt emedan ingen enda af deltagarna trodde på möjligheten att kunna förmå autokratien till verkliga, icke blott formella, skenbara medgifvanden, utan att den därtill tvingades med revolutionära medel. I öfverläggningarna härom, som försiggingo utanför den allmänna konferensen och om hvilka dess öfriga medlemmar icke hade kännedom, deltog utom de erkänt revolutionära partiernas ombud endast en finne, som tydligt framhöll, att den finska oppositionen som sådan icke ville veta af revolutionära stridsmedel eller företag, utan bestämdt höll på endast passivt motstånd inom lagens ramar. Att så verkligen var förhållandet bevisades klart, då den finska oppositionens, det passiva motståndets främsta och flesta företrädare, ansågo till och med de på den allmänna oppositionskonferensen i Paris fattade besluten gå alltför långt under då rådande förhållanden och därför vägrade att underskrifva dem, i följd hvaraf en minoritet, som hyste en annan uppfattning, afskilde sig till ett nytt, radikalt finskt parti — det "aktiva motståndspartiet" — och genom sin representant, som

deltagit i konferensen, undertecknade dess beslut

Allt detta kände Aseff till i hvarje enskildhet och antingen har han förty afsiktligt förvrängt sakförhållande i sina rapporter, eller också ha mottagarna af dessa rapporter — och detta förefaller mest sannolikt — funnit lämpligast att sammanblanda hela den finska oppositionen med dess afskilda del, det aktiva partiet för att sålunda gifva sitt anklagelsematerial mot finnar i allmänhet större vikt. Huru som helst ansågo de revolutionära partiernas företrädare, att distinktionen mellan passivt och aktivt motstånd icke hade större betydelse än att ett allmänt revolutionärt utbrott ofelbart skulle komma att bortsopa skillnaden. De nöjdes därför med att endast ett mindre antal individer i Finland på förhand förklarade sig villiga att understöda dem och öfverenskommo vid de nämnda enskilda öfverläggningarna om hufvudpunkterna af den så att säga förberedande revolutionära aktionen.

I hufvudsak skulle denna förberedande aktion — däremot gjordes ingen invändning — gå ut på: att genom skrifter och muntlig agitation underblåsa det allmänna och stigande missnöjet med kriget mot Japan; att öfverallt i riket, där sådant vore möjligt, föranstalta demonstrationer mot regeringen och dess krigspolitik; samt, att genom ihärdig agitation söka förmå den manliga delen af befolkningen att i största möjliga utsträckning undandraga sig

de tätt på hvarandra följande uppbåden af manskap för förstärkning af den i Mandschuriet kämpande och oupphörligt decimerade armén. På så sätt skulle å ena sidan den oroliga jäsningen i riket göras starkare och spridas till nya områden, samt å andra sidan regeringen försättas i ständigt större trångmål, då den skulle tvingas att genom våldsåtgärder mot de uteblifna uppbådade själf öka missnöjet och oron bland folket, tills detta blefve redo att bryta ut i uppror.

I dessa rådslag och beslut tog Aseff del, utan att i något stycke opponera sig. Att han om dem insände fullständiga rapporter framgick senare af uttalanden i den reaktionära pressen, som tydligen erhöll sitt material från ohranan, den enda källan för sådana upplysningar, dem åter ingen annan än Aseff kunnat lämna, enär han till dags dato är den ende af de närvarande, som haft någon beröring med den politiska polisen.

Däremot är det icke känt huruvida regeringen på grund af hans rapporter vidtog några särskilda åtgärder, men om så skedde förblefvo åtgärderna i hvarje händelse utan skönjbar verkan. De oupphörliga nederlagen på krigsskådeplatsen uppdrefvo missnöjet inom alla lager af det ryska samhället nära nog till kokpunkten och gjorde det omöjligt för regeringens handtlangare af olika slag att förhindra den revolutionärt oppositionella agitationen, som spridde sig så godt som af sig själf till allt

vidare kretsar. De tidt och ofta återkommande demonstrationerna särskildt i industristäderna öfverallt i riket utmynnade allt vanligare i strejker. I Polen jäste det öfverallt både bland industriarbetarna och bland landtbefolkningen. I Kaukasien likaså, och där antog rörelsen redan ställvis en öppet upprorisk karaktär, hvarför allt regeringen, som behöfde de aktiva trupperna för att nödtorftigt kunna upprätthålla ordningen i rikets olika delar, icke kunde sända flera sådana trupper till Mandschuriet, utan nödgades inkalla ständigt nya klasser af reserven under fanorna. Och följdén däraf var likaledes den förutsedda, att den ryska allmogens missnöje oupphörligt stegrades och allt oftare gaf sig luft i upplopp, som hvad tiden led antogo en allt våldsammare karaktär och allt större omfattning. Desorganisationen i alla rikets delar växte oupphörligt, regeringens egen krigspolitik, som bragte ständigt flera motgångar och nederlag, hade hopat de hotande massorna, de revolutionära behöfde endast hjälpa till att bringa lavinen i rörelse för att den själfmant skulle rulla vidare. Angifvelser och häktningar af flera eller färre individer förmådde under sådana omständigheter icke åstadkomma någon nämnvärd verkan.

Huru högt stämningen bland massorna stigit visade redan den märkliga Gapon-episoden i januari 1905, "den blodiga söndagen", då Petersburgs arbetare i tiotusental tågade fram mot vinterpalatset och satte sig öfver hotet, att

trupperna skulle göra bruk af gevär och kanoner. Hade äfven demonstranterna varit beväpnade så skulle helt säkert icke endast försvarslösa arbetare, kvinnor och barn den dagen stupat. Enhvar insåg att den följande utvecklingen dref folket i de flesta delar af riket till tanken på uppror, att därför förr eller senare upprorsförsök i större eller mindre omfattning otvifvelaktigt komme att göras på olika håll samt att följaktligen ett väl förberedt och tillräckligt våldsamt utbrott af upprorsandan, helst i rikshufvudstaden, mer än sannolikt komme att omedelbart vinna efterföljd i så många andra delar af riket, att det i följd af kriget redan vacklande absolutistiska systemet ofelbart blefve ställt inför valet att gifva vika eller att krossas. Men lika klart fattade man, att endast ett verkligen allmänt och i stora delar af riket samtidigt inträffande uppror kunde åvägabringa ett sådant resultat, medan enstaka, planlösa utbrott sannolikt komme att ett efter annat kväfvas och därigenom att indirekt stärka absolutismens ställning.

De revolutionära, hvilkas ombud ett par gånger under 1905 samlats till öfverläggningar och som voro tämligen noga underrättade om utvecklingen och händelserna i olika delar af det ryska riket, blefvo snart ense om att förhoppningarna om ett allmänt och möjligast samtidigt uppror i olika trakter måste i främsta rummet byggas på det första utbrottet, hvilket, enligt lika samstämmiga åsikter, om möjligt

borde åvägabringas i Petersburg. Om ett sådant första utbrott blefve tillräckligt kraftigt och uppseendeväckande, betviflade man icke att det omedelbart skulle vinna efterföljd på en mängd andra håll, där missnöjet redan stigit så högt, att det endast behöfde en signal för att slå ut i full låga. Öfverläggningarna rörde sig därför alltmera uteslutande om organiserandet af ett sådant utbrott samt om anskaffande af vapen, ammunition, explosivämnen och annat som vore af nöden för att göra det så starkt och därigenom så förbryllande för myndigheterna som möjligt.

I alla dessa öfverläggningar deltog naturligtvis äfven Aseff, som förty var underkunnig icke blott om hvarje enskildhet af de planer som uppgjordes, utan äfven om hvarje enskild deltagares inlägg i uppgörandet. Själ f nöjdes han för det mesta med åhörarens roll, men när han någon gång yttrade sig fästes alltid största afseende vid hans åsikter. Hvar och en visste ju hvad och huru mycket Aseff i sin egenskap af revolutionär och chef för stridsorganisationen bragt till stånd och då ingen kunde ana att så skett med det högre ohranabefällets goda minne, eller på dess tillskyndan, betraktades han, isynnerhet som man likaledes hade sig bekant att han också efter de stora attentaten flera gånger besökt Ryssland, såsom en verklig inkarnation af konspirativ djärfhet och skicklighet. Sin höjdpunkt hade hans anseende nått efter det i februari 1905 utförda attentatet mot storfursten

Sergei i Moskva, därvid icke mera än en enda af de medverkande, den som kastat den dödande bomben, råkade i polisens händer, medan alla de öfriga kommo lyckligt undan.

De är lätt att fatta huru viktigt man ansåg det vara att han deltog i uppgörandet och utförandet af upprorsplanerna — och själf ansåg han det väl i sin egenskap af ohrana-agent minst lika viktigt att noga följa med allt som försiggick!

Det första problemet att lösa i frågan om ett allvarsamt upprorsbrott gällde naturligtvis anskaffandet af vapen, ammunition etc. och det nästa, organiserandet af tillräckligt talrikt och pålitligt manskap för mottagande och användande af dem. Det första löstes snart nog i och genom ett åtagande af en del deltagare i öfverläggningarna att ställa vapen och annat nödigt till förfogande i själfva rikshufvudstaden, så snart man där vore redo för utbrottet, men med lösningen af det andra problemet såg det till en början mindre lofvande ut. Socialist-revolutionärerna hade på långt när icke tillräckligt folk till förfogande, deras anhängare voro icke samlade på en ort, eller ännu mindre organiserade för sådant ändamål, utan kringspidda på en mängd olika håll i riket, och möjlighet att inom jämförelsevis kort tid bringa en tillräckligt talrik organisation till stånd ansåg man icke finnas. Härvid var det Aseff, som räddade situationen genom att sammanföra den ryktbare pater Gapon med dem, som åtagit sig

anskaffandet och insmugglingen af vapen. Gapon hade bakom sig Petersburgs arbetareorganisationer, hvilka han själf varit med om att stifta och som då ännu blindt litade på honom och voro redo att följa hans minsta vink.

Han omfattade planen med förtjusning och ställde till en början om att en representant för arbetarna i den ryska rikshufvudstaden kom till London, där denne efter att ha fått del af det planerade företaget obetingadt ställde sig och dem han företrädde till förfogande för utförandet. Enligt honom vore det alls icke en fråga om huru mycket folk, som ville ansluta sig till ett väpnadt uppror, utan endast om huru många som kunde förses med vapen. Och alla under rättelser, som erhöles från Ryssland, bekräftade enstämmigt att icke blott städernas arbetare, men också bönderna öfverallt i riket voro i en sådan stämning, att endast en tillräckligt högljudd signal behöfdes för att allmänt uppror skulle bryta ut.

Men Gapon själf befanns snart nog omöjlig för allt utom framkastande af ständigt nya och ständigt mera fantastiska planer, som alla förededde det gemensamma draget, att icke taga ringaste hänsyn till den praktiska utförbarheten och likaledes alla med nära nog barnslig tydlighet gingo ut på att framhäfva upphofsmannens egen person, helt oberoende af huruvida planerna i och för sig hade minsta utsikt att leda till något annat resultat. Det blef därför inom kort nödvändigt att hålla honom på af-

stånd från de praktiska förberedelserna och endast meddela honom det nödvändiga för att kunna kvarhålla honom såsom ett slags sammanhållande skylt gentemot arbetareorganisationerna. Den ryktbarhet han så plötsligt nått genom sitt uppträdande i spetsen för Petersburgs arbetare och det inflytande öfver dessa han vunnit genom sin heta, om också osammanhängande och föga innehållsrika vältalighet, hade stigit honom så starkt åt hufvudet, att han blifvit oförmögen både att samarbeta med andra och att själf fullfölja någon uppgjord plan, som icke i främsta rummet framsköt hans person. Hans insats i det preliminära revolutionsarbetet blef därför i själfva verket ingen.

För förberedelserna i Petersburg sammansattes en kommitté, i hvilken Aseff inträdde såsom själfskrifven — han var ju chef för stridsorganisationen — och lika själfskrifvet blef han ledare, med uppdrag att sammankalla öfriga medlemmar så snart han funne nödigt. Den plan för utbrottet, som uppgjorts, var af i hufvudsak följande innebörd: vapen, ammunition o. s. v. skulle af en lastångare hämtas till öfverenskommen punkt utanför norra kusten af Finska viken. Där skulle delar af lasten öfverflyttas på två andra fartyg, hvarefter alla tre skulle afgå till Petersburg och där på förutbestämd dag lägga till på öfverenskomna punkter vid de olika Neva-armarna, Eventuellt bråksamma tulltjänstemän, som man icke kunde undgå att taga ombord under inseglingen,

skulle helt enkelt kvarhållas och bevakas under däck tills lossningen försiggått. Så långt var allt klart och på grund af sin oförsynta enkelhet erbjöd planen afsevärd utsikt att lyckas, blott mottagningen på tilläggsplatserna läte sig lämpligt ordnas.

Därvid skulle arbetareorganisationerna tagas i anspråk. De skulle välja ut pålitligt folk i tillräckligt antal — vapen komme att finnas för omkring tolf tusen man — och på den utsatta tiden skulle så dessa arbetarehopar från olika håll närma sig de tre lossningsplatserna i större och mindre flockar. Så snart fartygen lagt till skulle de förse sig med vapen och ammunition och skynda att besätta vissa tidigare bestämda strategiska punkter i staden. För att hålla polisen på afstånd medan lossningen pågick skulle några hundra arbetare, försedda med på förhand och på andra vägar insmugglade automatiska mauserpistoler, fördelas på de olika lossningsplatserna, att tjäna som skyddsvakt. Och för att förbrylla myndigheterna och förmå dem att skingra garnisonstrupperna åt olika håll skulle smärre hopar, försedda med likaledes tidigare insmugglade sprängämnen, ett par timmar före fartygens ankomst ställa till eldsvådor i de för tiden obebodda, för hofstaten afsedda villakomplexen vid några af de kejsrerliga lustslotten i stadens omgifning samt där så ske kunde spränga större eller mindre delar af själfva slotten i luften. Såvida denna så att säga förberedande del af planen riktigt och i

tillräcklig omfattning utfördes, kunde man säkert vänta att icke behöfva räkna med mera än en del af garnisonen och polisstyrkan vid det egentliga utbrottet i staden. Och hvad trupperna beträffade visste man att ingalunda alla voro ur regeringssynpunkt pålitliga. Hufvudangreppet skulle riktas mot Peter Paul-fästningen, hvilken ju numera egentligen användes endast såsom fängelse för politiska brottslingar och därför är föga eller alls icke bevakad ur synpunkten af försvar mot angrepp utifrån. Men i folkmedvetandet äga fästningen och dess kyrka med kejsargravarna en vidskepligt symbolisk betydelse, hvarför knappast någonting kunnat göra ett kraftigare intryck på massorna öfverallt i riket än en öfverrumpling af Peter den stores fäste och förstörande medels sprängning af dess mest bemärkta byggnad. De punkter i staden, som skulle besättas, voro åter så valda, att trupper på väg till fästningen, eller till Vinterpalatset, till hvars skydd man antog att en större styrka skulle sammandragas, kunde beskjutas, utan att de upproriska behöfde visa sig på gatorna.

Planen, som äfven i andra stycken ingick i en mängd detaljer, onödiga att här anföra, måste ju nu förefalla både dumdristig och fantastisk, men under då rådande förhållanden var den helt säkert icke omöjlig att utföra, Afsikten därmed var naturligtvis icke en eröfring af Petersburg — en sådan tänkte sig nog ingen annan än möjligen pater Gapon, hvars fantasi

räckte till för allt — utan endast att, genom ett under ett antal dagar vidmakthållet öppet uppror, gifva den kraftigaste möjliga signal för liknande utbrott på andra håll. Icke mera än omkring tre månader senare ägde ju Moskva-upproret rum och ehuru det knappast alls varit förberedt, ehuru det utfördes planlöst och af långt sämre beväpnade, mera fåtaliga hopar än hvad fallet skulle blifvit i Petersburg, lyckades de upproriska försvara sig mot trupperna under en veckas tid. I Estland, Liffland, Kurland och i mindre skala på en mängd andra håll utbröto likaledes väpnade uppror och pågingo delvis i veckotal, medan i Kaukasus de revolutionära gjorde sig helt och hållet till herrar i landet och behöllo sina positioner under ännu längre tid. Och såväl i Moskva och Sevastopol som på Sveaborg och i Kronstadt visade trupperna att man på revolutionärt håll bedömt deras stämning fullt riktigt, i det de dels vägrade att rycka ut mot de upproriska, såsom i Moskva, dels själfva i de nämnda fästningarna bröto ut i öppen revolt.

Arméns hufvudstyrka hade ännu icke återvänt från Mandschuriet och trupperna i det europeiska Ryssland sympatiserade i alltför hög grad med det allmänna missnöjet för att obetingadt ställa sig på de maktägandes sida, något hvarom man i regeringskretsar var fullt medveten. Det visade sig tillräckligt tydligt då generalstrejken 1905 bröt ut och man på regeringshåll icke ens riskerade göra ett försök att

använda trupperna för att undertrycka rörelsen, utan föll undan för folkets fordringar.

Ehuru djärf och äfventyrlig saknade, såsom alla dessa omständigheter gifva vid handen, planen att genom ett organiseradt upprorsutbrott i hufvudstaden bringa revolutionen att flamma upp i hela landet ingalunda alla förutsättningar för att kunna lyckas. Dess upphofsmän hade räknat med den allmänna stämningen, det allmänna missnöjet, som rådde såväl bland folket som inom armén, och hade, såsom utvecklingen senare visade, räknat rätt. En signal sådan man tänkt sig skulle mycket sannolikt bragt de senare, på olika tider och orter timade utbrotten att inträffa i omedelbar följd, och lika sannolikt är att storstrejken, som spontant började endast några veckor senare, skulle brutit ut i sammanhang med den öfriga rörelsen och slutligt lamslagit regeringen, som under sådana omständigheter utan tvifvel skulle nödgats foga sig i mycket längre gående kapitulationsvillkor än blott ett löfte om konstitution.

Men planen blef aldrig slutligt utförd och därför har autokratin i främsta rummet, om icke uteslutande, att tacka ohrana-agenten Aseff. När den vapenlastade ångaren redan var på väg och likaså de fartyg, som skulle öfvertaga delar af dess last, erhöillo företagets ledare underrättelsen, att ännu alls inga förberedelser gjorts i Petersburg. Kommittén där hade ännu icke alls blifvit sammankallad och hade därför icke kunnat vidtaga ens de första

åtgärderna. Hvar Aseff fanns visste ingen och ingen annan än han visste hvar och huru de öfriga kommittémedlemmarna kunde anträffas. Men i Finland hade man fått veta att till vederbörande där anländt en telegrafisk uppmaning att passa på en ångare, lastad med vapen, som vore på väg till någon punkt i östra delen af finska viken!

Mera visste telegramafsändarna påtagligen icke om den antydda punkten, men mera visste i den detaljen icke heller Aseff, som ej blifvit invigd i flera enskildheter än han behöfde känna för att kunna utföra sin anpart och som därför endast hade reda på, att fördelning och omlastning af vapnen skulle försiggå någonstädes utanför finska kusten öster om Helsingfors. Hans åtgöranden skulle ju börja först i Petersburg. Men icke ens då föll det någon in att misstänka honom. Man antog att den dag för dag ökade förvirringen i Ryssland omöjliggjort de öfverenskomna förberedelserna, att oförsiktigt prat om företaget nått fram till obehöriga personer — hvad som helst, utom att planen blifvit förrådd af den alla litade på mera än på någon annan. Ingen af de invigda träffade under den närmast följande tiden Aseff och när han långt senare, efter den ryska storstrejken, visade sig i Finland, förklarade han sig ha varit så ifrigt förföljd af den ryska polisen, att han nödgats hålla sig gömd och icke kunnat uträtta något

af det han åtagit sig, eller ens vistas i Petersburg.

Planen hade misslyckats, men därmed var icke det sista ordet sagdt om den tillärnade vapenimporten. Det är tvärtom den, som under alla de sedan dess förflutna åren legat till grund för alla den reaktionära ryska pressens mångtaliga notiser och artiklar om beväpningen och upprorsförberedelserna i Finland. Gång på gång ha dessa blad haft meddelanden om nya vapensmugglingar till Finland och hvarje gång har en stor apparat satts i gång för att uppbringa de vapenlastade fartygen, som icke rört sig annorstädes än i vederbörandes inbillning. Möjligt är ju visst, att rapporter om förmenta försök att hämta in vapen ingått från utomlands verksamma ohrana-agenter, men i så fall måste dessa agenter erhållit ordres att "upptäcka" sådana försök. Icke ens de besitta tillräcklig fräckhet, att helt och hållet på eget bevåg tillverka rapporter, som föranleda deras öfverordnade att göra sig så intensivt löjliga som i fråga om dessa vapenhistorier varit fallet. Och dessa öfverordnade skulle helt säkert icke ständigt på nytt svälja samma grofva bete, såvida de icke själfva i bestämdt syfte låtit utlägga betet, ett syfte som ej kan vara annat än provokatoriskt. Det gäller för dem att underhålla föreställningen om en i Finland sjudande upprorsanda, af hvilken man när som helst kan vänta utbrott, och denna föreställning anse vederbörande påtagligen af nöden såsom stöd

för den politik de bedrifva i det finska storfurstendömet — såsom stöd eller som en skyllande förevändning.

De kunna dock icke vara okunniga om att de vapen, hvilka den härofvän nämnda expeditionen sökte införa, förnämligast voro afsedda för begagnande i Ryssland. Hvad Aseff kände till om denna expedition, det känna utan tvifvel också myndigheterna. De åtnöjdes helt säkert icke blott med ett meddelande i allmänhet om att en vapenlast vore på väg, utan erhöilo nog besked om allt hvad rapportören visste om företaget.* Och *det* visste han i alla händelser att vapnen icke voro afsedda för något uppror i Finland, utan att den mindre del af dem, som där skulle aflämnas, endast skulle tjäna till försvar mot eventuella angrepp af den ryska militären, sedan rörelsen i Petersburg en gång börjat. Det är således tydligt nog att de ända till allra senaste tid ständigt på nytt uppdykande historierna om vapeninsmuggling till Finland äro hopsatta på basen af vederbörandes kunskap om den ofvanberörda expeditionen, hvilken så

* Att så var fallet, framgår med tillräcklig tydlighet där-af, att ett af de till expeditionen hörande fartygen, en större ångyacht, vid ankomsten till finsk hamn underkastades en när-gången gendarminspektion, ehuru förande den engelska yacht-klubbs flagg, i hvilken fartyget var inskrifvet och försedd med alla nödiga papper i bästa möjliga ordning. En annan engelsk ångyacht, som ungefär samtidigt anlände till samma hamn, ut-sattes icke för någon sådan undersökning, hvilket väl måste anses bevisa att vederbörande mottagit särskilda notiser rörande den förstnämnda.

mycket bättre ägnar sig som underlag för mer eller mindre officiella vapen- och upprorsfantasier som den helt naturligt icke öppet beskrifvits. Det kan därför vara skäl att därom meddela sådana upplysningar, som kunna offentliggöras utan att kompromettera någon af de, fortfarande för de ryska myndigheterna okända, personer, som på sätt eller annat stodo i förbindelse med företaget, den s. k. "John Grafton-affären".

En af de insinuationer, som på sin tid framkastades från ryskt håll, gällde de engelska myndigheternas förhållande och sökte göra troligt, att de sett genom fingrarna med företaget, men insinuationen var fullständigt grundlös. De engelska myndigheterna behöfde alls icke se genom fingrarna med någonting, helt enkelt emedan ingenting lagstridigt bedrefs i England. Vapnen och ammunitionen samlades visst i England, men på ett formellt i allo lagligt sätt, som icke lämnade myndigheterna någon som helst upplysning om för hvilket ändamål de voro afsedda. Och lika föga aning hade engelska myndigheter om att den, visserligen i England inköpta, ångaren John Grafton skulle användas i några revolutionära syften. Den köptes i vanlig laga ordning och afgick med samma befäl och besättning den hade vid köpetillfället i ballast till Vliessingen i Holland. Först där skedde den första afvikelsen från korrekt laglighet, men därom hade hvarken de engelska eller

de holländska myndigheterna någon som helst vetskap.

Det var utan vidare klart att det engelska befäl och den engelska besättning, ångaren vid inköpet hade, icke kunde användas på en färd sådan fartyget var afsedt att företaga och lika tydligt, att man icke i vanlig ordning i England kunde påmönstra annan besättning, för att ej lämna en bestämd utgångspunkt för möjliga framtida efterforskningar. Därför hopsamlades befäl och besättning från olika håll och sändes på bestämd tid till Vliessingen, så att männen inträffade i staden samma dag som "John Grafton" kastade ankar på redden där utanför. Vliessingen hade valts emedan man visste att fartyg där kunde ankra så långt från kusten, att ingen ens med en god kikare kunde noga följa med hvad som ombord på dem förhades. Efter skymningens inbrott kom så ångarens största båt i land, med så många roddare den hade plats för, och återvände om en halftimme eller så till fartyget — men med andra roddare. Efter ett par sådana färder, som af allt att döma icke observerades af någon i staden, var ombytet verkställt och "John Grafton" klar att afsegla, medan dess förra besättning och befäl redan samma natt med den ordinarie turbåten återvände till England, utan att heller veta mera än att en något oregelmässig af- och påmönstring försiggått och utan att ens ha sett den, som ledde företaget.

Vapnen åter inskeppades på en ångare, som

icke gjorde regelbundna turer — en s. k. "ocean tramp" — och för tillfället var förhyrd för att föra en last styckegods till Kina. Den hade åtagit sig, att såsom en liten biförtjänst föra den förbjudna lasten till en punkt utanför nordvästra kusten af Frankrike, där "John Grafton" enligt öfverenskommelse mötte och där omlastningen ägde rum i öppen sjö, så att icke heller de franska myndigheterna, om de blifvit varskodda, haft något skäl att ingripa. De enda, som råkade bevittna den i följd af sjögång något äfventyrliga manövern, voro emellertid besättningen och skepparen på en fransk fiskekutter, som händelsevis passerade förbi, men när deras berättelse om hvad de sett långt senare kom till offentligheten, kunde den så mycket mindre göra någon skada som å ena sidan de franska fiskarna icke visste hvilka de två ångarna voro eller hvart de efter omlastningen styrt kosan, å den andra åter hela vapenexpeditionen vid det laget redan var avslutad.

Från omlastningsstället vände vapenångaren om och styrde åt nordost, öfver Nordsjön och rundt Skagen ned till Öresund, där den skulle erhålla sina sista ordres och dit äfven det andra fartyget som hörde till expeditionen — den ofvannämnda ångyachten — emellertid anländt. Yachten innehade icke någon "revolutionär" last, utan hade tvärtom ett sällskap passagerare ombord, hvilka före dess ankomst till den sista destinationsorten skulle lämna yachten, men under tiden uppehålla dess karak-

tär af *bona fide* lustyacht. Från de danska vattnen afgick den till en finsk hamn, där den skulle få sina sista instruktioner, kort efter det den vapenlastade ångaren anträdt färden till den öfverenskomna mötesplatsen utanför finska kusten. Men förrän de hunno fram, hade företagets ledare erhållit underrättelse om att de aftalade förberedelserna i Petersburg icke träffats, att man där hvarken var redo att mottaga, eller ännu mindre att använda vapnen.

Det var då "John Grafton", hvilken, trots det tidigare nämnda telegrafiska meddelandet till myndigheterna, lyckligt anlände till den bestämda mötesplatsen, sändes norrut, uppåt Bottniska viken, för att på olika orter lossa sin last. Man antog att vapnen i alla fall inom kort komme att behövas och beslöt att lossa dem i mindre partier på olika punkter vid kusten, därifrån de utan svårighet igen kunde hop-samlas, när man i Petersburg blefve redo att mottaga dem. Men lossnings- och förvaringsplatserna kunde själfvallet icke väljas invid de regelrätta farlederna, utan måste "John Grafton" leta sig väg utanför dessa mellan de otaliga klipporna och skären längs den finska kusten. Där stötte den på grund och befanns snart icke kunna komma lös med egna krafter, hvarför den, efter hållet skeppsråd och sedan besättningen tagit till båtarna, sprängdes sönder.

Till den finska kusten var afståndet från strandningsstället icke långt, men dit vågade sig besättningen icke, då det var tydligt att

myndigheterna i Finland, de finska som de ryska, komme att anställa den grundligaste möjliga undersökning, med häktning och förhör af hvem helst de kunde ertappa, rörande den mystiska ångaren och dess så dramatiskt ändade resa. Man beslöt därför att styra västerut öfver Bottenhafvet och landstiga på lämplig punkt i Sverige, därifrån man hoppades lättare kunna komma vidare och undslippa alla efterräkningar. Den något riskabla färden i öppna båtar gick lyckligt och då företagets ledare under tiden anländt till Stockholm, lyckades de landstigna så godt som omedelbart sätta sig i förbindelse med honom.

Till Stockholm hade telegrafan redan tidigare bragt underrättelse såväl om fartygets strandning och sprängning som om besättningens försvinnande i obekanta öden, hvarför företagets ledare utan vidare antagit att den styrt kosan till Sverige och gjort sig beredd att omedelbart befordra den vidare, utom räckhåll för all frågvishet. Till den ändan hade tågtabellerna studerats lika noga som annonserna om ångbåtslägenheter från olika norska och svenska västkusthamnar till England, så att man omedelbart efter erhållen underrättelse om besättningens lyckliga ankomst till Sverige, kunde telegrafiskt sända den vidare på olika vägar till hamnar i England. Intet missöde inträffade och man andades lättare när alla väl voro på väg. Men i sista timmen uppstod ytterligare en svårighet.

Från England kom underrättelse — om korrekt eller ej har icke utrönts — att myndigheterna också där blifvit varskodda och att anhållan från rysk sida gjorts om arrestering och förhör af medlemmar af den försvunna besättningen, som tilläfventyrs skulle visa sig i engelska hamnar. Man bestyrde därför telegrafiskt om att de omedelbart efter ankomsten — man visste ju med hvilka båtar de afrest — skulle tagas om hand af pålitliga personer, som genast förde dem till hamnplatser på engelska västkusten där de togo hyra på fartyg, redo att afgå till transoceaniska hamnar. Det hela gick nästan öfver förväntan lyckligt. Inom föga mera än fjorton dagar eller så efter strandningen voro alla på väg åt olika håll och kanter i världen och därmed alla försök af ryska myndigheter omöjliggjorda att komma i beröring med och förhöra en eller flera af deltagarna i äfventyret.

Sådan är i kortaste sammandrag historien om "John Grafton", dess irrfärder och misslyckade försök att förse en del ryska revolutionärer med vapen. Det är mer än sex år sedan den förliste, men ännu spökar den i de ryska myndigheternas fantasi. Ännu senaste höst sändes på högvederbörlig befallning en expedition af några tullångare till de vatten, där "John Grafton" gått under, för att fånga ett rapporterad fartyg, lastadt med vapen. Huruvida expeditionen lyckades få syn på spökskeppet är icke känt och likaså litet är det

konstateradt, ehuru antagligt nog, att det ingångna meddelandet endast var en af de vanliga, "på beställning" författade rapporterna, afseende att vidmakthålla föreställningen om sjudande upprorsanda i Finland.

Provokationen efter november- manifestet.

Stridsorganisationens chef i Finland. — Misstänkliga tecken. — Misslyckade attentat och lyckade. — Hvarför Aseff ej blef misstänkt. — Den första anklagelsen mot Aseff. — Afrättningen af Gapon. — Tecken till förräderi inom stridsorganisationen. — Provokationsförsök beträffande finnar.

Tidigare har berörts den verksamhet, som i Finland utöfvades af den där inrättade ohrana-afdelningen under tiden efter utfärdandet af det kejsrerliga löftet om en konstitution för Ryssland samt af manifestet utlofvande ett återställande af det lagliga tillståndet i Finland. Samtidigt med den nämnda afdelningens sträfvan att genom ett otal rapporter, enligt chefens ord tillverkade "på beställning", söka visa att man i Finland fortfarande sysslade med upprorsplaner och förberedelser, återupptog äfven ohrana-agenten Aseff sin verksamhet i storfurstendömet efter allt att döma helt oberoende af den finska ohrana-afdelningen och af dess chef. Huruvida denna verksamhet i början annat än så att säga i förbigående åsyftade att indraga finnar i de revolutionära stämplingarna, eller fastmera gick ut på att spela största möjliga

antal ryska revolutionärer i polisens händer, är icke godt att säga. Sannolikast är måhända att bägge dessa syften på en gång skulle tillgodoses och huru som helst har den ryska reaktionen senare nogsamt gjort bruk af den omständigheten att centralhärden för stämplingarna och attentatförberedelserna var förlagd till Finland.

De finska förbindelserna med revolutionären-ohranaagenten hade under någon tid efter misslyckandet af vapenimporten varit afbrutna. I Ryssland stegrades visst jäsningen för hvar dag, men de finnar som sökt efter förmåga understödja den ryska rörelsen, kunde för tiden icke uträtta någonting och intresserade därför icke Aseff i högre grad, hvarken i hans egenskap af revolutionär eller såsom agent för den politiska polisen. Men någon tid efter storstrejken, då det långa uppskofvet med utfärdandet af konstitutionen, jämte den därunder pågående, regeringsunderstödda och intensiva pogrom-rörelsen, bragt den allmänna jäsningen att sjuda upp på nytt och starkare än förut, icke blott återknöt Aseff sina finska förbindelser, utan utvidgade dem också i hög grad.

Den stora omhvälfningen hade till en början i grund förändrat ställningen i Finland och hade gjort det lätt att därifrån stå i förbindelse både med västra Europa och med Petersburg. Det ryska gendarmeriet hade sopats bort och därmed hade det ryska spioneriet, så vidt man kunde döma, upphört, hvarför enhvar såsom

man trodde opåtaladt kunde resa till och från Finland samt uppehålla sig där utan att utsätta sig för närgången uppmärksamhet.

Huru härmed rätteligen förhöll sig visste naturligtvis ingen bättre än Aseff, som också begagnade sig af de förändrade förhållandena för att förlägga en stor, om icke största delen af stridsorganisationens förberedelse-verksamhet till olika orter i Finland. För honom själf i hans dubbelroll kunde i själfva verket ingenting vara bekvämare. De många attentat han under ifrågavarande tid organiserade, kräfdes att han tidt och ofta reste till Ryssland, där åter den på revolutionärt håll lika allmänna som naturliga tron, att han måste dölja sig för polisen, gjorde det lätt för honom att under längre eller kortare tid afhålla sig från beröring med sina revolutionära medarbetare — för att därunder ostördt lägga råd med dem inom polisen om hvilka af de förra, som närmast skulle gripas, förpassas till Sibirien eller hängas. Numera, sedan afslöjandet skett, förefaller det svårt att fatta huru Aseff kunde undgå alla misstankar för dubbelspel under den tid, hvarom här är fråga, men icke ens sedan man på olika håll kommit till den småningom allt bestämde öfvertygelsen att förräderi pågick, föllo veterligt några misstankar på honom.

Lika litet blef detta händelsen i fråga om de tvenne partikongresser socialist-revolutionärerna inom förloppet af rätt kort tid höllo på finskt område. Aseff had naturligtvis haft att

göra med förberedelserna för dessa kongresser, beträffande hvilka själfallet iakttagits den största hemlighetsfullhet i alla tänkbara afseenden. Men icke desto mindre fann man snart, att myndigheterna af den politiska polisen icke blott erhållit meddelanden om de på kongresserna fattade besluten och om hvarje detalj af förhandlingarna, utan äfven kände namnen på åtminstone de mera framstående medlemmarna af partiet, som varit närvarande. Ingen kunde ju betvifla att bland deltagarna i kongressen funnits någon, som stått polisen till tjänst, men så vidt känt föll det ingen in att denna någon kunde vara identisk med chefen för partiets stridsorganisation, hvilken under samma tid varit i lifligare verksamhet än någonsin, trots de många misslyckanden organisationen haft att anteckna och de många aktiva medlemmar den förlorat.

Ett och annat attentat lät man dock komma till utförande, såsom det mot amiral Dubassoff, dåvarande generalguvernören i Moskva, hvarvid dock den kastade bomben dödade Dubassoffs adjutant, grefve Konovnitsin, som satt vid hans sida i vagnen, medan amiralen själf endast blef lätt sårad. Hvarför ohrana-ledningen tillät utförandet af attentatet mot Dubassoff, vet väl ingen utomstående, men att attentatet ansågs af särskild vikt, framgår äfven af den omständighet, att Aseff då frångått sin vanliga regel att lämna orten sedan alla förberedande mått och steg blifvit vidtagna, och i stället närvarit vid

attentatet Han omtalade själf, när han kort därpå infann sig i Finland, att han befunnit sig på ett kafé i så omedelbar närhet af attentatplatsen, att hans teglas kastats omkull af lufttrycket när bomben exploderade. Hvad han däremot icke talade om var att han jämte andra i närheten varande personer häktats af den vanliga polisen, men det skulle ju också fallit sig något svårt att förklara hvaraf det berott, att han omedelbart igen blifvit ställd på fri fot, utan att ens underkastas något förhör.

För öfrigt kommo under denna tid knappast några af de attentat Aseff förberedde i Finland ens till utförande, utan inträffade det vanligast att de utsedda attentatorerna blefvo häktade redan vid eller kort efter sin ankomst till Petersburg, förrän de alls hunnit göra något verkligt försök att fullgöra det åtagna värfvet. Men å andra sidan utfördes samtidigt också en mängd framgångsrika attentat, både i den ryska hufvudstaden och på många andra håll, och då man bland menige man inom den ena revolutionära gruppen icke hade närmare reda på hvad man inom den andra förehade, antog man utan vidare att i alla händelser en del af dessa framgångsfulla attentat utförts af olika afdelningar af stridsorganisationen och mer eller mindre helt organiserats af dess chef, som oafbrutet befann sig på resande fot och ofta i veckotal med ens vistades i Ryssland.

Bland sådana framgångsfulla attentat må nämnas skjutningen af general Min, ledaren

för den militärexpedition, som undertryckte upproret i Moskva och därvid ådagalade en hänsynslös grymhet, för hvilken skyldiga som oskyldiga föllo offer; mordet på militäröfverprokuratorn Pavloff, ledaren af ståndrätterna, som sökt taga dem i försvar inför duman; på chefen för fängelseöfverstyrelsen Maximoffski, på hvars föranstaltande politiska fångar underkastats tortyr i fängelserna; på grefve A. Ignatieff, hvilken ansågs vara en af ledarna för pogrom-politiken; på stadsprefekten i Petersburg von der Launitz o. s. v. — för att nu endast nämna attentaten i hufvudstaden.

Först långt senare fick man veta att åtminstone de flesta af dessa attentat utförts af medlemmar af en eller ett par andra organisationer, med hvilka Aseff ingenting haft att skaffa. Men hvarken blef han då föremål för misstankar, eller när hans närmaste man inom stridsorganisationen, Savinkoff, den sannolikt djärfvaste och mest förslagna af organisationens medlemmar, blef häktad i Sevastopol. Ingen trodde då annat än att Savinkoff, hvilken veterligt tagit verksam del både i attentaten mot Plehve och mot storfurst Sergei såväl som i särskilda andra, slutligen drabbats af ödet. Han blef emellertid af den lokala socialist-revolutionära organisationen räddad ur fängelset och lyckades efter en synnerligen äfventyrlig färd, hvarunder endast hans egen kallblodighet hjälpte honom att komma undan, nå fram till västra Europa. Äfven härvid fick man först

senare en antydning om att förräderi varit med i spelet, men icke heller då bevis för att Aseff varit den skyldige, om ock sannolikheten däraf är för stor att egentligen kunna betvivlas, sedan man erhållit kunskap om Aseffs öfriga angifvelser.

Denna skenbart mer än lofligt stora naivitet hos alla, som hade att göra med mannen, är dock lätt förklarlig. Ingen utanför det socialist-revolutionära partiets styrelse kände alla de omständigheter, af hvilka slutsatser kunnat dragas, och medlemmarna af denna styrelse hyste så blindt förtroende för Aseff på grund af allt han under årens lopp uträttat i terroristiskt syfte, att icke det ringaste tvifvel rörande honom förmådde vinna insteg hos dem. Icke ens en angivelse, som under här ifrågasvarande tidrymd ingick till partistyrelsen och däri Aseff bestämdt uppgafs sedan en följd af år ha stått i ohranans tjänst, lyckades rubba förtroendet. Angifvelsen var anonym och antogs därför, utan ens ett försök till undersökning, härröra från polisen och åsyfta att hos hans kamrater misstänkliggöra den verksamaste af alla terrorister. Skrifvelsen hemlighölls därför mycket strängt och blef känd af andra först efter det afslöjandet, trots partistyrelsen, ägt rum.

I själfva verket kom också denna angivelse från polishåll, från chefen för ohrana-afdelningen i Finland, Menschikoff, enligt hvad han själf upplyst. Han hade under sin egen verk-

samhet kommit underfund med hvad och hvem stridsorganisationens skicklige ledare egentligen var och enär han redan då var besluten att vid lägligt tillfälle lämna sin tjänst och afslöja ohrana-organisationens hemligheter, ansåg han sig böra varna det revolutionära partiet. Att hans iakttagande därvid af sträng anonymitet var en väl motiverad försiktighetsåtgärd, visade sig snart, då han — likaledes enligt hvad han själf meddelat — af sin närmaste chef i Petersburg fick veta att en sådan angivelse ingått till det socialist-revolutionära partiets styrelse och att chefen i fråga ansåg otvifvelaktigt, att angifvaren själf tillhörde ohranan. Partistytelsen hade sålunda icke tvekat att låta Aseff få del af hvad man antog vara en intrig mot honom!

Hos de mycket få finnar, som under Aseffs tidigare berörda, ifriga verksamhet på finskt område, stodo i förbindelse med honom, uppstod ännu mindre än bland hans egna landsmän något tvifvel om hans renhårighet, ehuru en och annan nog kommit till öfvertygelsen, att förädare innästlat sig bland de revolutionära rysarna. Obekanta med språket och med förhållandena i Ryssland, kunde hans finska bekantskaper icke direkt användas för de attentat, som skulle utföras i kejsardömet och anmodades därför om hjälp endast i mindre viktiga detaljer, utan att af chefkonspiratören invigas i djupare hemligheter. Men detta har ingalunda hindrat hvarken ryska myndigheter eller ännu

mindre den reaktionära pressen att påstå finnar under ifrågavarande tid ha deltagit i en räckta terroristiska attentat — ehuru myndigheterna i fråga bättre än någon måste vetat huru föga finnar haft att göra med de attentat, som organiserats af deras egen förtroendemän, ohranagenten och provokatören Aseff, som ledde den terroristiska förberedelseverksamheten i Finland.

Ett och annat försök gjorde han nog under denna tid att direkt indraga finnar i sin attentatverksamhet, men utan framgång, såsom t. ex. i sammanhang med den slutliga Gapon-episoden. Det torde varit Aseff, som först hämtade till Finland underrättelsen att den revolutionäre prästen försonat sig med de maktägande och därtill trädte i deras tjänst såsom provokatör. I hvarje händelse gjordes meddelandet på hans vägnar och samtidigt en förfrågan angående möjligheterna att verkställa det revolutionära partiets dödsdom öfver prästen-ohranagenten på finskt område. Men därvid stötte han på bestämdt motstånd af dem, som antagits vara villiga att bistå med råd och dåd. Man hade ingen lust att vara behjälplig vid det tilltänkta mordet, utan framhöll att, sedan laga ordning och lagliga förhållanden återställts i Finland, sådana företag inom dess landamären icke borde ifrågakomma ens från ryskt håll, om också helt utförda af ryssar. Äfven de åtnjöte ju, så länge de vistades i Finland, skydd af dess lagar och det vore således äfven för dem

af största vikt att ingen verklig anledning gáfves landets fiender i Petersburg att yrka nya extraordinära åtgärder, som komme att upphäfvä det lagliga skyddet både för ryssar och för finnar.

Exekutionen ägde någon tid därpå rum på den ryska sidan om gränsen, och utfördes af medlemmar i de arbetareorganisationer, hvilkas erkända ledare Gapon själf tidigare varit och inom hvilka han ännu hade ett visst inflytande. Den medlem af stridsorganisationen, som af Aseff fått i uppdrag att utföra domen, hade i närheten af järnvägslinjen hyrt en villa, där han stämde möte med Gapon. I näst intill belägna rum doldes så några representanter för de nämnda arbetareorganisationerna och fingo tillfälle att åhöra ett samtal mellan Gapon och stridsorganisationens ombud, hvarunder den förre sökte förmå ombudet i fråga att träda i ohranans tjänst. Han förmälde sig hafva i uppdrag af den i det föregående nämnda, i de högre ohrana-rådslagen invigde Ratschkoffski, att utfästa en belöning af tjugufem tusen rubel för utleverering af tvenne af stridsorganisationens mest aktiva och energiska medlemmar, den ene af dem den häröfvan nämnde Savinkoff, som främst borde fångas.

Gapon var tillräckligt dålig psykolog för att tro sig i stånd att öfvertala sin interlokutör, med hvilken han tidigare resonerat i samma ämne, och talade därför fullkomligt öppet om sina egna ohrana-förbindelser. När han så själf

fått klarlägga sin nya ställning och verksamhet för de lyssnande, öppnade stridsorganisationens ombud dörren till rummet, där dessa befunno sig och uppmanade dem att döma f. d. prästen. De voro utan diskussion ense om dödsdom och hängde omedelbart affällingen på en krok i väggen, hvarefter liket lämnades i den tomma villan, där det först några veckor senare blef funnet. Arbetarerepresentanterna återvände samma natt till Petersburg och den revolutionär, som haft ledningen af saken om händer, reste med nästa tåg väster ut och vidare till utlandet, men deponerade under vägen de pengar, papper etc., som tagits ur den hängdes fickor, på säkert ställe i Finland.

De afhämtades icke långt därpå af Aseff, som anhöll att en finne, hvilken träffat Gapons exekutor under hans resa genom Finland och varit närvarande då den afrättades papper förseglades, ville öfvervara också öppnandet af det deponerade konvolutet. Hans anhållan villfors och några af de funna anteckningarna, sammanställda med det man förut kände, visade tydligt nog att f. d. prästen sysslat med insamlande af material för sin nya verksamhet såsom provokatör.

Men det oaktadt och ehuru han medgaf att Gapon blifvit dömd af partiets styrelse, förklarade Aseff, att den som utfört domen, handlat oriktigt, öfverträdt sin befogenhet och därför komme att i en eller annan form desavoueras. Han hade fått i uppdrag att locka Gapon

och Ratschkoffski tillsammans i en fälla, där båda på en gång kunnat fångas, men han hade icke bemyndigats att exekvera Gapon ensam. Och på grund häraf förmådde Aseff verkligen sitt parti att mer eller mindre fullständigt desavouera mannen, ehuru denne påstod sig icke af Aseff ha fått mottaga någon bestämd order beträffande Ratschkoffski, utan endast en uppmaning att om möjligt äfven fånga den fruktade ohrana-chefen — Aseffs mångårige förman och gynnare!

Hvad Aseff i detta fall afsåg med sitt egendomliga dubbelspel, är mer än svårt att förklara. Möjligt är att han, som bättre än någon visste huru svårt det var att komma Ratschkoffski till lifs, afsiktligt meddelade så otydliga instruktioner, att han i alla fall kunde räkna på att Gapon blefve röjd ur vägen. Dennes opålitlighet och oberäkneliga hugskott kände Aseff mycket väl och kunde därför befara, att om Gapon genom sina förbindelser med Ratschkoffski händelsevis råkade upptäcka Aseffs egna ohrana-relationer, den viktiga hemligheten blefve röjd. Men otänkbart är icke heller att Aseff verkligen gärna skulle sett att Ratschkoffski, som ju kände Aseffs dualistiska verksamhet i alla enskildheter, försvunnit från skådebanan och att han därvid hoppades att slumpen skulle gynna den utsedda exekutorn, hvars djärfhet ingen kände bättre än Aseff. Och slutligen är det icke heller omöjligt, att Aseff af högre ohrana-öfverordnade erhållit en

vink om att Ratschkoffski, som notoriskt var en till ytterlighet hänsynslös natur och djupare invigd i ohrana-hemligheter än någon utom de högsta ledarna, blifvit sina förmän så obekvämt, att han helst borde rödjask ur vägen. I fråga om en organisation som ohranan och om intrigerna bland dess oansvariga ledare och medlemmar, äro knappast några gissningar för orimliga. Tvärtom ha mer än en gång de skenbart minst sannolika visat sig vara de riktiga.

Under samtalet om Gapon-tragedin, berördes också stridsorganisationens öfriga verksamhet och de många missöden, som drabbat dess företag och medlemmar. Därvid sade sig den Aseff talade med vara öfvertygad om att förräderi vore med i spelet och därtill förräderi af någon af de mest invigde inom det socialist-revolutionära partiet.

Aseff brusade upp och frågade i tämligen hetsig ton på hvilka grunder ett så oerhördt påstående kunde framkastas.

Svaret blef ett uppräknande af en rad företag, hvilka han själf förberedt och hvilkas utförare omedelbart efter sin ankomst till Ryssland fallit i polisens händer, i flertalet fall förrän de ännu hunnit taga ett enda steg på ryskt område för att fullgöra sina åtagna uppdrag. Så många liknande fall inom kort tid kunde omöjligt tillskrifvas slumpen ensam, utan måste de häktade och sedermera förvisade eller hängda ha blifvit förrådda, och då endast de ledande inom hans parti kunnat äga kunskap

om de planerade attentaten, måste förrädaren klarligen finnas bland dem.

Hans ton var en helt annan, då han efter någon minuts tystnad, hvarunder han tycktes öfverväga saken, frågade hvem man misstänkte och om misstankarna allmänt hystes. Svaret blef att säkert en och annan i Finland dragit liknande slutsatser af de inträffade händelserna, men att man hvarken hade kunskap om hvilka af hans partikamrater tillhörde den innersta, invigda kretsen eller tillräckligt nära kände de individer man haft beröring med för att kunna misstänka den ene mer än den andre.

Därmed lät han samtalet falla, men det var sista gången den han då samtalade med såg honom. Och efteråt, sedan han blifvit afslöjad, kom det i dagen, att han såväl på ryskt som på finskt håll sökt afhålla också andra från beröring med den, som sagt honom att af hans närmaste partikamrater otvifvelaktigt någon eller några stode i polisens tjänst.

Men därför upphörde ingalunda Aseffs egen verksamhet i Finland. Det hette visst att stridsorganisationen upplöst sig och ersatts af tvenne "flygande kolonner", den norra och den södra, hvilka utfört flera af de tidigare nämnda, framgångsfulla attentaten. Och samtidigt hade en helt ny organisation bildats, benämnd den "maximalistiska", emedan medlemmarna proklamerade att man ej borde nöjas med mindre än att socialismens maximifordringar på en gång uppfylldes. Äfven denna organisation

sysslade med attentat och utförde bland andra det kända mordförsöket mot premiärministern Stolypin i augusti 1906, då en man i gendarmuniform infann sig på Stolypins villa, men af misstag bragte sin bomb att explodera redan i förrummet och därmed orsakade både sin egen och ett trettiotal andra personers död, medan ministern icke ens blef sårad. Mest gjorde sig dock "maximalisterna" kända genom s. k. "expropriationer", eller öfverfall och plundring af banker, publika kassor och penningtransporter både i Finland, i Ryssland och i Polen, vid hvilka företag något öfver tre millioner rubel torde fallit i deras händer. I hvilken förbindelse denna organisation stod med en eller flera socialist-revolutionära grupper har ej blifvit utredt, lika litet som Aseffs förbindelser med dem af den "norra flygande kolonnen", som slagit upp sitt högkvarter på finskt område, nära gränsen mot Ryssland.

Att han kände till denna grups verksamhet är säkert, liksom äfven att häktningarna af enskilda revolutionärer — slutligen blef hela gruppen i fråga häktad — samt afrättningarna i Petersburg fortforo utan att någon annan än möjligen en eller flera af de häktade och sedermera afrättade hade någon aning om hvem som ledde det ohyggliga spelet. I själfva verket uppgifves att en af dessa lifdömda för en af sina kamrater i fängelset bestämdt utpekade Aseff som förrädaren, men då den som fått del af den dödsdömdes anklagelse, själf blef sänd

till Sibirien, nådde meddelandet härom tillbaka till Europa först sedan afslöjandet af den förnämsta ohrana-ägenten redan ägt rum.

Samtidigt sökte denne äfven utnyttja sina finska förbindelser alltmera i så att säga personligt provokatoriskt syfte, i det han sökte förmå en och annan att deltaga i utförandet af de attentatplaner han uppgjort. Och därvid gick han så långt i hänsynslöshet, att man för tiden icke kunde tänka sig någon annan förklaring än att han mer eller mindre helt tappat besinningen i anledning af de många och svåra motgångar, som drabbat stridsorganisationen och hans kamrater inom denna. Det är först senare — åter genom f. d. chefen för ohranaafdelningen i Finland — man fått veta att Aseff, under hela den tid hans massleveranser till fängelset och galgen pågingo, obarmhärtigt drifvits till ständigt nya provokatoriska företag och förräderier af dåvarande chefen för den hemliga politiska polisen, general Gerasimoff, hvilken af allt att döma äfven stod den hemliga ohrana-ledningen mycket nära.

Denne hade någon tid förrän de nämnda massleveranserna började helt simpelt låtit häkta Aseff, emedan denne enligt generalens åsikt sedan någon tid visat alldeles för ringa nit såsom provokatör och därför borde behandlas såsom ertappad revolutionär och terrorist — hvilket naturligtvis på vanligt språk betydde att den icke tillräckligt nitiske agenten kunde komma att hängas utan dom och rann-

sakning. Redan hotelsen verkade emellertid, hvarför Aseff lössläpptes mot löfte om bot och bättring och därefter började å ena sidan de många och ifriga attentatförberedelserna på finsk botten, å den andra de talrika häktingarna och hängningarna i Petersburg. Sitt löfte om större nit uppfyllde Aseff i rikligaste och blodigaste mått.

Huruvida Aseff af denne chef erhöll befallning att äfven utleverera finnar är icke känt, men ingalunda osannolikt, att döma af den ökade ifver han utvecklade beträffande provokationen i Finland och af den allt större hänsynslöshet han därvid lade i dagen. Rörande en del fall kan man, i belysningen af det man senare erfarit, rent af känna sig frestad förmoda att han fått sig de framkastade förslagen påtvingade af någon annan, långt mindre skicklig attentat- och mordorganisatör än han själf visat sig vara, såsom t. ex. i fråga om ett planerat attentat mot ingen mindre än tsaren själf.

I betraktande af sakens vikt hade Aseff strängt förbjudit dem han vidtalat om medverkan till företaget, att meddela det ringaste om saken åt någon, som ej hade att göra därmed. Men trots det ovillkorliga förbudet rådfrågade en af de tillärnade deltagarna däri en oinvigd — samma person, som delgifvit Aseff sin öfvertygelse att någon förrädare drefve sitt spel inom hans parti — om den märkligt opraktiska planen och erhöll svaret, att såvida den icke uppgjorts af själfva chefen för strids-

organisationen, skulle knappast någon kunnat tro den vara annat än en illa hopkommen och oskickligt utlagd polisfälla. Härom fick Aseff besked och förklarade i vredesmod, att hela företaget genom den begångna indiskretionen vore fördärfvadt och icke vidare kunde komma i fråga att utföras.

Att han i alla fall angifvit dem han i Finland stått i beröring med, framgick af en händelse, som inträffade icke synnerligt lång tid efter senast nämnda, misslyckade provokationsförsök, ehuru icke heller därvid någon förrän långt senare misstänkte, eller insåg att Aseff haft något att göra med fallet. Fyra af de personer han stått i beröring med hade gjort en utflykt till Petersburg, uteslutande i enskildt, alls icke i politiskt eller revolutionärt syfte. Det oaktadt blefvo alla fyra snart nog efter sin ankomst häktade och internerade i olika fängelser, utan att erhålla någon som helst förklaring öfver orsakerna hvarför så skedde. Men redan inom några dagar frigåfvos tvenne af de häktade, utan att man då heller ansåg nödigt lämna några upplysningar om skälen för den egenomliga behandlingen.

De två andra däremot sändes "i administrativ väg", d. v. s. utan att ens ställas inför domstol, än mindre vara lagligen dömda, eller med andra ord på polisens befallning, i förvisning på fem år, den ene till ett af Rysslands nordöstra guvernement, den andre till Sibirien. Båda rymde inom kort från sina förvisningsorter och

lyckades undkomma till västra Europa, men någon rimlig förklaring hvarför endast två af de häktade deporterats, medan de två andra frigifvits lyckades man icke finna förrän Aseffs ställning inom ohrana-polisen långt senare blef känd.

Han hade vid tiden för häktningarna som bäst stått i underhandling med de båda frigifna om ett eller annat förslag han framställt och hvarom han ännu icke erhållit slutligt svar, men hvilket han utan tvifvel hoppades kunna genomföra. De fyras afsikt att företaga utflykten till Petersburg kände han icke till och erhöll besked om häktningarna först sedan de verkställts, då han genast gick i författning om att de två, af hvilka han ännu hoppades kunna draga nytta, blefvo ställda på fri fot. De två andra, som han icke behöfde, lät han stå sitt kast. Hans ingripande kände emellertid ingen då ännu till och därför godtog man såsom förklaring af hela det annars obegripliga mellanfallet en hänvisning till den ryska polisens vanliga tillvälgångssätt, att på äfven de lösligaste misstankar häkta personer, som antingen efter längre eller kortare tid frigifvas, eller på grund af blotta misstankarna deporteras, utan att ens någon verklig anklagelse mot dem framställes.

Efter denna episod lämnade Aseff i all hufvudsak finnarna på sida om sina planer och företag, hvilka för öfrigt under den närmast följande tiden hvarken torde varit många eller af större vikt. Stridsorganisationen hade

genom hans egna tillgöranden blifvit starkt decimerad på samma gång den misslyckats i de flesta af sina företag, medan samtidigt en hel räckta andra attentat framgångsfullt utförts af andra organisationer. Aseff, som ju visste att den tidigare nämnda angifvelsen mot honom ingått till partistyrelsen, måste befara att miss-tankar rörande den olyckliga utgången af de företag han haft att göra med kunde uppstå och drog sig därför på en tid tillbaka från ledningen. Därmed afbrötos ock de finska förbindelserna med de ryska revolutionära grupperna, eller rättare inskränktes till att då och då hjälpa i väg någon flykting, som lyckats rädda sig undan den ryska polisen och icke utan bistånd kunde komma vidare från Finland.

Det sista af vikt man i Finland hörde om Aseff, förrän meddelandet ingick att han afslöjats såsom provokatör, var att han ännu en gång organiserat ett attentat mot tsaren, men den gången ett *bona fide* attentat, som endast af en den mest oberäkneliga omständighet bragts att gå om intet. Misslyckandet hade icke i minsta mån berott af något ingripande från Aseffs sida, hans plan hade tvärtom ända till sista ögonblicket fullföljts. Men i detta afgörande ögonblick hade modet svikit den, som skulle bringa bomben att explodera, i det tsaren på ett par meters afstånd passerade förbi honom, och som själf naturligtvis — hvarpå han var beredd — på samma gång skulle slitits i stycken.

I den bok, hvori Burtseffs afslöjande af

Aseffs verksamhet skildras, omnämnes äfven detta attentat, men utan anförande af några flera närmare detaljer, detta klarligen för att icke blottställa sådana, som på sätt eller annat haft att göra med planen och dess utförande. Ty att Aseff skulle meddela någonting om detta attentat åt "obehöriga" myndigheter är tydligtvis icke att befara, hvarför också detta hans veterligt sista terroristiska försök sannolikt för lång framtid kommer att förbli insvept i dunkel.

Huru skall en verksamhet som Aseffs förklaras?

Olika slag af provokation. — Attentaten mot guvernören Bogdanovitch, Plehve och storfursten Sergei. — Märkliga följder af Aseffs afslöjande. — Stolypins ställning. — Mordet i Kieff. — Premisser och slutledningar.

Ingen, som följt med den inre utvecklingen i Ryssland och särskildt med de afslöjanden af regerings-, polis- och andra intimare interiörer, som tid efter annan ägt rum, har kunnat undgå att söka komma till klarhet om hvad alla de i dagen bragta fakta egentligen betyda, hvilket tillstånd det är, som råder i våra dagars "konstitutionella" Ryssland, hvilka regeringsmetoder där tillämpas, hvilka inflytanden där i sista hand äro afgörande. Men någon tillfyllestgörande förklaring har veterligt icke sett dagen och af allt att döma kommer icke heller i hast någon sådan af uttömmande art att kunna framställas, emedan så mycket af det material, som vore af nöden, ännu är otillgängligt och under lång tid kommer att så förbli. Teorier ha nog sett dagen, nya och mera omfattande hvarje gång nya sakförhållanden blifvit blottade, men

ingen af dessa teorier räcker att förklara alla skiftningar af det inom tsardömet pågående spelet om makten.

Mord på öfvermäktiga ministrar och andra statsfunktionärer ha ju nog förekommit också i andra länder, men åtminstone icke i nyare tid i sådan utsträckning och i så snabb följd som i Ryssland — inom mindre än tio år tre inrikesministrar: Sipjagin, Plehve, Stolypin; en undervisningsminister: Bogoljepoff; ett hälft dussin guvernörer, bland hvilka generalguvernören i Moskva, storfurst Sergej, samt en mängd andra högre statsfunktionärer jämte hundratal andra af mindre betydelse. Någon motsvarighet till detta står icke att finna och ännu mindre därtill, att en mängd både af de utförda mordena och af de misslyckade attentaten föranstaltats af regeringspolisens redskap, som af sina chefer skyddats mot alla straffpåföljder, till och med när de, såsom i fråga om Aseff, visats vara skyldiga till mord på medlemmar af tsarens egen familj.

I allmänhet har man åtnöjts med att förklara den Aseffska dubbelverksamheten såsom ett utslag af den ryska politiska polisens vanliga taktik, att fånga revolutionärt sinnade, eller för revolutionära tänkesätt misstänkta samhällsmedlemmar medels lockfåglar, provokatörer, hvilka endera på grund af erhållet uppdrag inträda såsom medlemmar i de revolutionära organisationerna, eller också köpas bland sådana medlemmar af dessa, som råkat

i polisens våld och då ställas inför valet att antingen deporteras till Sibirien, eventuellt hängas, eller att ingå i polisens tjänst. I hvardera fallet erhålla så dessa agenter mer eller mindre vidtgående fullmakter att deltaga i eller själfva organisera revolutionära företag, attentat och annat, på villkor att de utleverera till polisen så många "illasinnade" sig göra låter utan att de själfva riskera upptäckt såsom ombud för den s. k. ordningsmakten. Denna taktik har användts i det heliga Ryssland — liksom för öfrigt i många andra länder — så länge en hemlig politisk polis existerat där, och i en del fall ha sådana agenter-provokatörer tillåtits gå mycket långt i egenskapen af revolutionärer, då sådant ansetts nödigt för att kunna infånga särskildt viktiga medlemmar af de revolutionära organisationerna.

I andra fall åter har det för den politiska polisen, hvars maktställning och inflytande ju helt och hållet bero af den förefintliga politiska oron, gällt att under mellantider af lugn bevisa att revolutionen fortfarande kyttar under askan. Då ha också provokatörer kommit till användning för organiserande af något attentat, eller annat "revolutionärt" företag. Och slutligen finnas från olika tider exempel på, att en eller annan funktionär inom den politiska polisen, som ansett sig avancera alltför långsamt, på egen hand och sitt befäl ovetande medels provokation bragt till stånd något attentat, hvilket han sedan i sista stunden "upptäckt"

och sålunda förvärfvat meriter jämte anspråk på befordran.

Men ingen af dessa attentatkategorier är tillräckligt vid att rymma alla de terroristiska företag Aseff enligt de revolutionäras egna uppgifter endera medverkat till eller själf satt i scen. För att nu icke gå längre än till de redan i det föregående nämnda, på hans föranstaltande utförda politiska mordena, så gäller först att förklara hans roll beträffande mordet på guvernören i Ufa, Bogdanovitch. I detta fall torde han icke ensam haft förberedelserna om hand, men att han kände till alla dessa förberedelser och inrapporterat dem till sina ohrana-öfverordnade har till och med från regeringshåll medgifvits. Och orsaken, hvarför polisen töfvade tills det blef för sent att afvärja mordet, har från samma håll uppgifvits ha varit den, att polisen önskat så nära som möjligt på bar gärning gripa den egentliga utföraren af attentatet, stridsorganisationens för tiden mest aktiva medlem, Gerschuni.

Denna förklaring är dock påtagligt oriktig. I fall som det ifrågavarande har polisen aldrig gjorts behof af formell bevisning för att få en häktad och anklagad revolutionär dömd. Äfven Gerschuni blef någon kort tid senare dömd på det material polisen erhållit af Aseff; andra bevis eller vittnen funnos ej.

Mera vikt äger då det andra argument, som också från regeringshåll anfördes under den debatt i duman om polisprovokationen, därvid

Aseffs tillgörande afhandlades, eller att polisen icke tidigare kunnat inskrida mot de sammansvurna, utan att väcka sådana misstankar mot sin "medarbetare" (den officiella benämningen för provokatörer) att han sannolikt skulle blifvit obrukbar för framtiden. Därför hade man väntat i det sista, men de revolutionära hade varit polisen för snabba och därför lyckats utföra attentatet samt själfva undkomma.

Vore denna förklaring riktig, skulle således polisen hellre riskerat den höge statsämbetsmannens lif än förlusten af sin agents spiontjänster, hvilket ju i och för sig är märkligt nog såsom slutsats af en ministerförklaring. Men äfven mot denna uppgifts sanningsenlighet tala vägande skäl, särskildt det, att Gerschuni icke många dagar senare greps i Kieff under omständigheter, som tydligt visade att polisen varit i stånd att följa hvarje hans rörelse. Inga misstankar föllo dock på Aseff, som afvärdade dem med en så enkel historia, att tydligen inga synnerliga svårigheter heller skulle mött ett bortförklarande af en häktning redan före mordet i Ufå.

Man kan knappast undvika att komma till slutsatser, bekräftande det från radikalt vänsterhåll under dumadiskussionen framförda påståendet, att mordet på guvernör Bogdanovitch skett med polisens goda minne, om icke rent af på dess föranstaltande. Men då uppställer sig frågan: för hvems räkning? Hvem stod ytterst bakom Aseff och de sammansvurna han ledde?

Och svaret kan icke bli annat än det att hans hufvudmän måste varit personer i så inflytelse-rik ställning, att polisbefälet lydde deras ordres oberoende af det synliga chefskapet, från guver-nören ända upp till inrikesministern.

Så följer mordet på inrikesministern Plehve. Under den ofvan berörda dumadebatten för-nekades det på ohranans vägnar från regerings-håll, att Aseff haft någonting att göra med detta mord, som skulle utförts enbart af den terro-ristiska stridsorganisationen. Men förnekandet var utan tvifvel osant. Säkert är, att man inom socialist-revolutionära kretsar förrän attentatet ägde rum visste att Aseff afrest till Ryssland för att ombesörja utförandet af den dödsdom, som af socialist-revolutionärerna fällts öfver Plehve. Och lika säkert är, att han vid sam-manträffande med i hemligheten invigda kort efter attentatet utan protest mottog lyckönsk-ningar för väl utfördt värf. Härtill bör ytter-ligare läggas att det socialist-revolutionära partiets styrelse, hvars uppgifters riktighet man icke har några skäl att betvifla, uttryckligt för-klarat att Aseff, som då var chef för strids-organisationen, helt och hållet hade ledningen af detta attentat om hand.

Det från regeringshåll i duman gjorda för-nekandet af Aseffs delaktighet i mordet på Plehve var följaktligen osant från början till slut, men det oaktadt är det icke helt och hållet otänkbart att ministern framförde sin förkla-ring i god tro. Han stödde sig tydligtvis på

uppgifter af ohrana-chefskapet och kunde ju möjligen, så föga sannolikt det än förefaller, anse dem mera tillförlitliga än de revolutionäras påståenden. På denna supposition, som dock bort förefalla åtminstone enhvar utomstående ohållbar gentemot de upplysningar, hvilka på de revolutionäras vägnar meddelades under dumadiskussionen, har man emellertid byggt teorin att mordet varit ett slags likvidation af privata mellanhafvanden mellan Plehve och Ratschkoffski. Denne, som notoriskt stod på mer än spänd fot med inrikesministern, skulle sålunda användt Aseff och de revolutionära för att komma sin personliga fiende till lifs.

Men emot en sådan teori talar i främsta rummet den omständigheten, att ingen som helst undersökning anställdes för att kontrollera riktigheten af de i duman meddelade upplysningarna, hvilkas korrekthet officiellt förnekades. Man hade omedelbart efter attentatet häktat bombkastaren själf och en hans medhjälpare och hade efter en tids inspärning i Schlüsselburg deporterat dem till Sibirien. Någon annan officiell klarhet vanns icke under rättegången, än att de handlat på uppdrag af socialist-revolutionärernas stridsorganisation, och därmed åtnöjdes man äfven sedan man fått fullt trovärdigt besked om att också ett annat inflytande än det revolutionära gjort sig gällande i fråga om attentatet.

Gentemot ett sådant faktum förefaller den

nämnda teorin så mycket mera ohållbar som den äfven motsäges däraf, att Ratschkoffski ingalunda var chef för ohrana-organisationen, om han ock i den innehade en inflytelserik ställning, hvarför han icke kunnat riskera ett sådant tilltag som undanrödjande af inrikesministern endast för att tillfredsställa personlig hämndlystnad. Allra minst måste han haft den högsta ledningens begifvande för attentatet och därmed kommer man omedelbart till den naturliga och af intet motsagda förklaringen, att Plehves faktiska, om också icke officiellt proklamerade diktatur blifvit denna högsta ledning för obekvämt att längre tolereras, hvarför man låtit rödja honom ur vägen.

Men därmed har man kommit endast ett mycket kort fjät närmare besvarandet af den ständigt återkommande frågan hvilka de makter väl voro, som kunde å ena sidan använda ohrana-trupperna för judemassakrer — "pogromen" hade såsom tidigare nämnts börjat under Plehves tid — å den andra för undanskaffande af statens högre och högsta ämbetsmän när dessa blefvo alltför egenmäktiga. Det enda tydliga var att man i detta fall måste söka de dolda krafterna närmare tronen än i fråga om Bogdanovitch, enär endast mycket inflytelserika personer kunnat skydda attentatets organisatör mot både undersökning och straffpåföljd trots de afslöjanden, som ägt rum. Men längre nådde man icke. Därnäst kommer attentatet mot tsarens farbroder, storfursten Sergei, för tiden

generalguvernör i Moskva, där han utöfvade sin okontrollerade makt så suveränt, att man allmänt man och man emellan talade om "storfurstendömet Moskva".

Mordet på Plehve, hvilken gjort så godt som hela sin karriär inom polisdepartementet och därför ansetts bättre rustad för kampen mot de revolutionära än någon annan, hade gjort så starkt intryck på högsta ort, att man i första häpenheten beslöt slå in på en annan väg än den reaktionära och utnämnde furst Sviatopolk-Mirski till inrikesminister. Men det kvasi-liberala interregnum, som därmed inträdde, blef icke långvarigt. Sviatopolk-Mirski afgick och efterträddes i sinom tid af Bulygin, en af storfurst Sergeis medarbetare och helt och hållet under hans inflytande.

Därmed vunno de reaktionära strömningarna öppet öfverhand på nytt, sedan de redan under någon tid varit så förhärskande, att den afgångna inrikesministern funnit sig maktlös i alla viktigare afseenden. Och reaktionens förnämsta målsman var erkänt storfursten Sergei, af hvars ord allt berodde. Intet viktigare beslut fattades utan att hans åsikt inhämtades, och så godt som undantagslöst blef hans åsikt, som städse stod i full harmoni med hans valspråk "att vara fast", den afgörande, särskildt i alla frågor rörande de inrikespolitiska riktlinjerna. Hans diktatoriska makt blef till och med större än Plehves, ansåg man, emedan han såsom tsarens nära anförvant kunde sätta flera krafter

än den förstnämnde i rörelse för att inverka på monarken.

Så blef också han mördad, sprängd i stycken medels en bomb, af terroristerna enligt hvad man trodde, utan att polisen lyckades häkta någon annan än den som kastat bomben, ehuru det var uppenbart att denne haft mer än en medhjälpare.

De hade alla undkommit, så spårlöst att polisen uppgafs icke ens ha funnit någon tråd, som kunnat leda till uppdagande af deras identitet, hvilket till en början och helt naturligt antogs bero af polisens oskicklighet. Men inom revolutionära kretsar, där man visste att attentatet planlagts af Aseff, steg den respektfulla beundran för hans talanger såsom konspirativ organisatör till sin höjdpunkt.

Så kom det stora afslöjandet genom Burtseff. Mordorganisatören var agent för ohranan och hade själfallet handlat i samförstånd med sina öfverordnade. Utan deras vetskap och gillande skulle han i ingen händelse vågat förgripa sig på en af tsarens nära anförvanter och för tiden närmaste förtroendeman.

Man började allt allmännare betvifla att polisen i Moskva endast varit oskicklig. Och tviflen bekräftades i allo, när det under den snart därefter följande, mer än en gång tidigare återopade diskussionen i duman, officiellt medgafs, att attentatplanen på förhand inrapporterats af Aseff, som icke blott meddelat alla enskildheter däraf, utan ock namnen på alla

de terrorister, som skulle taga del i utförandet. Men — förklarades det kort och godt från samma håll — de sammansvurna hade, sedan Aseff redan afrest från staden, i sista stunden förändrat sin plan och sålunda gjort det omöjligt för polismyndigheterna att ingripa till storfurstens skydd.

En mindre upplysande och mera osannolik förklaring har väl sällan ens från officiellt håll i Ryssland afgifvits. I själfva verket innebär den ju innerst detsamma som i det härofvän granskade fallet Bogdanovitch, eller att man inom ohrana-ledningen ansåg Aseffs provokatorstjänster mera värda än storfurstens, tsarens farbrors lif. Men äfven om man, för att icke möjligtvis rödja den dyrbara agenten, ej ville omedelbart slå ned på hans medkonspiratörer, hvilkas tillhåll han ju måste känna, hade det väl varit en lätt sak att låta följa dessa i hack och häl tills Moskva blifvit dem för hett, eller de efter Aseffs afresa saklöst kunnat häktas. Och till och med om man förutsätter så stor naivitet hos polismyndigheterna, att de ej kunnat tänka sig möjligheten af en förändring af attentatplanen, sådan den faststälts af Aseff, så hade det ju varit enkelt nog, då polisen enligt den officiella förklaringen fann sig ha förlorat de sammansvurnas spår, att underrätta storfursten om den öfverhängande faran och anordna noggrann bevakning af honom och hans bostad, tills man endera lyckats gripa de af Aseff angifna, eller genom ihärdiga efterspa-

ningar drifvit dem från staden. I stället hemlighöll man för storfursten hvad man visste, lät honom röra sig ute som vanligt och besvarade så föga de sammansvurna med särskilda försiktighetsåtgärder, att de faktiskt två gånger hade storfursten i sitt våld, men den första gången icke begagnade tillfället, emedan han åtföljdes af sin gemål och sina barn.

En så påtagligt förvrängd och osann förklaring kunde själfallet icke tillfredsställa någon annan än den servila dumamajoriteten, medan man bland allmänheten i de flesta fall antog att här något djupare provokationsmysterium än de vanliga dolde sig bakom de halfva medgifvandena från regeringens sida. Men de, som redan genom analyserande af de tidigare närmare berörda attentaten kommit till mer eller mindre bestämda misstankar om att långt mera än vanlig polisprovokation, om ock drifven till sin spets, låg till grund för de märkliga händelserna, kunde icke undgå att finna sina misstankar och slutsatser bekräftade af de gjorda afslöjandena.

Slutsatserna måste gifvetvis äfven i detta fall bli desamma som i fråga om de i det föregående skildrade attentaten. Icke heller därvid kan mysteriet tillfredsställande förklaras på annat sätt än genom antagandet, att Aseff handlat på uppdrag af någon eller några personer i så inflytelserik ställning, att på deras tillskyndan till och med mordet på tsarens nära frände affärdats med en vanlig summarisk

dödsdom, utan ens någon ingående undersökning af polismyndigheternas förhållande, vare sig före eller efter attentatet.

Äfven följderna af dumainterpellationen rörande Aseff-affären och provokationssystemet öfver hufvud bekräfta i sin mån en sådan slutsats, om ock måhända mindre direkt. Det var som känt förre direktorn för polisdepartementet, Lopuhin, hvilken ju redan tidigare uppträd mot ohranan i fråga om pogromen, som genom sina meddelanden till Burtseff förvandlat dennes misstankar rörande Aseff till visshet och sålunda möjliggjort det offentliga afslöjandet. Och därutöfver hade f. d. chefen för polisdepartementet i ett bref till regeringschefen Stolypin, offentliggjordt i en stor del af den europeiska pressen, anhållit om skydd mot ohranan, hvilken genom Aseff och hans förman, general Gerasimoff — densamme som tidigare låtit häkta Aseff för bristande nit i fråga om utlevering af revolutionärer — hotat honom, Lopuhin, till lifvet om han yppade Aseffs förbindelser med polisen. Han hade med andra ord tagit öppen front mot de osynliga ohranaledarna och de voro ingalunda män att stillatigande finna sig i ett så oerhördt trotsande af den makt hela Ryssland från tsaren nedåt under många år medvetet eller omedvetet underkastat sig.

Kort efter den stora dumadiskussionen, hvilken till följd af majoritetens kritiklösa gillande af Stolypins mer än haltande förklaringar

blef ett slag i vattnet, häktades Lopuhin och ställdes inför en extraordinär domstol för sitt åsidosättande af den officiella diskretionsplikten. Huru rasande man var inom ohrana-kretsar visade sig tydligt i den reaktionära pressen, som tämligen enstämmigt yrkade att Lopuhin skulle dömas till döden såsom riksförrädare, eller minst till förvisning på lifstid till Sibirien. Ett enda blad nöjdes med tjugu års sibiriskt straffarbete såsom påföljd. Och under den s. k. rättegången tilläts den anklagade icke att gifva några som helst förklarande upplysningar, utan nedtystades hvar gång han sökte taga till ordet.

Men trots allt reaktionärt skrån och trots "domstolens" kväfvande af alla upplysande yttranden från Lopuhins sida, hvilket gjort rättegången till en ren parodi, lydde domen icke på mera än fem års enkel förvisning. Och äfven denna dom förmildrades omedelbart i nådeväg till förvisning på tre år, hvarjämte den dömde tilläts resa till förvisningsorten, den rätt betydande och lifliga sibiriska staden Krasnojarsk, såsom vanlig passagerare på första klass och åtföljd af sin familj, som gjorde honom sällskap i förvisningen.

Förvåningen var till en början allmän och stor öfver att berget framfödt en så liten råtta, men den förminskades hastigt, då man fick besked om att Lopuhin en kort tid före sin häktning deponerat en samling dokument på säkert ställe i utlandet. Uppgiften torde kommit från revolutionärt håll, men då den icke dementera-

des tog man den utan vidare för god och sökte däri anledningen till att de, som bakom de officiella kulisserna så kraftigt beskyddat Aseff, låtit Lopuhin slippa med så lindrig påföljd för det man stämplat såsom riksförräderi.

Och icke nog därmed. Inom kort gjorde man äfven iakttagelsen, att premiärministern Stolypins ställning synbarligen blifvit fastare efter Aseff-affären. Därförinnan hade, ända sedan han i juli 1906 tillträdde posten såsom regeringschef, oupphörliga anfall riktats mot honom från ultrareaktionärt håll och gång efter annan, ofta endast med ett par månaders melantid, hade telegrafan förkunnat för den öfriga världen att hans tid nu vore all och hans efterträdare utsedd. Men efter Aseff-Lopuhin-affären blef det med ens slut på alla rykten om premiärministerns afgang. Ett vapenstillestånd hade tydligen inträdt och medan Stolypin sedermera fortsatte sin regering med till och med mera oinskränkt maktfullkomlighet än förut, fortfor det åtminstone på ytan fredliga förhållandet mellan honom och den ultrareaktionära hof- och ämbetsmannakamarillan ostörtd, tills man småningom kom till slutsatsen, att premiärministern måtte besitta något vapen hans fiender icke vågade trotsa.

Tidigare hade man fäst sig vid det uppenbara sammanhanget mellan ryktena om Stolypins snara fall och de i regeln kort därpå följande meddelandena om nyupptäckta korrup-tionsskandaler inom den högre ämbetsmanna-

världen på olika områden. Och likaså därvid, att de högre ämbetsmän upptäckterna gällde så godt som alltid varit representanter för den yttersta reaktionens centrum, det oansvariga ämbetsmannaväldet. Gång på gång hade man från ultra högerhåll gjort de största ansträngningar att få de hotande processerna nedlagda, men hvar gång hade Stolypin afgått med segern, om denna också icke alltid blifvit fullständig.

Den måhända hetaste striden stod i fråga om stadsprefekten i Moskva, general Reinbott, men den slutliga och afgörande drabbningen utkämpades i det tysta, utan ens någon antydning om, att Stolypin komme att falla. Generalen i fråga hade vunnit sina sporrar i Finland såsom generalguvernören Bobrikoffs trogne vapendragare och hade efter den revolutionära storstrejken förflyttats till den gamla tsarstaden, där han inom kort befanns ha infört ett korruptionssystem, hvartill knappast ens i Ryssland många motstycken torde funnits. Men han ägde den stora meriten att om någon ha varit ett villigt reaktionens redskap och därför uppbjöds allt för att rädda honom. Gång på gång uttelegraferades meddelandet att undersökningen mot honom komme att nedläggas, men hvar gång visade sig notiserna ha varit för tidiga.

Den oändligt långa undersökningen blef, trots alla hinder, som lagts i dess väg, dock slutförd, men då lyckades hans gynnare ännu vinna

bortåt ett par års uppskof med själfva rättgången, hvilken också mer än en gång uppgafs vara inhiberad. Äfven den kom dock slutligen till stånd och generalen blef dömd till flerårigt fängelsestraff. Stolypin hade segrat — i princip. Men förrän den dömde ännu alls börjat afsitta straffet, lyckades hans beskyddare hos monarken utverka att han blef fullständig be nådad

Häraf liksom af andra omständigheter framgick nogsamnt att intrigerna och kontraintrigerna inom och utanför regeringskretsarna alltjämt pågingo, men lika tydligt var att man icke längre öppet vågade angripa Stolypin. Och då detta för hvar och en tydliga sakförhållande sammanställdes med det Aseff-affären bragt i dagen, trodde man sig kunna draga slutsatsen, att äfven Stolypin — Lopuhins nära släkting — kände innehållet af de paper denne deponerat på utrikes ort och eventuellt kunde begagna sig af dem. Häri ansåg man sig böra söka orsaken till att Lopuhin hvarken drabbats af svårare påföljd för sitt uppträdande mot ohrana-organisationen och dess mäktiga ledare, eller senare råkat ut för någon "olyckshändelse", sådan herrar Gerasimoff och Aseff hotat honom med.

Vapentillståndet räckte som bekant ända in på året 1911, då igen ett nytt, större försök att störta Stolypin gjordes, och det med sådan energi, att tsaren redan torde beviljat hans afsked. Men ännu en gång befunnos hans seger-

jublade fiender ha gjort upp räkningen utan värden. Stolypin blef kvar. Huru spelet bedrefs under de afgörande timmarna känner väl ännu ingen utomstående; allt man vet, är att det var en af tsarens närmaste, hans svåger, storfurst Mikael Alexandrovitch, som uppvaktade Stolypin och framställde freds- och förlikningsanbud. Och den förnämade premiärministern lät sig blidka. Men han uppställde villkor. Hans bittraste motståndare, förre inrikesministern Durnovo och f. d. inrikesministeradjointen Trepoff, skulle aflägsnas från riksrådet, där intrigen mot Stolypin utspelats.

Hans villkor antogos. De nämnda riksrådsledamöterna erhöilo tjänstledighet på obestämd tid. Den redan beviljade afskedsansökningen återtogs och Stolypin fortsatte sitt diktatoriska regemente — tills han i sin tur, i Kieff, träffades af en ohrana-agents kula.

Ännu en gång den näst tsaren mäktigaste mannen i riket undanröjd af ett ombud för den hemlighetsfulla ohrana-organisationen! Och denna gång på ett så otympligt sätt, att vederbörande redan inom ett par dagar nödgades frångå det först uttelegraferade meddelandet, att attentatet utförts på föranstaltande af det socialist-revolutionära partiet. Inom kort offentliggjorde också detta parti själfv en förklaring af innehåll, att attentatorn hvarken varit medlem af partiet eller uppträdt på dess vägnar.

Mera meddelade socialist-revolutionärerna icke. Men i stället lämnades från annat håll

en del upplysningar rörande Stolypins baneman och hans förbindelser, ägnade att ytterligare bekräfta de misstankar man redan ganska allmänt hyste i fråga om attentatets verkliga ursprung. Det var den så att säga professionella afslöjaren af ohrana-agenter och andra organisationens inre hemligheter, Burtseff, som äfven i fråga om detta mord framträdde med en del lika intressanta som karaktäristiska upplysningar.

Han bekräftade att attentatorn icke haft förbindelser med socialist-revolutionärerna, utan med en annan sammanslutning af missnöjda, som kallade sig "anarkist-kommunister". Med dem hade han "samarbetat", dels genom att planlägga och organisera s. k. expropriationer — på hvardagsspråk: inbrott och rån, med eller utan mord — dels genom att åt dem, som utförde planerna, anskaffa vapen, sprängämnen, gifter o. s. v. En af ledarna för denna sammanslutning hade till och med en tid bott hos Stolypins mördare i Kieff, utan att på något sätt oroas af polisen — naturligt nog för öfrigt, då det ju var polisen själf, som på ohranans vägnar i och genom en af sina medarbetare hyste och dolde honom.

Denna gång var skandalen alltför uppenbar, indicierna mot de närmast skyldiga alltför tydliga att kunna bortförklaras och tystas ned. Attentatorns synliga förmän, polismästaren i Kieff, Kuljabko, och chefen för hela den politiska polisen, inrikesministerns, d. v. s. Stoly-

pins, adjoint, general Kurloff, blefvo afskedade, på samma gång befallning utfärdades om anställande af undersökning rörande ohrana-afdelningens och polisens i Kieff förhållande till attentatet.

De nämnda funktionärerna och deras medarbetare hade visat långt mindre skicklighet än Aseff och hans närmaste chef, den numera af lidne Ratschkoffski. I vissa afseenden företer ju nog attentatet mot Stolypin ett starkt släkttycke med mordet på Plehve, storfurst Sergei etc., men i fråga om utförandet förråda de föga soignerade detaljerna omedelbart att nybörjare, icke mästare haft saken om händer. De sistnämnda hade förstått att använda revolutionära terrorister för det direkta mördandet och detta med så stor skicklighet, att mordet under många års tid icke ens misstänktes ha haft annat än revolutionärt upphof. De förra åter hade trots intima förbindelser med en revolutionär anarkist-organisation synbarligen icke lyckats bland dess medlemmar finna ett lämpligt och villigt redskap för utförande af mordplanen* utan själfva tagit utförandet om hand.

* Möjligt är dock att Kuljabko och Bogroff, attentatorn, i fallet Stolypin sökt efterbilda Ratschkoffskis och Aseffs metoder. Enligt tidningarna begicks ju samtidigt med attentatet i Kuljabkos lokal själfmord af en, enligt samma källor, *bona fide* anarkist, ett själfmord, som till dato förblifvit oförklaradt. Man skulle då få antaga att anarkisten i fråga af en eller annan orsak vägrat fullgöra sitt åtagande i fråga om mordet, hvarför Bogroff skulle träd i hans ställe. Men underrättelerna i detta afgeende äro för knapphändiga och oklara, att tillåta några slutsatser, eller ens bestämda misstankar.

Attentatorns förbindelser hade de icke lyckats bättre maskera, än att han, trots det omedelbart gjorda försöket att förklara mordet ha varit ett revolutionärt attentat, genast afslöjades såsom ombud för ohranan, ett sakförhållande, som ingalunda ställdes i bättre belysning genom att man oväntadt hastigt lät hänga honom. Detta, ehuru man redan mer eller mindre officiellt meddelat, att afrättningen komme att uppskjutas tills en anbefalld undersökning rörande ohranans förhållande till attentatet ägt rum och trots en anhållan af den mördade premiärministerns familj, att uppskof måtte beviljas tills utredning af attentatorns verkliga motiv för dådet kunde verkställas. Härtill tog man dock lika föga hänsyn som till den förvåning, hvilken det snabba undanröjandet af den enda användbara källan för vidare upplysningar själfallet måste väcka bland allmänheten. För ohrana-ledningen syntes det påtagligen af större vikt att omöjliggöra indiskretioner från det förbrukade redskapets sida än att förekomma mer eller mindre obestämda misstankar bland utomstående.

Därmed har man dock icke kunnat hindra att samma frågor som i följd af snarlika, tidigare händelser ånyo framställa sig. Hvem eller hvilka ha ytterst föranstaltat mordet? Hvem håller i sin hand de trådar, som sätta mördaremarionetterna i rörelse?

Närmast till hands skulle naturligtvis ligga antagandet att i Ryssland, liksom förut ofta

inträffat i alla despotiska välden historien känner, rivaler om makten, medtäflare om största inflytandet hos den enväldige monarken sökt rödja sig väg till främsta platsen genom lönnmord, där andra medel svikit. Och i själfva verket skulle ett sådant antagande skenbart förklara de flesta af de attentat, i hvilka ohranaorganisationen genom sina agenter bevisligen varit inblandad. Men icke alla. Monarken själf har varit utsatt för liknande, från samma håll utgångna stämplingar och till och med i Ryssland ha misstankar offentligt uttalats rörande ohranans delaktighet i sådana.

Äfven i fråga om attentatet mot Stolypin har ju den förre ministerpresidenten, grefve Witte, som på sin tid sökte förhindra ohranans pogromverksamhet och därigenom råkade i delo med den mäktiga organisationen, i ordalag som ej kunde missförstås antydt att det måhända icke endast varit premiärministern de osynliga anstiftarna åsyftat, utan monarken själf. Och åtminstone en gång tidigare har ju, efter hvad man med säkerhet vet, en annan ohrana-agent, Aseff, organiserat ett endast af en oberäknelig slump afvärjdt attentat mot tsaren.

Därmed förfaller teorin, att rivalitet om inflytande hos tsaren bland autokratins högre förtroendemän skulle utgjort grunden för de attentat, i hvilka ohrana-agenter tagit del, ty medtäflare endast om högsta inflytandet hos monarken skulle klarligen icke stämpla mot hans lif. Men lika så litet skulle å andra sidan en Aseff,

som gjort hela sin märkliga karriär under det rådande systemet, vända sina talanger mot systemets hufvud utan från hans synpunkt mycket vägande skäl. Man har sökt förklara Aseffs dubbelspel, att å ena sidan organisera en räcka ohyggligt blodiga attentat, å andra att utlämna åt bödeln den ene efter den andre af kamrater, med hvilka han lefvat på förtrolig fot, såsom ett degenerations-fenomen, såsom ett utslag af abnorm blodtörst. Men man glömmet att han, på ett undantag när, aldrig själf var närvarande vid den blodiga upplösningen af de dramer han satt i scen, och tillfredsställande genom ombud, så att säga, af en abnorm mordmani är dock tämligen otänkbart.

Enligt ryska uppgifter hade han redan under sin skoltid låtit fresta sig att spionera på sina kamrater — i Ryssland börja ju revolutionärer ofta sin bana redan på skolbänken — hade sannolikt funnit sådant sysslande vara ett bekvämt sätt för en son af fattiga och förhånade judiska föräldrar att skaffa sig biinkomster och hade fortsatt på samma bana. Njutningslysten af naturen hade han snart vant sig vid ett dyrbarare lefnadssätt än han kunde föra med hederligt förvärfvade medel och hade småningom utvidgat sin verksamhet tills han blef den förnämsta provokatör ohranan någonsin haft i sin tjänst. En man med sådana föregående och en sådan utveckling låter klarligen icke förmå sig att medverka till krossande af själfva hufvudet för den regim, under hvilken han vunnit så

mycket af det han eftersträfvat, såvida han icke kan göra sig tämligen säker räkning om ändå större fördelar af den nya regim, som komme att taga arf efter den rådande. Detsamma gäller naturligtvis i högre eller lägre grad om andra ohrana-medlemmar. I ingen händelse kan man rimligtvis förutsätta att deras verksamhet berott af några ideella motiv, utan att utsikt till ökade inkomster och maktbegär varit åtminstone de hufvudsakliga driffjäderna för deras handlingar. Och i så fall gäller det, som sagts om Aseff och det af honom organiserade attentatet mot tsaren, naturligtvis i lika mån de öfverordnade, med hvilka han måste varit i fullt samförstånd.

Men då framställer sig själfmant frågan: af hvem kunde Aseff och andra, som gifvit uppslag till eller deltagit i hans och liknande företag, vänta större fördelar såsom lön för sin verksamhet, än af tsaren?

Och svaret måste klarligen lyda: endast af den, som begagnat sig af deras mördaretjänster för att rödja väg för sig själf till högsta makten.

Längre kan man icke komma medels slutledningar af de data, som för närvarande stå till buds, men redan vid denna punkt öppnar sig ett vidt område för spekulationer. Vid en blick tillbaka förefaller det som om syftet med attentatverksamheten till en början endast varit undanrödjande af dem, som i tsarens namn och på hans uppdrag utöfvade makten, som om de mordiska intrigerna gällt högsta inflytandet

hos monarken-själfhärskaren, icke hans egen person. Men i mån som han gång efter annan på samma sätt ånyo öfverlämnade utöfvandet af sin makt åt andra, riktade sig dessa intriger alltmera direkt mot honom själf, den despotiska maktens urkälla.

Och då nödgas man ovillkorligt tänka på att den laglige tronarfvingen är och ännu under många år framåt kommer att vara ett omyndigt barn, att den månghöfdade och heterogent sammansatta förmyndareregering, som i händelse af tsarens frånfälle komme att utöfva makten, otvifvelaktigt komme att splittras genom inbördes strider om största inflytandet och att därför alla möjligheter komme att stå öppna för den djärfvaste och mest hänsynslöse. För minnet framställa sig hänsvunna skeden i det civiliserade Europas utveckling såväl som förhållandena i andra delar af världen, där än i dag oansvarigt envälde råder öfver undersåtarnas lif och välfärd och där kampen om makten föres med intriger, våldsdåd och mord i själfhärskaretronens skylande skugga. Och slutreflexionen blir, att absolutismen, huru mycket än de yttre formerna förändras, måste fortfara att till sitt innersta väsen vara densamma — tills den verkligt, icke blott till skenet, upphör att vara absolutism.

Tsarens förhållande till det, som göres i hans namn.

Olika föreställningar om Nikolai II. — Tidning tryckt endast för tsaren. — Ansvar för kriget mot Japan. — Autokrat af böjelse och uppfostran. — Löftena i konstitutionsmanifestet och deras återtagande. — Lagstiftning oberoende af duman. — Statskuppen 1907.

Frågan om tsarens personliga andel i och förhållande till den politik, som drifves, de åtgärder, som vidtagas i hans namn, har helt naturligt i hög grad intresserat alla, som följt utvecklingen i Ryssland och har isynnerhet tidigare ifrigt diskuterats, hvarvid småningom två så godt som konträrt motsatta åsikter utbildats och sökt göra sig gällande. Enligt den ena, hvilken under lång tid allmännast omfattades, skulle tsaren till karaktären vara svag och osjälfständig, i besittning af ringa intelligens och ett inskränkt mått af kunskaper samt i följd häraf lätt påverkad af sin omgivning, men uppfostrad till blind öfvertygelse om den autokratiska styrelseformens allena-lämplighet för Ryssland och om sin egen gudagifna mission att upprätthålla själfhärskaledömet.

Häraf ansåg man själfallet följa oförmåga att förstå både den nyaste tidens utveckling i världen öfver hufvud och särskildt utvecklingen bland massorna af det ryska folket, som ju redan sedan lång tid på olika områden och i olika utsträckning börjat kräfva sin rätt att utan regeringsförmyndareskap omhändertaga ledningen af sitt eget framåtskridande så i ekonomiskt och allmänt kulturellt som i politiskt afseende. I sådan oförmåga, underhållen och utvecklade af reaktionära och egoistiskt intresserade rådgifvares framställningar, sökte man så finna anledningen till, att tsaren råkat i en småningom allt djupare och skenbart alltmera olöslig konflikt med alla de mera upplysta och framstegsvänliga elementen bland sitt folk. Häri fann man förklaringen af att han betraktade och bemötte såsom uttryck för upproriskt sinnelag alla manifestationer af de nämnda elementens öfvertygelse, att endast en öfvergång från autokratisk absolutism till helst i någon mån parlamentariskt styrelsesätt kunde lämna några framtidsgarantier, å ena sidan för folket och dess utveckling i olika hänseenden, å den andra för dynastin och för det monarkiska statskicket öfver hufvud.

Enligt denna uppfattning skulle således den sedan lång tid pågående politiska striden egentligen utkämpas mellan den snart sagdt allsmäktiga byråkratin, såsom försvarare af det bestående, och folket, representeradt af de framstegs- och frihetsifrande elementen i samhället, såsom

kräfvare af moderna reformer i västeuropeisk anda. Emellan och öfver de stridande skulle då monarken stå, påverkad än i den ena riktningen, än i den andra, beroende af hvar han intalats att de bästa framtidsutsikterna för själfhärskaredömet stode att finna, men utan tillräcklig egen kunskap om förhållandenas utveckling, att därpå kunna fota en själfständig åsikt och ingripa såsom ledande kraft i utvecklingen.

Tidigare var som sagdt denna uppfattning af tsarens personlighet, karaktär och regentegenskaper den förhärskande, i början af hans regering så godt som den enda. Men i mån som förhållandena vidare utvecklats och tsaren oftare själf trädt fram i rampljuset har också en annan, i det närmaste konträrt motsatt åsikt vunnit alltmera allmän omfattning och offentligt uttalats af bland andra den i det föregående nämnde revolutionären Burtseff. Direkt och personligen har denne själfället icke kunnat förvärfva någon kunskap om tsarens karaktär och begåfning, men han har under många år stått och står sannolikt fortfarande i beröring med personer, hvilka bildat sitt omdöme dels på grund af direkta, egna iakttagelser, dels af upplysningar i första hand, hvarför Burtseff i fråga härom uttrycker mera än sin egen personliga åsikt.

I ett föredrag, ursprungligen hållet i New York, men som sedermera offentliggjorts på olika språk i Europa, säger Burtseff, efter att

i korthet ha redogjort för den ofvan omnämnda, tidigare föreställningen om tsaren:

"Men det finnes en annan uppfattning af Nikolai II och den beskriver honom sådan han i verkligheten är: en man med medelmåttig intelligens och likaledes medelmåttig duglighet, väl inne i en mängd frågor, som angå statsangelägenheter (dock med egendomliga luckor) samt noga underbyggd om det viktigaste, som tilldrar sig i riket. Han vet tillräckligt för att förstå sina egna intressen och för att med sina anhängares hjälp, trots politiskt och socialt nog så ogynnsamma förhållanden, följa en ur hans egen synpunkt fördelaktig politisk kurs."

Sin åsikt, att tsaren är "väl inne i en mängd frågor" stöder och understryker Burtseff i samma föredrag på följande sätt:

"Jag har med egna ögon sett en hemlig tidning, redigerad af inrikesministern för tsarens privata räkning, hvori han får en rikt detaljerad vetskap om allt, som tilldrar sig i kejsardömet.

"Denna kejsarliga tidning, som blott existerar i ett enda exemplar, innehåller signerade artiklar af ministrarna och i marginalen skrifer tsaren själf sina anmärkningar. Där står att läsa huru den hemliga polisen med hjälp af provokatörer lyckats

bringa om intet den ena eller andra planen af revolutionärerna, huru privatbref brutits (i ett af tidningens nummer finner man en hänsyftning på en afskrift, som tagits af ett bref från Tolstoi, jämte en cynisk ursäkt för att man låtit originalet gå sig ur händerna), huru många husundersökningar, häktningar, judiciella undersökningar och andra hårda repressalier, som utförts dag för dag, huru oskyldiga människor försmäktas i fängelse och sluta med själfmord. Tsaren hålles underkunnig om allt detta med den mest minutiösa detaljnoggrannhet. Ingenting, huru obetydligt det än kan förefalla, som på ett eller annat sätt angår arbetarörelsen, eller de religiösa förföljelserna, eller de åtgärder, som vidtagas för att klafbinda tryckfriheten, undgår att upptagas i denna egendomliga tidnings spalter. Med en cynism utan like hålles tsaren underrättad om alla brott, som begås af den hemliga polisen, åt hvars godtycke hela den intellektuella delen af befolkningen är öfverlämnad. Tsaren vet allt detta och fastän han vet det önskar han ingenting ändra. Under sådana förhållanden ha vi rätt att påstå, att han icke blott gillar och med sin kejsrerliga makt beskyddar hvad hans byråkrati företager, utan att han till och med själf anordnar och leder en mängd af dessa åtgöranden."

Så långt Burtseff. Den åsikt han uttalar, och som under de sista åren vunnit insteg i allt vidare kretsar, står som synes i skarp motsats mot den häröfvan antydda, som tidigare var den allmänt, om icke allena gällande. Antagligast är väl, att sanningen här som i de flesta fall står att söka någonstädes mellan de båda ytterligheterna, hvarför skäl torde vara att anföra en del omständigheter belysande Nikolai II som regent och som människa.

Att en tidning sådan Burtseff beskriver verkligen sammansättes och tryckes för tsarens räkning, finnes det nog lika liten anledning att betvifla som att den innehåller alla de massor af detaljuppgifter han anger. Men väl kan och måste ifrågasättas huruvida tsaren det oaktadt genom denna privattidning i själfva verket erhåller "detaljerad vetskap om *allt*, som tilldrar sig i kejsardömet", eller ens om allt, som det för honom vore af nöden att känna. Nästan mera sannolikt är väl, att själfva rikedomerna af detaljer om sådant, som personligen mest intresserar honom, skymmer en hel del af mera väsentlig vikt och mer eller mindre fullständigt täcker hufvudlinjerna af systemet själf. Massan af enskildheter, som meddelas, gör att han tror sig invigd i allt och afhåller honom från att forska utanför gränserna af de områden hans ministrar anse lämpligt och opportunt, eller äro i stånd att göra honom förtrogen med.

I ett rike som Ryssland, med dess till halft-annat hundratal millioner uppgående befolk-

ning och utsträckning öfver en stor del af två världsdelar, där grundprincipen för hela statsförvaltningen är centralisation, förläggande af högsta afgörandemakten på alla områden i monarkens hand, kan själfallet ingen synnerlig svårighet möta fyllande af hans tid och uppmärksamhet med olika slag af ärenden i tillräcklig mängd för att saklöst kunna undanhålla honom andra. Hans ministrar kunna därför, blott de iakttaga någon försiktighet, alltid sofra det material, som förelägges monarken, på sätt som passar dem bäst, och kunna dessutom, då de känna hvilka områden af den inre förvaltningen han mest intresserar sig för, lätt bibringa honom uppfattningen att han erhåller del af allt, genom att på dessa områden ingå i så många och så tidsödande detaljer som möjligt.

Detta för så vidt ministrarna själfva äro underkunniga om allting af vikt, som försiggår inom riket, hvilket emellertid långt ifrån alltid är fallet. I de utdrag ur furst Urusoffs tal i riksduman och ur Lopuhins bref till Stolypin, som tidigare anförts, visas tydligt nog att mycket till och med af största vikt inträffar i riket utan att ministrarna ha någon kännedom därom ens då deras närmast underlydande tjänstemän i mer eller mindre ledande egenskap haft att göra med de timade händelserna. Mycket betydande är i detta hänseende äfven det till dato senaste ministermordet, i det Stolypin, på samma gång som konseljpresident ju äfven var

inrikesminister och således högsta chef för rikets polisväsende, öfver hvilket inseende närmast utöfvades af hans adjoint, general Kurloff. Huru föga inrikesministern var invigd i detta sitt underlydande departements hemligheter, framgår bäst däraf, att han själf föll för en polisagents kula och att den nämnde generalen befanns så djupt inblandad i affären, att han omedelbart afskedades.

Ett liknande förhållande råder äfven i andra afseenden. Ministrarna äro ingalunda alltid noga underrättade om allt, som försiggår på de områden, där det för dem såsom chefer vore af högsta vikt att kunna följa med utvecklingen i alla enskildheter. Tsaren själf och likaså andra i hans namn ingripa ofta nog i ärendenas gång utan att alltid ens låta om vidtagna åtgärder underrätta vederbörande ministrar, hvilka därigenom mer än en gång bragts i afsevärdt bryderi. Äfven detta förhållande berör Burtseff i sitt tidigare omtalade föredrag, i det han på tal om kriget mot Japan och tsarens personliga förhållande till och ansvar för denna till sina följder så vidt gående nationalolycka yttrar sig som följer:

"Ett af Nikolai II:s ohyggligaste brott var det rysk-japanska kriget. Jag har i min besittning stora mängder aktstycken, som ovederläggligt bevisa tsarens ansvar för uppkomsten af denna blodiga konflikt. Det var medvetet Nikolai II framkallade detta krig. Han har icke blott förutsett det,

utan också åstundat det och bragt det till stånd. Genom dessa aktstycken --- kan man ådagalägga att det vid denna tidpunkt i Ryssland fanns två diplomatiska organisationer, en officiell och en hemlig, den senare ledd af tsaren personligen. Denna hemliga diplomati ingick flera viktiga öfverenskommelser med utländska makter och detta på sådant sätt, att ryska utrikesministern själf ofta kände sig besvärad däraf."

Någonting egentligt nytt innehåller denna Burtseffs framställning icke, enär man länge nog inom invigda kretsar i Ryssland haft sig bekant såväl att tsaren och en del af hans närmaste med berådt mod framdrifvit kriget mot Japan, som äfven att de på sidan om utrikesministern i sådant syfte bedrefvo sin egen, hemliga diplomati genom den beryktade ståthållaren i Ost-Asien, amiral Alexejeff och hans affilierade, en Besobrasoff och andra. Men Burtseff är icke blott den förste ryss, som härvid djärfts föra rent språk inför offentligheten, utan också veterligt den ende, som lyckats erhålla dokumentariska bevis för riktigheten af hvad i detta afseende tidigare uppgifvits, hvarför allt hans meddelanden måste tillmätas förtroende.

Men härmed bevisas därför ingalunda riktigheten af Burtseffs åsikt, att tsaren är noga underkunnig om allt, som rör hans rikets utveckling och förvaltning på olika områden, eller

framgår ens att han därvid är bättre underrättad än de flesta andra. Ty hade han å ena sidan genom sin diplomati erhållit riktiga uppgifter om Japans mångåriga förberedelser och slutliga beredskap just för krig mot Ryssland, och å den andra känt till ruttenheten och de bristande förberedelserna inom sin egen krigsmakt, särskildt inom flottan, så skulle väl sannolikt Nikolai II mer än tvekat att kasta riket i det mandschuriska äfventyret.

Äfven på helt inrikespolitiska områden möter det inga svårigheter att påvisa huru föga väl underrättad tsaren är. Burtseff påpekar att han, såsom äfven tidigare rätt allmänt påståtts, särskildt intresserar sig för och hålles nog underrättad om den hemliga polisens verksamhet och ingen anledning finnes att betvifla tsarens stora intresse för denna gren af administrationen. Ohranan, skyddspolisen, är ju officiellt till för att afvärja anslag mot monarken och själfhärskaretronen. Men så mycket starkare skäl finnas för tvifvel om att hans kunskap om denna ohranas verksamhet och metoder är vare sig fullständig eller riktig.

Att tsaren både afvetat och gillat skyddspolisens pogrom-verksamhet har ju af de ofta nämnda herrarna Urusoff och Lopuhin fastslagits så tydligt som öfver hufvud någonting icke officiellt kungjordt rörande tsarens person i Ryssland kan fastslås, och har genom hanseget officiella uppmuntrande af "ryska folkets förbund" — aftackandet under högtidlig audiens

af dess styrelse och medlemmar, benådandet af förbundets mördareagenter etc. — på omisskänneligt sätt bekräftats. Men detta bevisar ingalunda, att han hållits lika noga underrättad om alla grenar af ohrana-verksamheten, utan framgår tvärtom klart af andra omständigheter, att han därutinnan blifvit så grundligt bedragen som möjligt är. Ty hade någon misstanke vunnit insteg hos honom om att det var skyddspolisen själf, som genom sina agenter låtit mörda både hans högt betrodde minister, Plehve, och hans farbroder, storfursten Sergei, så hade det icke kunnat möta synnerliga svårigheter för tsaren att erhålla upplysningar om ohranans förhållande såväl till dessa mord som till andra viktigare händelser. Grefve Wittes liksom furst Urusoffs och Lopuhins offentligt ådagalagda fiendlighet mot ohranan visa, att personer nog skulle funnits, som varit villiga att anställa de mest ingående undersökningar. Men i stället förmåddes tsaren att fortfarande hålla ohranan om ryggen, äfven sedan det blifvit tydligt för enhvar annan, att "skyddsafdelningen" i mera än ett fall långt verksammare skyddat terroristerna än föremålen för deras anslag.

Allt detta utreddes ju under förhandlingarna i duman med fullt tillräcklig tydlighet och af dessa förhandlingar har naturligtvis tsaren så väl som hvar och en annan fått del. Men det oaktadt blef ingen undersökning i anledning af de gjorda afslöjandena anställd, hvarför ingen annan förklaring återstår än att

tsaren blifvit groft bedragen af dem, som hade största intresse af att ohrana-hemligheterna förblefvo ouppdagade. Och erkännes en gång detta, är det omöjligt att icke förutsätta att äfven andra förhållanden på samma sätt undanhållas honom, eller framställas i en belysning, som måste gifva monarken en allt igenom falsk uppfattning af de frågor framställningarna gälla.

Men lika litet som tsarens personliga ingripande i och kunskap till och med om enskildheterna på en del områden bevisar att han är noga underkunnig om allt, som försiggår i riket, får däraf, att han om annat hålles i okunnighet eller till och med bibringas en grundfalsk uppfattning, dragas slutsatser bekräftande den tidigare allmänna föreställningen om Nikolai II såsom en mer eller mindre viljelös marionett, helt beroende af sina rådgifvare och lika mottaglig för inflytelser i en riktning som i den konträrt motsatta. I hufvudsaken, i sin uppfattning af sin ställning såsom själfhärskare har han tvärtom otvetydigt visat sig stå helt på absolutismens grund och vara en motståndare till all verklig begränsning af den oansvariga själfhärskaremakt han fått i arf och den han hoppas och vill öfverlåta lika oinskränkt åt sina efterkommande. Utfärdandet af den s. k. konstitutionen var en nödfallsåtgärd, framtvingad af omständigheterna, men ingalunda utgången ur någon öfvertygelse, att landets och folkets väl kräfde en förändring af styrelse-

sättet och likaså litet afsedd att verkligen införa någon förändring däraf. Bit för bit ha därför sedan dess folkrepresentationens redan från början knappt tillmätta rättigheter kringskurits, tills numera föga annat återstår än den hittills icke upphädda rätten, som ju är viktig nog, att i duman granska och bedöma regeringens åtgärder. Ty om ock dumakritiken gör föga intryck på tsaren och hans ämbetsmän, gifves dock därigenom folket en möjlighet, som tidigare varit otänkbar, att bilda sig en egen uppfattning både af regeringens åtgärder och af de regerandes syften.

Sin absolutistiska ståndpunkt och sitt autokratiska åskådningssätt har Nikolai II ända sedan sin tronbestigning på mångahanda sätt ådagalagt. På de flesta håll i Ryssland hade man som bekant hoppats, att någon förändring af den nye tsaren skulle införas i det ytterligt reaktionära styrelsesätt, som varit rådande under Alexander III:s regeringstid och som allt tydligare visat sin oförenlighet med några som helst framsteg. Åt dessa förhoppningar gafs ett svagt uttryck i en af de lyckönskingsadresser i anledning af tronbestigningen, som af deputationer från olika delar af riket framfördes till monarken. Den däri uttalade förhoppningen om utvidgad rätt för folket att deltaga i ledningen af utvecklingen gick dock icke längre än till önskemålet: "att de lokala självstyrelseorganens" (semstvoförsamlingarnas) "anspråkslösa rättigheter måtte respekteras och

att dessas kompetens med afseende å dem rörande angelägenheter måtte utvidgas".

Men äfven detta ansågs för djärft. Semstvo-församlingens blygsamma anhållan afspisades af tsaren med följande ord:

"Jag är lycklig att se här församlade representanter af alla klasser hvilka kommit för att uttrycka känslor af trohet. Men jag är underkunnig om att i en del semstvo-församlingar personer, lockade af meningslösa drömmar, nyss hafva höjt sin röst för att yrka på att representanter för semstvos skulle delta i arbetet för den inre styrelsen. Må man veta att, medan jag ägnar alla mina krafter åt folkets bästa, jag har för afsikt att bevara själfhärskaremaktens princip med samma styrka och fasthet som min aflidne, oförgätlige fader det gjorde."

Det är skäl att vid bedömandet af Nikolai II:s politik och regeringsåtgärder behålla i minnet denna deklaration af principer, som ju i tydlighet lämnar intet öfrigt att önska. De senare skedda afstegen från den väg tsaren med denna förklaring utstakade, ha varit nödvungna, oundvikliga under de för tiden rådande omständigheterna, men aldrig af honom afsedda att införa en bestående förändring af det autokratiska statsskicket. Redan en flyktig öfverblick af utvecklingen under det sistförflutna decenniet ådagalägger detta med all önskvärd tydlighet.

Efter mordet på storfursten Sergei hade tsaren under påverkan såväl af krigsolyckorna som af det skräckinjagande dådet och af den villrådighet hans ministrar ådagalade i fråga om hvad närmast borde göras, låtit förmå sig att utfärda ett manifest, dagtecknad den 3 mars 1905, om "kallande af myndigheterna och befolkningen till samarbete med själfhärskaremakten för besegrande af den yttre fienden, utrotande af upproret och motarbetande af de inre oroligheterna". Häri såg man själfallet en afsikt och ett löfte att slå in på vägen mot konstitutionella reformer och på löftet togs fasta särskildt inom de mindre radikala samhällskretsar, som hoppades en pånyttfödelse af statskicket utan revolution. Men tiden gick utan att någon åtgärd vidtogs från regeringshåll för att uppfylla löftet.

Därunder hade representanter för semstvosförsamlingarna i riket mer än en gång samlats till kongresser för diskuterande af sakläget och af åtgärder för att föra utvecklingen vidare mot den efterlängtrade konstitutionen. På en kongress, som hölls den 6 juni beslöts att rikta en vädjan till tsaren och semstvorepresentanterna enades om följande adress:

"Genom brottsliga missbruk och försummelser af Eders Majestäts rådgifvare har Ryssland blifvit indraget i detta olyckliga krig. Men ännu mera hotande än den yttre faran är den inre. Ett inbördes krig står för dörren, riktadt mot en okunnig och last-

bar byråkrati. Eders Majestät har beslutat att sammankalla representanter för nationen för att organisera landet, men beslutet är ännu utfördt. Samhället oroas nu af rykten att en konferens af klassrepresentanter skall ersätta den utlofvade nationalrepresentationen. Vi besvärja därför Eders Majestät att, innan det blir för sent, sammankalla en folkrepresentation, vald enligt allmän rösträtt. Låt nationen afgöra frågan om krig och fred, bestämma hvilka fredsvillkor den är beredd att antaga eller afslå och därigenom förvandla kriget till ett nationalkrig.

"Eders Majestät, i Edra händer hvilar Rysslands ära och makt, dess inre fred. Dröj icke. Edert ansvar är stort inför Gud och Ryssland."

För att öfverrätta adressen till tsaren valdes en deputation af fjorton personer, som togtogs i audiens den 19 juni. Tsaren svarade att hans beslut att sammankalla representanter för folket vore oryggligt och att deputationen kunde meddela detta åt sina kommittenter.

Men när så adressen och tsarens svar i hektograferade afskrifter spredos till semstvförsamlingarna och andra, konfiskerades afskrifterna af polisen och de tidningar, som djärfts trycka dem, utsattes för olika slags straffåtgärder.

Något sådant skulle klarligen icke kunnat

ske utan allra minst tsarens begifvande, det förstod enhvar. Men därför drog också enbvar af det besynnerliga tillvägagåendet den naturliga slutsatsen, att monarkens afsikter i fråga om konstitutionella reformer i själfva verket icke vore på långt när så "oryggliga" som han låtit påskina, utan att han tvärtom helst såge, att löftet om sådana på sätt eller annat hindrades att gå i uppfyllelse.

öfvertygelsen härom stärktes i mån som händelsernas utveckling fortskred. Generalstrejken i Ryssland framtvingade det ryktbara manifestet af den 30 oktober 1905, däri personlig oantastlighet äfvensom samvets-, yttrande-, församlings- och föreningsfrihet utlofvades. Men knappast hade det härigenom lugnade folket slutat strejken och återgått till arbetet förrän repressalierna vidtogo. I själfva Petersburg, alltså under tsarens egna ögon och klarligen med hans samtycke, om icke på hans befallning, öfverföllu trupperna fredligt folk på gatorna, därvid personer både sårades och dödades, detta i kraft af en order till militären att icke tillåta folksamlingar, utan att skjuta skarpt såvida icke de sedvanliga tre uppmaningarna att skingras omedelbart åtlyddes. Så tedde sig i praktiken uppfyllandet af löftet om församlingsfrihet

Den i utsikt ställda pressfriheten illustrerades åter genom utfärdandet af en ny, temporär presslag, i kraft af hvilken inom förloppet af sex veckor åtta tidningar i Petersburg och sjuttioåtta i andra delar af riket indrogos. I

sammanhang därmed belystes lika klart tsarens och regeringens uppfattning af löftet om personlig oantastlighet, genom att i Petersburg tre och i andra delar af riket femtioåtta af de in-dragna tidningarnas redaktörer häktades. Och för att ingenting skulle tryta i den officiella bilden af manifestlöftenas uppriktighet, mottog tsaren i högtidlig audiens en deputation från "det ryska folkets förbund" (hvars pogrom-verksamhet då redan börjat), därvid doktor Dubrovin, deputationens ordförande och ledare för förbundets "kamporganisation", hvilken i främsta rummet ombesörjde mördandet vid pogromen, höll följande tal:

"Eders Majestät! Det ryska folkets förbund har först nyligen organiserat sig, men det har redan nått stor utveckling. Tiotal tusen ortodoxa ryssar, utan åtskillnad till yrke, hafva anslutit sig därtill, och deras antal ökas dagligen med nya tusenden. Folket har förstått, att det ryska folkets förbund slutit sig kring Dig, vår tsar, själfhärskaren och vår fader, för ett betydelsefullt och brådskande värf. Det vill genom oss säga dig, Majestät, sin djupa tanke om hvad som utgör den ryska statens styrka och varaktighet. Denna styrka och denna varaktighet består däri, att Din makt, Majestät, som gifvits Din ättefader Mikael Feodorovitch af det ryska folket, förblir orubbad, att vårt land förblir förenadt och odelbart och att vår tro förblir allsmäktig."

Fortsättningen var denna märkliga början värdig. Slutet af talet utgjordes af en förklaring att det ryska folkets förbund (de svarta banden) "utan förbehåll" ställde sig till tsarens förfogande, hvarpå talaren öfverräckte till tsaren tvenne af förbundets medlemstecken, ett för honom själf, det andra för tronföljaren. Tsaren svarade:

"Tacka på mina vägnar alla de ryssar, hvilka samlat sig i det ryska folkets förbund. Snart skall sanningens och rättvisans sol upplysa det ryska landet och då skola alla tvifvel försvinna."

Härmed ansågo sig de svarta banden, påtagligen icke utan skäl, ha erhållit allerhögsta sanktion för sin verksamhet. Pogrom-rörelsen tog en fart som aldrig förr, tusental af tsarens undersåtar miste lif eller egendom och myndigheterna läto plundringarna, lemlästandet och mördandet fortgå utan att inskrida mot doktor Dubrovin och hans band. "Sanningens sol" började verkligen sprida ljus öfver högsta maktens afsikter i fråga om det konstitutionella statskicks, som utlofvats.

Ytterligare strålar af samma sol belyste skarpt den verkliga räckvidden af de kejserliga löftena, när inom kort, först ett ytterligare manifest utfärdades om reorganisation af riksrådet och senare, endast några dagar före den första dumans sammankallande, nya grundlagar för riket promulgerades. Genom den första, lika

oförutsedda som öfverraskande åtgärden bestämdes, att riksrådet framgent skulle sammansättas till lika delar af medlemmar utnämnda på lifstid af monarken och af genom val utsedda representanter för den ortodoxa kyrkan, adeln, semstvoförsamlingarna, de högre undervisningsanstalterna samt för handel och industri, samt sålunda ombildas till en första kammare med lika rätt i fråga om lagstiftningen som duman.

Hvad åter beträffade de nya grundlagarna, var utfärdandet af dem fullt lika upplysande, enär i oktobermanifestet uttryckligt hade lofvats, "att ingen lag kan erhålla gällande kraft, utan att vara af riksduman godkänd", en stipulation, som ingalunda undantog grundlagar. Till yttermera visso stadgade femte paragrafen i dessa, att tsaren äger och utöfvar själfhärskaremakt i sitt rike, men ingen paragraf klargjorde huru själfhärskaremakt läte förena sig med de fri- och rättigheter samma grundlagar stadgade för själfhärskarens undersåtar. Däremot stadgades i åttiotredje paragrafen, att "Inskränkningar i bestämningarna i ofvanstående kapitel för orter, som förklarats i krigs- eller skyddstillstånd, äro angifna i speciella lagar."

Det åsyftade kapitlet innehåller bestämningar, hvilka skenbart tillförsäkra Rysslands folk rätt vidsträckta rättigheter och garantier, i det däri bland annat stadgas, att:

"Ingen kan häktas annorlunda än på sätt lag bestämmer; Ingen kan dömas eller

straffas för annat än för brott förutsedda i strafflagen; Hvars och ens hem är okränkbart. Husundersökningar få ej utan ägarens tillstånd äga rum annat än i fall förutsedda i lag; Äganderätten är okränkbar; Ryska undersåtar hafva rätt att fredligt samlas utan vapen för ärenden, hvilka ej strida mot lagarna. Lagen reglerar villkoren, under hvilka sammankomster få äga rum, sättet för deras upplösning samt begränsningen af orterna, där de kunna försiggå; Hvar och en kan inom de gränser lagen bestämmer uttrycka sina tankar genom ord, skrift, tryck eller hvarje annat medel."

Enligt dessa, skenbart nog så frisinnade lagstadganden skulle som synes folket hafva föga öfrigt att önska i fråga om vanliga mänskliga och medborgerliga rättigheter. Men af alla dessa stadganden har till dato egentligen endast det ofvan citerade i den åttiotredje paragrafen tillämpats, hvarför tillståndet nu skiljer sig från det, som rådde före konstitutionens utfärdande, hufvudsakligast däri, att dödsdomer, som tidigare endast i rätt sällsynta undantagsfall afkunnades, numera tack vare undantagstillstånden och krigsrätterna blifvit ytterst vanliga.

Det var nyckeln till gåtan. Tsaren behöfde endast af egen maktfullkomlighet och utan folkrepresentationens hörande utfärda en "undantagslag" för att *eo ipso* upphäfva alla de medborgerliga rättigheter och garantier grundla-

garna tillförsäkrade folket Denna paragraf har också i vidsträcktaste mån tillämpats. Ännu i dag råder ett eller annat slags undantagstillstånd i större delen af det ryska riket, hvarför också flertalet af tsarens undersåtar -allt jämt äro i afsaknad af de fri- och rättigheter "konstitutionen" utlofvar, men i stället utsatta för husundersökningar, för "administrativ rättskipning", för krigsrättsdomar och för all möjlig annan godtycklighet — alldeles som under föregående, inkonstitutionella själfhärskare.

En lika karaktäristisk som bjärt sidobelysning erhåller tsarens uppfattning af sitt och den oansvariga regeringens förhållande till duman af olika vid tiden för dess sammanträdande och sedermera under dess sammanvaro inträffade episoder. Tsaren öppnade själf dumasessionen, i det han mottog medlemmarna i vinterpalatset och där uppläste trontalet, hvilket emellertid icke innehöll någonting om flera af de önskningsmål, som mest energiskt och med största enhällighet påyrkats från olika håll i riket. Såsom svar på det innehållslösa talet beslöt duman att till tsaren öfverlämna en adress, däri de antydda önskningsmålen betonades, och uppdrog åt en deputation under dumapresidenten Muromtseffs ordförandeskap att framlämna adressen till monarken. Men deputationen erhöll icke företräde, utan anvisades att lämna adressen till hofministern, som äger mottaga böneskrifter och andra icke officiella framställningar till tsaren. Hvilka känslor detta bemö-

tände måste väcka hos folkrepresentanterna är lätt att fatta.

Ett om möjligt ännu mera karaktäristiskt uttryck gaf sig tsar-regeringens bristande aktning för dumans, dess åsikter och verksamhet i och genom ett cirkulär rörande bönderna och deras sträfvanden att komma sig till bättre lefnadsvillkor. Agrarfrågan var som bekant den, hvilken i högre grad än någon annan upptog den första dumans uppmärksamhet. Olika förslag till dess lösning hade framställts och medan diskussionerna om dessa pågingo, hade bönderna i flera trakter igångsatt en strejkrörelse, åsyftande å ena sidan en höjning af arbetslönerna, å den andra en sänkning af arrendeafgifterna för större godsägare tillhörig jord, som af bönderna sedan gammalt bebrukades.

Rörelsen var helt fredlig, men berörde själf-fallet mycket nära godsägarnas intressen, hvarför regeringen redan före dumans sammanträdande utfärdade en förordning, som förklarade strejker på landsbygden vara brottsliga och deltagare i sådana underkastade fängelsestraff. Men denna förordning hade icke visat sig verk-sam, hvarför det nämnda cirkuläret till guver-nörerna i juni utfärdades och tillhöll dem, att:

"Oberoende af den rättsliga undersök-ningen" (af strejkerna, i enlighet med den ofvannämnda förordningen) "skall upp-märksamt dragas försorg om, att ledarna

af rörelsen, enligt noggrann föreskrift, häktas; och hemställes om deras förvisning i administrativ väg."

Cirkuläret var på tsarens vägnar under-tecknad af den nyutnämnde inrikesministern Stolypin, hvilken därmed genast bekände färg i fråga om konstitutionalism.

Så följde den tidigare berörda upplösningen af den första duman, hvartill konflikten i agrarfrågan gaf den synliga anledningen, men som i själfva verket redan därförinnan varit en besluten sak. Duman hade visat egna åsikter och en egen vilja, hvilket själfallet icke kunde tolereras af dem, som aldrig afsett att folkrepresentationen skulle blifva mera än en tom dekoration och därför nu funno den hinderlig för sina syften. Också vidtogos under mellantiden före den andra dumans sammanträdande en serie inkonstitutionella åtgärder, åsyftande å ena sidan att häfda själfhärskares oansvariga makt, å den andra att förinta dumans betydelse såsom faktor i utvecklingen, genom att utan dess medverkan reglera en mängd förhållanden, beträffande hvilka den skulle haft rätt att göra sin röst hörd. Härvid stödde sig regeringen då liksom senare på den paragraf i de nya grundlagarna, enligt hvilken regeringen, då duman icke är samlad, äger rätt att utfärda temporära lagar, "om utomordentliga omständigheter med nödvändighet påkalla sådant".

I kraft här af och ehuru alls inga utomordentliga omständigheter gjorde det omöjligt

att vänta tills den andra duman hunnit samlas utfärdades nu i snabb följd icke mindre än ett sextiotal nya lagar i de mest olikartade ämnen, bland dem den tidigare berörda lagen om böndernas jordbesittning samt en förordning om ståndrätter. I denna stadgades i den "konstitutionelle" tsarens namn bland annat, att i de delar af riket, där krigstillstånd eller förstärkt skyddstillstånd påbjudits, generalguvernörer och med dem likställda ämbetsmän, "i fall, då af civil person begånget brott visar sig så uppenbart, att någon nödvändighet att företaga undersökning icke föreligger", skulle utan vidare öfverlämna de anklagade till behandling af ståndrätt, som ägde tillämpa krigslagarna.

En af de frågor, om hvilka några af de skarpaste sammandrabbningarna mellan den upplösta duman och regeringen ägt rum, hade varit den om afskaffande af dödsstraffet, sådant det ådömdes af de extraordinära domstolarna. Regeringen hade låtit förklara det omöjligt att efterkomma dumans yrkande härom och hade lämnat uppdraget att framföra förklaringen åt militäröfverprokuratorn Pauloff, hvilken, då han för andra gången sökte taga till ordet för att försvara krigsrätterna, nedtystades af duman och formligen utdrefs ur sessionssalen. Nu svarade tsarregeringen i och genom den ofvannämnda förordningen och ådagalade ännu en gång, att folkrepresentanternas åsikter icke voro de bestämmande, utan själfhärskaremakten, hvilken icke blott direkt rådde öfver under-

såtarnas lif och välfärd lika oansvarigt och oinskränkt som någonsin, utan ock kunde öfverlåta sådan makt på underlydande tjänstemän, oberoende af både grundlagar och andra.

Förordningen om ståndrätterna förblef gällande i åtta månader, hvarunder i kraft af deras utslag i Ryssland afrättades ettusen etthundra fyrtiofyra (1,144) personer, medan trehundra tjugunio ådömdes straffarbete och fyrahundra sextioen vanligt fängelsestraff, men endast sjuttioen anklagade frikändes, hvartill kommer att dödsstraff i flera fall hade drabbat bevisligen oskyldiga personer, som af misstag blifvit häktade. Men därför att de "temporära" ståndrätterna upphörde att fungera, upphörde ingalunda utfärdandet af summariska dödsdomar. Hela skillnaden var — och är, ty dödsdomar för politiska brott förekomma fortfarande — att krigsrätter af vanligt slag togo vid, där ståndrätterna slutade, i allt väsentligt på samma sätt och efter samma principer.

Regeringens fåfänga och allt utom konstitutionella försök att framtvinga ett ur sin synpunkt önskligt resultat af valen till den andra duman, ha tidigare berörts, liksom ock denna dumans verksamhet och upplösning samt den statskupp, som i och genom den af tsaren ensidigt utfärdade nya vallagen genomfördes i sammanhang med upplösningen. Enligt den gamla vallagen steg hela antalet deputerade till femhundra tjugufyra, af hvilka de tjugusex största städerna i riket valde trettiofem. Sammanlagda

antalet representanter inskränktes genom den nya vallagen till fyrahundra fyratiotvå och antalet af städer, som valde själfständigt, till endast sju, hvilka utse nitton medlemmar i duman, medan alla andra städer välja tillhopa med de guvernement, inom hvilka de ligga. Städerna hade tidigare i regeln valt frisinnade representanter, därför reducerades nu dessas antal till det minst möjliga.

På samma sätt behandlades de delar af riket, där befolkningen är af icke-rysk härstamning och därifrån oppositionen tidigare alltid fått afsevärd förstärkning. I Polen nedbragtes antalet representanter från trettiosju till fjorton, i Kaukasien från tjugunio till tio, i de asiatiska provinserna från fyratiofyra till femton o. s. v. Regeringen hade vid de två föregående valen inhöstat en erfarenhet, hvaraf man nu hänsynslöst begagnade sig för att få till stånd en representation, villig att följa hvarje regeringens anvisning och därför lika användbar i reaktionärt syfte som byråkratin.

Härmed hade tsarregeringen nått sitt mål i fråga om folkrepresentationen. När den tredje duman i november 1907 sammanträdde visade det sig genast att den nya vallagen gifvit det beräknade resultatet. Autokratin hade vunnit en oreserveradt pålitlig majoritet, hvilken så godt som från första dagen af den nya dumans sammanvaro visat sig villig att blindt ställa sig regeringens anvisningar till efterrättelse, om de föreslagna åtgärdernas syfte sedan varit aldrig

så reaktionärt. Striden mellan folket och dess representanter å ena sidan, tsaren och byråkratin å den andra hade härigenom i all hufvudsak ändats med seger för de senare, som äfven i fullt mått begagnat sig af segern för att alltmera återbefästa absolutismen, tills folkets deltagande i styrelsen genom sina ombud blifvit den tommaste af tomma fraser.

I hvilken grad tsaren personligen spelat en ledande roll i denna autokratins kamp mot folket, är icke möjligt att afgöra, men af det anförda bör i alla händelser framgå att den tidigare allmänna uppfattningen af Nikolai II såsom en viljelös docka i officiella såväl som bakom kulisserna verkande rådgifvares händer ej kan vara riktig. Och å andra sidan framgår med lika tydlighet, att äfven den motsatta åsikten är oriktig, enligt hvilken han, på grund af ingående detaljkunskap om regeringsåtgärdernas verkningar, skulle i alla stycken personligen leda utvecklingen i sitt rike. Flera af de företeelser, som i det föregående mer eller mindre ingående beskrifvits, gifva otvetydigt vid handen, att många af de viktigaste händelserna berott af krafter, som verka monarken ovetande, och för honom framställas på ett sätt, som ingifver honom en helt och hållet falsk uppfattning både af företeelserna som sådana* och af

* En bjärt belysning erhöll detta sakförhållande under den redan tidigare återopade diskussionen i duman den 13 december detta år, 1911, då kadettledaren, professor Miljukoff, på tal om ohrana-provokationen bland annat också yttrade:

möjligheterna för honom själf att i detalj leda och behärska utvecklingen.

Annat vore icke heller möjligt. Ingen enskild individ, om aldrig så exceptionellt begåfvad, kunde mera än delvis öfvervaka och leda det administrativa och lagstiftningsarbetet i ett världsrrike om etthundra femtio millioner invånare. Både öfvervakandet och ledningen måste därför på de flesta områden anförtros åt

»Inrikesministern säger att han icke kan anse att Aseff var provokatör. Känner då icke ministern den lista på 28 terroristiska akter, i hvilka det är officiellt bevisadt att Aseff deltagit? Denna lista, hvilken Lopuhin i tiden under processen mot honom sökte offentliggöra, men hvilket förbjöds honom. Och dock är denna lista uppgjord af chefen för polisdepartementet. Hvarför har ministern icke gjort sig bekant med denna förteckning innan han riskerade säga att han icke vet något nytt? Och hvad har inrikesministern gjort med Lopuhins påstående att ett kejsarmord förbereddes? Redan år 1907 utarbetadas i Zürich af Aseff och Gerschuni en plan till attentat mot kejsaren, ehuru densamma ej fick någon praktisk tillämpning.

Men år 1908, efter den 'nordliga flygande kårens' nederlag, var det nödvändigt för Aseff att rehabilitera sig. Därför tog han upp planen om kejsarmord på nytt och hade attentatet, om man får tro socialistrevolutionärenäma, misslyckats endast på grund af att de två matroserna, hvilka voro utsedda att gifva det dödande hugget, i sista ögonblicket ryggade tillbaka.»

Så långt Miljukoff. Att hans meddelanden, om ock måhända afsiktligt förändrade i en eller annan detalj, i hufvudsak voro fullt korrekta, är det icke gärna möjligt att betvifla. Men i så fall är det utan vidare klart, att tsaren *måste* blifvit grundligt bedragen åtminstone beträffande en del af Aseffs tillgöranden såsom agent för ohranan.

andra, som äro ansvariga endast gentemot den enväldige monarken. Och då han omöjligt kan vara hemmastadd i enskildheterna på alla dessa områden, följer obevekligt, att han i all hufvudsak måste vara beroende af sina rådgifvare, officiella och hemliga, samt af deras meddelanden och framställningar.

Men om den allmänna riktningen af regeringspolitiken är han otvifvelaktigt medveten och utöfvar på den ett afgörande inflytande. Och lika otvifvelaktigt är, att han äfven i sådana detaljer, som mest intressera honom, känner både de metoder hans förtroendemän tilllämpa och resultatet af tillämpningen såväl i allmänhet i fråga om åsidosättandet af det lagliga samhällsskicket som beträffande enskilda utslag däraf, såsom det godtyckliga polisregementet med husundersökningar och häktningar, förvisningar och dödsdomar, den blodiga pogrom-rörelsen, ohrana-provokationen och annat af samma slag.

Närmare än så och mera ingående är det ännu så länge omöjligt för någon utomstående att karakterisera den ryske tsaren. Hvarken en viljelös lekboll för hvarje yttre inflytande, som kommer i tillfälle att verka på honom, eller en kallblodigt beräknande, om löften och eder cyniskt obekymrad despot, blir det framtidens sak att anvisa hans plats mellan dessa båda ytterlighetsuppfattningar och att afgöra i hvilken mån han mera närmar sig den ena eller den andra.

Det nuvarande tillståndet i Ryssland och i Finland.

Uppskofvet med sammankallandet af duman. — Fransk påtryckning.
— Kringskärande af dumans befogenhet — Rysslands finanser.
— Jordbrukets nedåtgående. — Konflikt med den tredje duman.
— Kontrarevolutionen i Finland.

Så ofullständiga och föga uttömmande de i det föregående lämnade antydningarna om de senare årens utveckling inom det ryska riket än äro, bör ur dem dock framgå, både att det autokratiska styrelseskicket, hvilket man redan trodde på väg att afskaffas, i all hufvudsak blifvit återinfördt, och att detta från de styrandes sida skett fullt målmedvetet. Man kan till och med gå längre än så och på goda grunder antaga, att icke ens den skenkonstitution, som ännu kvarlefver, alls skulle blifvit utfärdad om icke yttre omständigheter starkt påverkat tsarregeringen. Oktobermanifestet, som utlofvade en konstitution, hade aftvingats tsaren och hans rådgifvare genom generalstrejken, hvilken ingen väntat och som därför bragte de styrande i den största förvirring och förmådde dem att tillgripa hvilket medel som helst för att undgå det ännu våldsammare revolutionsutbrott man

inom alla kretsar befarade. Men knappast hade på grund af manifestets löften relativt lugn ånyo inträdt förrän det gamla systemet och dess anhängare såsom redan visats började vidtaga åtgärder åsyftande att på nytt häfda den autokratiska själfhärskaremakten med alla medel, som stodo till buds.

Under en kort tid hade man befarat, att den revolutionära rörelsen vore verkligt organiserad och stode under något så när enhetlig ledning, men ur denna villfarelse togos de styrande snart nog och sporrades däraf till nya och större ansträngningar att kväfva de sammanhangslösa utbrott, som med allt längre mellanrum ännu inträffade såväl inom militären som bland den civila befolkningen. I Kronstadt, i Vladivostok, i Sevastopol ägde allvarsamma militärrevolter rum inom den första månaden efter manifestets promulgering, därvid formliga bataljer levererades mellan regeringstrupperna och de revolterande; i den sistnämnda staden slöto sig flera af Svartahafsflottans fartyg till de upproriska, som hade satt sig i besittning af en del af fästningsverken, och bombarderade tillsammans med dem staden, hvilken delvis förstördes. På en mängd andra orter, till och med i Petersburg och i Tsarskoje Selo, den kejsarliga familjens sommar-uppehållsort, utbröto likaså militärrevolter, ehuru af mindre omfattning, men där liksom öfverallt kväfdes de inom mycket kort tid. Det fanns ingen gemensam ledning, ingen organisation, intet samband mellan de olika

sammanslutningarna af missnöjda, hvilka därför jämförelsevis lätt betvingades af regeringen.

Likaså bland den civila befolkningen. Den 15 november, föga mera än två veckor efter utfärdandet af löftet om en konstitution, sökte arbetarna i Petersburg få till stånd en ny generalstrejk, men uppbyros icke af andra samhällsklasser och nödgades redan efter några dagar uppgifva försöket, utan att ha lyckats i nämnvärd mån rubba de normala förhållandena i rikshufvudstaden. I slutet af samma månad förklarade post- och telegraftjänstemännen, som, trots oktobermanifestets löfte om församlingsfrihet, förbjudits att hålla en kongress, allmän strejk och lyckades åstadkomma rätt allvar samma störingar i affärlifvet, men icke heller mera. Strejken besvarades af regeringen med häktningar och afskedanden och upphörde inom kort. Allvarsammare blef då den "tredje generalstrejken", som den 20 december proklamerades i Moskva, ehuru icke heller den vann tillräckligt understöd för att ens tillnärmelsevis bli en verklig generalstrejk. Men i stället voro de strejkande så beslutsamt stridslystna, att de så godt som genast förvandlade strejken till ett revolutionärt uppror, som fortgick i tio dagar och blef slutligt undertryckt först då ett gardesregemente anlände från Petersburg och utan miskund nedsköt de revolterande arbetarna hopvis. I Petersburg ville arbetarna understöda sina kamrater i Moskva genom att likaledes proklamera strejk, men genom husundersök-

ningar och masshåktningar kväfdes deras försök inom några dagar utan något resultat.

I mån som tiden led framåt och flera upproriska utbrott ägde rum, blef det allt tydligare, att ingen allmän organisation förefanns bland de revolutionärt sinnade, att ingen enhetlig och målmedveten ledning förde fram de spridda skarnorna till kamp mot absolutismen och byråkratin. Och i samma mån steg äfven tillförsikten inom de ledande kretsarna. De mest omfattande upproren, i Kaukasien och i östersjöprovinserna, där icke blott enstaka städer, men hela landsdelar rest sig, formligen dränktes i blod och på otaliga andra håll hade de "svarta banden" ställt till pogrom, hvilka injagat sådan skräck hos befolkningen, att inga vidare utbrott från dess sida voro att befara. Tsarregeringen började på nytt anse sig helt och hållet som herre i riket och parallellt därmed att känna sig alltmera obenägen, att i enlighet med manifestlöftena inrymma del i styrelsen åt folket.

Det var den 30 oktober 1905 manifestet om sammankallande af representanter för folket utfärdats, men månad efter månad hade förgått utan att löftet uppfyllts, medan den autokratiska regeringen i stället på det mest hänsynslösa sätt nedslagit hvarje manifestation af missnöje öfver det långa dröjsmålet. Officiellt motiverade man detta dröjsmål därmed, att regeringen måste förbereda nödvändiga lagförslag att förelägga duman, men hvilken tom förvändning detta var, visade sig då under den

första månaden af dumans sammanvaro icke mera än ett lagförslag förelades densamma — om byggande af ett växthus och en tvättstuga vid universitetet i Dorpat! Den 25 februari 1906 utfärdades visst ett dekret om förrättande af val och om dumans sammanträdande den 10 därpå följande maj, men icke ens detta steg af regeringen ingaf mera fullt förtroende för dess afsikter, hvarken inom alla kretsar i Ryssland, eller utomlands. Och får man döma af regeringens allmänna uppträdande under hela denna tid, af de undantagslagar, som utfärdades och de repressiva våldsåtgärder, som vidtogos, af straffexpeditionerna och pogromen, af tidningsindragningarna och häktningarna, af åsidosättandet med ett ord af hvarje annat löfte oktobermanifestet innehållit, så måste man antaga, att autokratin, om den haft fria händer, äfven skulle satt sig öfver löftet om en konstitution och "uppskjutit" dumans sammanträdande till en obestämd framtid.

Men här gjorde sig en annan faktor i problemet gällande på kraftigaste sätt, en faktor som helt säkert icke från början tagits i beräkning. Rikets finanser hade i följd af kriget råkat i ett läge, som inom en nära framtid hotade med statsbankrutt, såvida icke ett stort lån kunde erhållas i Europa. Regeringen hade redan under längre tid hjälpt sig fram med korta lån af olika slag, hade lånat sparkassornas medel, hade uppskjutit utbetalningar, hade med ett ord opererat på ett sätt närmast påminnande om

det, som i fråga om enskilda individer plär benämnas växelrytteri, men kunde icke längre fortsätta därmed och hade därför inledt underhandlingar om ett stort franskt lån. För finansvärdens vidkommande hade dessa underhandlingar också ledt till resultat så till vida, att man i hufvudsak var ense om lånevillkoren, men den dåvarande franska regeringen hade motsatt sig affärens afslutande. Man hyste icke ens inom de franska regeringskretsarna tillräckligt förtroende för tsarregeringen och dess löften om reformer i konstitutionell riktning för att utan vidare understöda den med de väldiga penningebelopp den ovillkorligt behöfde.

Underhandlingarna om lånet hade börjats redan tidigt på året. I slutet af februari månad hade dekretet om dumans inkallande utfärdats. Men det ansågs påtagligen icke afgörande i fråga om tillförlitligheten af tsarregeringens afsikter. Den franske utrikesministern Bourgeois ansåg visst att man borde tillåta emittering af lånet såsom belöning för Rysslands välförhållande på Algeciras-konferensen, men konseljpresidenten Clemenceau motsatte sig, yrkande att duman först borde sammanträda, att lånet skulle utbetalas endast i smärre rater, att det endast skulle användas till likvideringar af tidigare skulder, och slutligen att Ryssland icke under de följande två åren skulle få upptaga något vidare lån i Frankrike.

Grefve Witte, som på tsarregeringens vägnar bedref underhandlingarna, gick in på allt,

utom uppskofvet med låneemissionen tills duman sammanträdt. Och då han förklarade att Ryssland, om lånet icke tidigare erhöles, måste afstå från upprätthållande af guldmyntfoten, gaf Clemenceau ändtligen med sig i denna punkt. Lånet afslutades den 15 april — tjugufem dagar före dumans sammanträdande — på ytterst betungande villkor för Ryssland. Men tsarregeringen hade, äfven frånräknadt den väldiga kapitalrabatten, provisioner och annat, erhållit tillräckligt pengar för att kunna bjuda duman spetsen, låt vara att hjälpen kommit så sent och att villkoren därför — främst utbetalande af lånesumman i successiva rater — varit sådana, att ett öppet brytande af löftet om en konstitution icke mera kunde komma i fråga.

De maktägande fingo i stället nöjas med att på förhand bitvis kringskära dumans befogenheter på alla områden, där dess ingripande kunde bli besvärligt för regeringen. Med detta värf tog man itu så snart det blifvit fullt klart, att regeringen i Frankrike menade allvar med sitt motstånd mot upptagandet af ett lån, förrän det visat sig, att konstitutionella reformer verkligen blefve införda i Ryssland. Det första steget i sådan riktning utgjordes af den tidigare nämnda, i löftesmanifestet icke ens antydda, tudelningen af folkrepresentationens inflytande genom inrättandet af en till hälften tsarvald första kammare, hvartill riksrådet ombildades. Samma dag, den 5 mars, manifestet härom promulgerades, utfärdades äfven ett reglemente för

duman, hvars lagstiftningskompetens därigenom i görligaste måtto inskränktes.

I frågor rörande grundlag äger duman icke rätt att taga initiativ; endast beträffande vanliga lagstiftningsärenden kan den väcka förslag. Men blott om dessa förslag äfven omfattas af riksrådet, må de föreläggas monarken till sanktion, hvilken han dock efter godtfinnande kan vägra, då ärendet utan vidare förfaller. Redan detta visar huru vanmäktig duman är att i lagstiftningsväg uträtta någonting annat, än att fullgöra regeringens önskningsar, men icke ens därmed voro de maktägande till freds. För att å andra sidan göra det omöjligt för duman att lägga afgörande hinder i vägen för regeringens egna lagförslag, om oppositionen mot dem vore aldrig så enhällig, infördes i grundlagarna den i det föregående berörda åttio-sjunde paragrafen, enligt hvilken regeringen, då dumasession icke pågår, ensam kan utfärda nya lagbestämmelser. Huru denna paragraf efter den första dumans upplösning användes af dåvarande premiärministern Stolypin, har förut omtalats och därmed äfven visats huru oberoende af duman regeringen kan göra sig i fråga om lagstiftningen, ifall dumamajoriteten ej rättar sig efter dess anvisningar.

Ännu mera är detta fallet beträffande rikets budget, i fråga om hvilken folkrepresentationens rättigheter fastställdes genom en förordning af den 21 mars. Till en början undandrogos genom denna förordning helt och hållet

representationens behandling ett antal af de viktigare budgettitlarna, såsom tulltarifferna, bestämningen af priset för brännvin, staten för hofhållningen, staten för den kejsrerliga familjen (som är fullkomligt obegränsad), staten för kejsarens kansli och för böneskriftkansliet, alla i budgeten icke förutsedda extraordinarie utgifter, en "hemlig fond" om tio millioner rubel, utgifterna för förvaltningen af rikets skulder och för alla "af staten öfvertagna förpliktelser" samt slutligen alla på gällande författningar, statuter och tariffer beroende utbetalningar. Och därutöfver förbehölls ministerkonseljen rätt att, i fall af särskildt brådskande natur, äfven under pågående dumasession anvisa medel, hvarvid konseljen bör om sådan åtgärd anmäla hos duman, såvida icke ändamålet med utanordningen är af sekret natur, då icke ens anmälan behöfver göras. I Ryssland benämnes detta vidsträckta, dumans kontroll fullständigt undandragna, finansiella område "den bepanerade budgeten".

Beträffande öfriga budgettitlar har representationen rätt att uttala sina åsikter, men om duman och riksrådet icke kunna komma till samstämmigt beslut i en eller annan punkt, eller om monarken, då samstämmighet uppnåtts, vägrar att stadfästa beslutet, eller i fall budgetförslaget af någon annan orsak icke är slutbehandladt före den 1 januari, äger regeringen rätt att utan vidare fastställa föregående års budget med de förändringar, som kunna be-

tingas af utfärdade författningar, att gälla till en tolfedel för en månad hvarje gång. Kort sagdt: tsarregeringen har så noga kringgärdat sin af gammalt ägande rätt att okontrolleradt disponera rikets tillgångar, att dumans befogenhet beträffande budgeten blifvit till föga mera än en tom fras.

Och dock borde på det finansiella området i Ryssland, om på något, nya och andra krafter än de byråkratiska snarast möjligt bringas att verka. Redan före kriget mot Japan var tsardömets finansiella läge sådant, att dess internationella balans uppvisade ett årligt medeldeficit på öfver ett hundra millioner rubel. De kolossala kostnaderna för detta krig betäcktes medels lån, som draga ytterligare öfver ett-hundra millioner i annuiteter, och om äfven statsinkomsterna under de senare åren stigit, ha utgifterna likaså ökats, så att den internationella balansens deficit exempelvis för år 1908 uppgick till tvåhundra nittio millioner, mot hvilken summa Ryssland på kreditsidan endast kunde uppställa den till fyratiofem millioner uppgående, årliga guldproduktionen. Resten måste täckas genom lån.

Härvid bör ytterligare märkas, att aktivan af den internationella balansen så godt som helt och hållet består af exportens öfverskott öfver importen — ryskt kapital finnes icke till nämnvärdt belopp placeradt i utländska statspapper eller affärsföretag — och att exportöfverskottet åter till öfvervägande del — för att ej säga ute-

slutande — beror af spannmålsutförseln. Missväxter, sådana de i Ryssland blifvit allt vanligare i samma mån folket blifvit mera utarmadt, åstadkomma därför mycket starka fluktuationer, å ena sidan genom minskningen i sädesutförseln, å den andra genom nödvändigheten för regeringen att afvärja hungersnöden. Utgifterna härför ha mer än en gång öfverstigit ett hundratal millioner. Kejsardömet Rysslands finansiella ställning är med ett ord sådan, att årligen ett belopp, som i medeltal sannolikt uppgår till godt ett par hundra millioner, måste upplånas.

Granskar man så budgetens inkomstsida för att finna huruvida några af de där upptagna posterna kunna förutsättas komma att i afsevärd grad stiga, finner man att den ojämförligt största posten utgöres af inkomsterna af brännvinsmonopolet, som ensamt lämnar en tredjedel af alla statsinkomster. Därmed är ock frågan i all hufvudsak besvarad. Brännvinsmonopolet kan under år, då skörderesultatet är godt i större delen af riket, gifva större inkomster, liksom det i allmänhet visar tendens att så göra, men detta betyder endast ett accelereradt utarmande af befolkningen, så i andligt och i ekonomiskt som i fysiskt afseende. Och däraf följer i stort sedt, att i samma mån tsarregeringens inkomster af brännvinsförsäljningen ökas, minskas massornas köpkraft i andra afseenden och sänkas tull- och liknande intrader. Det ryska jordbruket, som ensamt lämnar det årliga

exportöfverskottet, står beträffande medelafkastningen per arealenhet lägre än i något annat land i Europa, till och med i det rika, s. k. svartmyllebältet i det europeiska Ryssland, och kan i stort sedt icke höjas, emedan för sådant höjande kräfvdes kapital. Men kapitalbildningen bland allmogen motverkas på det kraftigaste, dels genom det starkt protektionistiska tullsystemet, som i hög grad fördyrar alla förnödenheter, dels genom regeringens brännvinsförsäljning, som utsträckts ända till de minsta och fattigaste, mest aflägset belägna och otillgängligaste byar, och öfverallt uppsuger hvarje slant allmogen kan afvara.

Tsarregeringen finner sig med ett ord i finansiellt afseende innesluten i en *circulus vitiosus*, ur hvilken knappast någon utgång gifves. För att verkligt råda bot på de finansiella missförhållandena gifves icke någon annan i stort verksam utväg än kraftigt upphjälpare af Rysslands hufvudnäring, jordbruket, af hvilket alla dess ekonomiska förhållanden och närmast dess industri, äro helt beroende. Men härtill fordras främst, att kapitalbildningen bland massorna befrämjas, emedan inga större framsteg på jordbrukets område äro tänkbara utan nedläggande af kapital, som hvarken finnes eller under nu rådande förhållanden kan hopsamlas. För allt hvad bonden i redskapsväg har behof af för att kunna drifva sitt jordbruk, nödgas han till följd af de höga skyddstullarna betala omåttliga pris och likaså

för alla förnödenheter han behöfver för sitt och sin familjs lif och som ej direkt kunna afvinnas jorden. Och har han så en styfver till öfvers, sedan skatterna och de nödvändigaste lefnadskostnaderna blifvit täckta med afkastningen af hans dåligt brukade jord, står regeringens monopolkrog öppen för att svälja de sista skärfvarna — krogen som representerar den enda omväxlingen i hans enformiga lif. Men regeringen kan likaså litet afstå från någon del af tullinkomsterna som från dem af brännvinsmonopolet, kan med andra ord föga eller ingenting göra för att motverka nedåtgåendet i rikets hufvudnäring, hvaraf regeringssystemets framtidsmöjligheter dock i sista hand äro helt och hållet beroende.

Tydligast belyses detta nedåtgående genom minskningen af det antal dragare och andra kreatur, som underhålles på en viss areal och härom lämnar den ryska jordbruksstatistiken, trots sin bristfällighet, siffror, som visa att minskningen sedan ett femtiotal år varit kontinuerlig. År 1861, vid tiden för bondeemancipationen, funnos i Ryssland enligt offentliggjorda uppgifter i medeltal på ett tusen desjatiner jord (1 desjatin = 1,1 hektar) 265 hästar, 357 kor, 731 får. För hvart tiotal år ha så dessa siffror stadigt gått nedåt, tills år 1898 på samma areal i medeltal funnos 176 hästar, 252 kor och 397 får. Längre sträcker sig ej den statistik, hvarur förestående uppgifter hämtats, men den tilltagande utarmningen af landtallmogen visar tillräck-

ligt tydligt att åtminstone ingen förändring till det bättre härutinnan inträdt.

I Ryssland har man sökt hufvudorsaken till detta jordbrukets nedåtgående i bristen på odlingsjord för den snabbt växande befolkningen, hvarför äfven fördelning af i kronans ägo befintlig jord samt styckning af kloster- och enskilda godsägares jord yrkats af alla progressistiska partier. Och otvifvelaktigt är att den ytterst ojämnt fördelade jorden i en del trakter är otillräcklig för helst i någon mån rationellt landtbruk. Men i stort sedt utgör detta icke den enda, eller sannolikt ens den förnämsta orsaken till jordbruksnäringens nedåtgående, utan måste denna orsak sökas i landtbrukets låga ståndpunkt, hvilken åter beror af bristen på rörelsekapital i minst lika mån som af allmogens okunnighet om bättre metoder.

I Ryssland belöpte sig på de fyratio millioner manliga individer, som år 1905 bebodde den bönder tillhöriga jorden, i medeltal en areal af 3,10 desjatiner på hvarje. I Danmark, där landtbruket som bekant lämnar ett högst betydande exportöfverskott, motsvaras denna siffra af 2,70 desjatiner, i Frankrike af 1,31, i Tyskland af 1,75 — siffror, som tydligt nog visa, att i Ryssland jordbristen ensam ingalunda är orsaken till allmogens utarmande och landtbrukets nedåtgående. Men så länge autokratin å ena sidan af finansiella skäl nödgas afpressa folket ända till den sista skärf, som kan åtkommas, å den andra åter af hänsyn för sin egen säkerhet

anser sig tvungen att undertrycka alla sammanlutningar och andra yttringar af medborgerlig själfverksamhet, om så helt och hållet af ekonomisk natur, finns ingen utsikt till allmännare ljusning i fråga om det ryska rikets viktigaste näring.

Olika ryska ministrar synas också ha insett detta och enhvar på sitt sätt sökt råda bot därpå. Tidigare trodde man sig på det industriella området kunna finna botemedlet och vidtog en mängd åtgärder för att uppdrifva den industriella företagsamheten och produktionen. Den förnämsta af sådana åtgärder var införandet af ett ytterst protektionistiskt tullsystem, hvarigenom industrin hänsynslöst gynnades på hela det öfriga samhällets bekostnad. Men därvid glömde man att taga i beräkning folkets svaga köpkraft, hvilken ytterligare minskades i följd af den allmänna och starka prisstegringen. Resultatet vardt också det, att redan inom några år de väldiga utländska kapital, man lyckats intressera i rysk industri, till största del gingo förlorade, utan att man därför ansåg sig kunna eller böra förändra den starkt protektionistiska tullpolitiken, hvilken därför i dag som är betungar folkets massa. Huru protektionismen verkat på köpförmågan i landet framgår bäst af förbrukningssiffrorna för nödvändighetsartiklar, såsom t. ex. järn, hvaraf i Ryssland under det första året af innevarande sekel användes 44 skålpund per invånare, medan förbrukningen i England steg till 403, i Tyskland

till 308 och i Förenta Staterna till 448 skålpund. Sockerförbrukningen, som härutinnan utgör en annan god värdeämätare, uppgick i europeiska Ryssland till 14, i England till 90, i Tyskland till 42 och i Förenta Staterna till 78 skålpund per invånare.

Den ryska industri, som finnes kvar efter den stora krisen, arbetar så godt som uteslutande för den inhemska marknaden. Exporten omfattar liksom förut i all hufvudsak råmaterialier, af industrialster är utförseln så liten, att den icke i nämnvärd mån inverkar på den internationella balansen, hvilken fortfarande i främsta rummet beror af jordbrukets afkastning. Agrarfrågan har därför också för hvart år i Ryssland alltmera blifvit en lifsfråga i dubbel bemärkelse: för riket, hvars finanser i sista hand bero af landbrukets tillstånd och utveckling, och för den stora massan af folket, som för sitt uppehälle är helt och hållet hänvisad till jordens afkastning.

Tidigare har omnämnts den konflikt i agrarfrågan, som af regeringen togs till förevändning för upplösning af den första duman, och likaså den af tsarregeringen egenmäktigt utfärdade författningen, som främst afser att undergräfvade böndernas kommunistiska jordbesittning genom att för de förmögnare öppna möjlighet att sätta sig i besittning af de fattigarens jord.

I öfrighare regeringens åtgärder för lösande af agrarfrågan inskränkt sig till, att upplåta en del kronojord för försäljning åt bönderna samt

att för samma ändamål uppköpa en del gods genom bondeagrарbanken, som säljer dem i mindre lotter. Men med dessa åtgärder har man i sanning icke kommit många fjät närmare en verklig lösning af den viktigaste ekonomiska fråga, som för närvarande föreligger i Ryssland. En räcka skäligen goda skördeår har härvid under senare år gynnat tsarregeringen genom att möjliggöra en betydande export af spannmål, men så länge det ofvan påpekade förhållandet fortbestår, att kreatursstocken kontinuerligt minskas i förhållande till den odlade arealen, inses utan vidare utläggning huru prekärt det ryska jordbrukets läge i själfva verket är, huru föga några goda skördar kunna råda bot på rikets allmänna finansiella vanmaktstillstånd. Innevarande år lämnar tillfyllestgörande bevis härför, i det enligt offentliggjorda uppgifter minst ett hundra millioner rubel erfordras för att motverka hungersnöden i de guvernement, där skörden slagit fel.

Men tsarregeringens politik går liksom alltid förut i hufvudsak ut på, att å ena sidan befästa den autokratiska makten inåt, å den andra att afleda folkets uppmärksamhet från det inre tillståndet genom att rikta den utåt. I den måhända viktigaste af de inre frågorna, agrarfrågan, hade regeringen afklippt vidare möjligheter för duman att göra sin åsikt gällande genom den tidigare nämnda, ensidigt utfärdade lagen om böndernas jordbesittning. En mängd andra frågor hade lösts på samma enkla

sätt i strid mot de åsikter man visste att folkrepresentationens flertal hyste, hvarför också den tredje dumans lagstiftande verksamhet, ända sedan dess första sammanträdande den 14 november 1907, för Rysslands vidkommande inskränkts till ett minimum eller rättare varit af negativ art, såvida den i hufvudsak bestått i diskuterande och förkastande af lagförslag framställda af minoriteten och afseende, dels förverkligande af oktobermanifestets löften, dels stärfjande af de reaktionära repressalierna. Af sådana lagförslag, förkastade af dumamajoriteten i enlighet med regeringens vilja, må nämnas: olika förslag om dödsstraffets afskaffande, om amnesti för politiska förbrytare, om inhiberande af regeringspolisens provokatoriska verksamhet, om skyddande af den personliga integriteten, om frigörande af pressen från godtyckliga inskränkningar o. s. v. Annars har den tredje dumans verksamhet främst tagit sig uttryck i kritiklöst gillande af regeringens förtryckspolitik mot Finland, som upptagit en betydande del af dess tid och uppmärksamhet.

Men oaktadt all servilitet gentemot regeringen, har icke ens denna tredje дума kunnat undgå att af tsarregeringen bli behandlad med en hänsynslöshet, som bättre än något annat bevisar i huru hög grad de maktägande betrakta folkrepresentationen såsom *quantité negligible*. Frågan gällde införande af semstvoinstitutionen i de västra, till Polen gränsande guvernementen, hvilkas blandade befolkning till största

del består af vit- och lillryssar samt polacker, element som i hufvudsak alla visat sig oppositionella mot själfhärskaredömet. Mest inflytelse-rikt är det polska elementet, både på grund af högre bildning och förmögenhet och af politisk sammanhållighet, hvarför det ur regeringssynpunkt främst gällde att kringskära detta elements inflytande. Målet sökte tsarregeringen nå genom att efter deras nationalitet indela valmännen i kurior, af hvilka enhvar skulle utse ett förut bestämdt antal semstvorepresentanter, därvid antalet naturligtvis bestämdes i enlighet med regeringens syften. Det var denna kurieindelning, som blef anledningen till konflikten.

I duman väckte regeringsförslaget ovanligt stark opposition, utan att den blindt regeringstroga majoriteten dock däraf lät afhålla sig från att rösta för förslaget, som i sin helhet antogs. Men riksrådet företog sig i stället att ändra några paragrafer, speciellt den om kurieindelningen, därvid nog också synpunkter af personlig fiendskap mot regeringschefen Stolypin hos några till den yttersta högern hörande medlemmar spelade en viss roll. Då föll regeringschefen tillbaka på den i det föregående nämnda paragraf 87 af grundlagarna och upplöste duman på tre dagar, under hvilka regeringsförslaget oförändradt utfärdades såsom lag, hvarjämte anstalter omedelbart vidtogos för anställande af val till de nya semstvoförsamlingarna.

Förbittringen blef allmän, till och med inom

en del af den trogna dumamajoriteten, öfver det cyniska missbruket af den beryktade paragrafen, som själfallet endast afser tider, då en дума upphört att existera och en ny ännu icke hunnit blifva vald. Men tsarregeringen fäste så mycket mindre afseende vid det förbittrade missnöjet som den på förhand gjort klart för sig huru detta skulle bemötas.

Enligt samma paragraf böra lagar och förordningar, som af regeringen ensidigt utfärdas, inom två månader efter dumans sammanträdande föreläggas denna till gillande eller förkastande, i hvilken senare händelse förordningen upphör att gälla. Så skedde också i detta fall några dagar före de två månadernas utgång och ärendet hänsköts i vanlig ordning till utskott för behandling. Men då regeringen visste att den icke längre med säkerhet kunde påräkna att ens dumamajoriteten skulle rösta för förslaget, skyndade den sig att hemförlofva duman förrän denna alls hunnit upptaga frågan. Därmed hoppades man vinna rådrum att vid nästa sessions början kunna ställa duman och riksrådet inför ett fullbordadt faktum, hvarför också förberedelserna med all möjlig ifver fortsattes, i det valnämnder och kurior organiserades och valen utsattes. Dessa försiggingo i september 1911 och beredde trots allt regeringen en del öfverraskningar, i det flera polacker än man beräknat blefvo valda. Men huru som helst är påbudet trots folkrepresentationen genomfördt.

Enligt den ofta citerade paragrafen bör frågan likvisst ännu föreläggas duman, men all sannolikhet talar för att både denna och riksrådet nu efter Stolypins död komma att visa sig mera tillmötesgående, för att icke bereda den nye regeringschefen några svårigheter. Fortfarande opposition skulle endast skapa en onödig konflikt, som dock aldrig skulle sluta annorlunda än med seger för tsarregeringen, hvars tillvägagående ju tydligt nog visar att den under inga omständigheter ämnar i denna fråga böja sig för folkrepresentationens åsikter. Men därmed förefaller det ock som denna folkrepresentation skulle förlora ända till sista skymten af möjlighet att göra sig gällande gentemot själfhärskaremakten och dess metoder.

Äfven i Finland började tsarregeringens sträfvan, att återföra tillståndet och förhållandena till det gamla, redan tidigt nog efter 1905 att göra sig märkbar, ehuru denna sträfvan först gaf sig uttryck hufvudsakligen i och genom uppskjutandet af en mängd frågor, i hvilka landtdagens beslut kräfde monarkens sanktion för att bli afgörande. Man visste godt på regeringshåll att hvarken den första eller den andra duman skulle befinnas villig att understöda en regeringspolitik, afseende att på nytt ingripa i den utveckling i storfurstendömet, hvars frihet garanterats i och genom tsarmanifestet af den 4 november 1905. Och för Europas skull ansåg man olämpligt att utan dumans

medverkan återgå till den tidigare förtryckspolitiken.

Men knappast hade tsarregeringen genom den i det föregående berörda statskuppmanövern, att efter den andra dumans upplösning egenmäktigt utfärda en ny vallag, försäkrat sig om ett villigt redskap i den nya duman, förrän kampanjen mot Finland på allvar sattes i gång på nytt. Som vanligt gick härvid den reaktionära tidningspressen i spetsen med hetsartiklar, som afsågo att bevisa, att man i Finland fortfarande umgicks med upprorsplaner för att i samråd med de revolutionära i Ryssland omstörta förhållandena, och att rikets säkerhet därför kräfde att det finska storfurstendömet bragtes under närmare och mera effektiv kontroll af riksmyndigheterna. Pressuttalandena utgingo i allmänhet ifrån och stödde sig på de gendarmeriets och ohranans rapporter, af hvilka prof tidigare anförts och som, enligt ohranafdelningens i Finland dåvarande chef, voro "beställda" för att visa nödvändigheten af en återgång till tidigare politiska metoder.

Så följde regeringens afgörande framgång beträffande valen till den tredje duman. Vägen var röjd för ett återvändande i alla stycken till ultra-reaktionär politik och att tsarregeringen omedelbart ämnade inslå på sådan politik äfven i den finska frågan, visade sig kort efter dumans sammanträdande, då en interpellation — tydligen iscensatt från regeringshåll — framställdes rörande förhållandena i

Finland samt regeringens afsikter rörande detta land. Interpellationen utmynnade i en enträgen uppmaning till regeringen att göra sin makt gällande äfven i det finska storfurstendömet, hvars inre tillstånd utmålades i enlighet med den reaktionära pressens framställningar och där utvecklingen förty borde ställas under kontroll och ledning af samma myndigheter, genom hvilka tsaren styrde sitt rike i öfrigt.

Uppmaningarna, som klarligen icke framfördes utan tsarregeringens samtycke, visade sig snart stå i full samklang med denna regerings egna afsikter. Redan under 1907 tog sig ministerkonseljen talan rörande Finland och förklarade att den finske ministerstatssekreteraren, storfurstendömet representant vid tronen, hade alltför vidsträckt befogenhet att afgöra hvilka finska frågor som borde direkt föreläggas monarken och rörande hvilka han borde inhämta vederbörande ryske ministers åsikt.

I enlighet med detta uttalande uppgjorde ministerkonseljen, som saknade all laglig befogenhet att taga initiativ i finska ärenden, ett förslag till reglering af det anmärkta förhållandet och lyckades förmå tsaren att den 2 juni 1908 godkänna detta förslag, enligt hvilket generalguvernören, på samma gång han till den finska ministerstatssekreteraren öfversänder de ärenden, som skola föreläggas monarken, framgent äfven bör förelägga dem ministerrådet, för att sätta detta i tillfälle, att afgöra huruvida de beröra kejsaredömet intressen och i sådan hän-

delse om dem afgifva sitt utlåtande, som vid föredragning af ärendet i fråga äfvenledes bör underställas kejsarens pröfning.

Huru och i hvilken anda ministerrådets sålunda stadgade rätt att ingripa i frågor rörande Finland komme att utöfvas, hade man där vunnit full klarhet om genom det tal, hvori inrikesministern och konseljpresidenten Stoly-pin ett par veckor tidigare besvarat dumainterpellationen rörande regeringens politik i Finland. I detta tal förklarade ministärens chef i tämligen dunkla, men på samma gång skarpa ordalag, att en förändring i den finska politiken vore snart förestående. Såsom skäl åberopade äfven han till stor del samma illvilliga och osanna framställningar och rapporter, som förut den reaktionära pressen, hvarjämte han också framförde samma förvrängda tolkning af de akter, hvilka vid tiden för Finlands förening med Ryssland bekräftade storfurstendömet autonoma statsskick, som tidigare gång efter annan framställts från ryskt reaktionärt håll och lika ofta vederlagts.

Det första steget för uppfyllande af ministerpresidentens löfte om en snar förändring af den tämligen lojala hållning tsarregeringen sedan ett par år iakttagit gentemot Finland, togs genom den ofvan nämnda förordningen rörande ministerrådets befogenheter i afseende å storfurstendömet. Men det var också endast det första steget. I början af 1909 gick man vidare, i det man af tsaren utverkade samman-

kallandet af en finsk-rysk kommission, som erhöll i uppdrag att föreslå hvilka frågor, som framgent skulle undandragas den finska landtdagens afgöranderätt och i stället föreläggas Rysslands lagstiftande myndigheter för att af dem i samråd med tsaren afgöras. Det finska folkets representanter skulle i fråga om sådana ärenden endast hafva rätt att uttala sin åsikt. Och för att försäkra sig om, att icke heller de representanter för Finland, hvilka inkallats till kommissionen för uppgörande af förslag härom, skulle kunna göra mera än uttala sig, bestämde man att denna kommission skulle sammansättas af fem finska och sex ryska medlemmar.

Kommissionens förslag, mot hvilket de finska medlemmarna på hvarje punkt resultatöst opponerade sig, upptog icke mindre än nitton olika kategorier af frågor, eller med andra ord alla frågor af större vikt för Finlands utveckling, som framgent skulle undandragas den finska lagstiftningen för att afgöras af de ryska legislativa myndigheterna, och tillade därtill ytterligare bestämmingen, att på dessa ryska legislativa myndigheter äfven skulle ankomma att vidare utsträcka listan på ärenden, som borde afgöras enligt den föreslagna nya rikslagstiftningsproceduren. Finlands autonoma lagstiftningsrätt inskränktes med ett ord till frågor af underordnad betydelse, på samma gång det lämnades tsarregeringen och dess organ öppet att efter godtfinnande blanda sig äfven i dessa.

Under dumadebatten om detta förslag oppo-

nerade sig den frisinnade minoriteten mot regeringens afsikter i fråga om Finland och gendref så verkningsfullt regeringens framställning och motivering af lagförslaget, att konseljpresidenten fann sig föranlåten uttala, att detta mest vore att betrakta såsom ett program för framtida lagstiftning, icke såsom ett fastslående af åtgärder, afsedda att omedelbart vidtagas. Och dumans, liksom genast därpå riksrådets, regeringstroga majoritet röstade enligt önskan, därvid resultatet af den mest högljudda medlemmen af дума-högern, pogrom- och ohranaförsvaren Purischkevitch, hälsades med det mera uppriktiga än diplomatiska fröjderopet: *Finis Finlandiae!* som uttömmande nog angaf hvad man inom de reaktionära kretsarna i grunden afsåg med den nyinförda "rikslagstiftningen".

Denna s. k. lagstiftnings rättsvidrighet hade dock tidigare blifvit med afgörande auktoritet ådagalagd af en internationell konferens af Europas främsta rättslärda, hvilka under presidium af professor J. Westlake, hedersledamot af och tidigare president i institutet för internationell rätt, sammanträd i London i slutet af februari 1910 för att öfverlägga om den finska frågan och därvid enats om ett utlåtande, hvilket i hvarje punkt gendref den ryska regeringens framställning. Men detta verkade lika föga på regeringens troga anhängare i duman som oppositionens af olika fraktioner klara utredande af förslagets stridighet mot tsarens

löften såväl som mot både rysk och finsk lag. För dumamajoriteten betydde tsarregeringens vilja mera än alla, om aldrig så logiskt bindande och viktiga motskäl. Men i duman blef det oakadt den majoritet, som röstade för förslaget, mycket knapp, liksom oppositionen i riksrådet blef ovanligt skarp.

Därvid fäste dock tsarregeringen intet afseende och lika litet vid Stolypins förklaring, att den nya "lagen" egentligen vore att anse såsom ett program, meddelande direktiv för framtida lagstiftning, icke såsom ett påbud afsedt att utan vidare bringas till tillämpning. Tvärtom vidtogos genast förberedelser för tvenne lagstiftningsåtgärder i enlighet med de nya bestämningarna, den ena rörande utsträckning af finska politiska och medborgerliga rättigheter äfven till ryssar, den andra om Finlands skyldigkännande att i stället för personlig värneplikt erlægga en årlig penningkontribution till den ryska riksskattkammaren. Och förberedelserna drefvos så skyndsamt, att de två förslagen redan i september kunde föreläggas den finska landtdagen i och för inhämtande af dess åsikt.

Landtdagen hade redan tidigare, i fråga om den allmänna författningen angående rikslagstiftning, förklarat, att den icke kunde inlåta sig på att om vare sig detta eller andra påbud uttala någon åsikt, enär densamma i grundlag tillförsäkrats afgöranderätt i sådana frågor. Samma ståndpunkt vidhölls nu beträffande de

sistnämnda förslagen. Landtdagen vägrade att taga någon befattning med dem, men förklarade sig tillika fullt villig att så långt möjligt vore tillmötesgå de ryska fordringarna, blott dessa framställdes i grundlagsenlig ordning. Men att efterkomma denna fordran hade varit liktydigt med uppgifvande af tsarregeringens hufvudsyfte med de uppgjorda förslagen, hvilka i främsta rummet just afsågo att häfda de ryska myndigheternas makt öfver de finska. Själfhärskaremakten hade i Ryssland gjort duman, folkrepresentationen, till ett böjligt och villigt redskap och var besluten att genom detta redskap utsträcka sin maktfullkomlighet äfven till Finland, där förut lagen, icke härskarens godtyckliga ord, varit i sista hand afgörande.

Man lämnade därför landtdagens svar utan afseende och gick vidare på den inslagna rikslagstiftningsvägen. De två lagförslagen förelades duman, som förberedelsevis hänsköt dem till en kommitté, hvars flertal själfallet också utgjordes af regeringstrognas. Och kommittén icke blott slutbehandlade och antog förslaget under ett enda sammanträde, utan skärpte dess bestämmingar ytterligare. Enligt regeringens utkast skulle rätt att taga del i både kommunala och politiska val utsträckas till ryska undersåtar bosatta i Finland, men intet nämndes om den tillfälligtvis inom landet vistande ryska militären. Duma-utskottet tillade bestämningen, att äfven denna militär skulle beviljas samma rättigheter. Och den klausul i förslaget,

som stadgar att finska stats- och kommunala tjänstemän för motstånd mot denna olagliga förordning skola dömas af rysk domstol, förklarades af utskottet böra utsträckas att gälla äfven alla andra personer, som göra sig skyldiga i tal, skrift eller bild till uppmaning att icke foga sig efter påbudet.

Såväl vid den förberedande behandlingen i duman och inom utskottet som sedermera, då utskottets förslag upptogs till afgörande pröfning inom duman, påvisade oppositionens talare på det tydligaste både lagförslagets egna brister och de förvecklingar, hvaråt detsamma ohjälpligen komme att gifva upphof, men utan att vinna gehör bland andra än egna meningsfränder. Äfven några af majoritetens medlemmar hade från första början uttalat sig mot förslaget, men med lika ringa resultat hvad flertalet af regeringens anhängare beträffade.

Stolypin, förslagets egentlige upphofsman, hade under tiden lämnat plats för en ny konseljpresident, finansministern Kokovtsoff, som tidigare inom ministerrådet skarpt nog opponerat mot den autokratiska lagstiftningen rörande Finland, hvarför på en del håll till en början tvifvel rådde om den hållning han komme att intaga till förslagen i fråga. Men redan före sitt första offentliga uppträdande såsom regeringschef undanröjde han tviflen genom medgifvandet att lagförslagen rörande Finland omedelbart skulle föreläggas duman till afgörande. Och då han i duman på regeringens

vägnar inledde debatten härom med ett stort programtal, befanns det att han helt och hållet ändrat ståndpunkt och i allo upptagit sin fallne företrädares mantel, så i fråga om politik beträffande Finland som i öfrigt. På enskild väg har försports, att den nye ministerpresidenten förklarar denna sin frontförändring bero på en direkt befallning af tsaren, som tillkännagifvit att han själf, icke Stolypin, såsom allmänt antagits, varit upphofsman till den politik den senare i hans namn drifvit.

Dumaförhandlingarna togo också det förlopp man åtminstone i Finland tämligen allmänt förutsett. Från oppositionens sida ådagalades tydligt, att de under behandling varande lagförslagen i lika mån åsidosatte rysk som finsk grundlag, att deras syfte endast och allenast vore ett utsträckande af den ryska auto-byråkratins makt äfven till det finska storfurstendömet, att af dessa påbuds tillämpande måste följa en ändlös räckta nya konflikter, emedan de icke i något afseende klargjorde de förhållanden som åsyftades, och att sådana konflikter nödvändigtvis måste utmynna i nya öfverträdelser af de finska lagar monarken förbundit sig att oförkränkt upprätthålla. Men inga skäl togos i öronen af regeringens anhängare. De inlät sig helt enkelt alls icke på någon principiell diskussion, i hvilken de påtagligen insågo att de ohjälpligt skulle komma till korta, utan inskränkte sig till en argumentering, hvilken, afklädd alla höljande fraser, inne-

höll föga eller intet utöfver påpekandet af det simpla faktum, att tsarregeringen hade makt att göra hvad den ville beträffande Finland och nu ansåg förmånligast för sig själf att göra slut på den finska autonomin i alla stycken, där denna kunde komma i kollision med själfhärskaremakts sträfvan att oinskränkt vara herre i huset öfverallt inom det ryska riket.

Omröstningen utföll naturligtvis i enlighet med tsarregeringens önskan, i det likvisst dumautskottets tillägg om enskilda finska medborgares ställande inför rysk domstol för motstånd mot påbudets tillämpning, utelämnades. Lagförslaget antogs i öfrigt obetingadt, sedan framställda förslag till amendement förkastats. Därmed har möjlighet beredts för en oöfverskådlig räcka konflikter, hvilka komma att skänka själfhärskaremakten välkomna tillfällen att häfda sin supremati också i Finland, där det ryska maktbudet själfallet icke kan lösa de finska tjänstemännen från deras ämbetsed att värna landets samhällsförfattning och ställa sig dess lagar till efterrättelse.

Finland har härmed i alla för landets och folkets framåtskridande mest väsentliga afseenden bragts i samma förhållande till det ryska själfhärskaredömet och dess oansvariga byråkrati som öfriga delar af det ryska riket. Och detta har skett på personligt initiativ af samme monark, som vid sin tronbestigning afgaf en regentförsäkran, hvori han högtidligt förband sig att oförkränkt upprätthålla det finska stor-

furstendömet's samhällsförfattning och lagar, och som senare, då han kände den ryska tsartronen vackla, i ett utfärdadt manifest för andra gången lika uttryckligt aflade samma löften.

Man hade i Finland liksom i den öfriga världen sökt i det längsta fasthålla vid tron att tsaren blifvit vilseledd af sina rådgifvare såväl beträffande rätta innebörden af sina löften som i fråga om räckvidden af de åtgärder rörande Finland han förmåtts att vidtaga, men denna förmildrande uppfattning af Nikolai II:s förhållande till den finska politik hans regering drifver, är det omöjligt att längre bibehålla. Det har blifvit tydligt för en och hvar, både att han förstår och gillar denna politik och att den fullföljes i ett bestämdt syfte, hvilket han likaledes känner och gillar. Men hvilket detta syfte är, har därför ingalunda blifvit lika tydligt. Därom ha olika meningar hysts och hysas fortfarande, om man ock allt allmännare kommit till öfvertygelsen, att nivellerandet af Finland till den allmänna ryska nivån omöjligt kan vara det slutliga målet för denna politik, utan endast ett steg framåt på vägen mot ett större och för Ryssland viktigare, som hägrar för autokratin och mot hvilket den sträfvar, oberoende af hvilka löften, som därvid kränkas, hvilka orättvisor, som utöfvas.

De antagliga motiven för tsar- dömets finska politik.

Öfverblick af förtryckspolitiken. — Rysslands sträfvan mot hafvet.
— Dess försämrade världsmaktställning. — Finland ett för-
modadt hinder för framträngande mot nordväst.

Ända sedan det under senare hälften af året 1898 blef tydligt, att man på ryskt regeringshåll förberedde ett energiskt politiskt fälttåg mot Finland, har man öfverallt, där man icke blott nöjt sig med att annotera inträffade händelser, utan äfven sökt utreda de verkande orsakerna, frågat sig hvad den ryska regeringen egentligen åsyftar med sin finska politik. Svaren ha utfallit olika. På en del håll antog man helt simpelt, att den omättlige ryske "tschinovniken", statstjänstemannen, vore det egentliga upphofvet till rörelsen, att den allsmäktiga ryska byråkratin såg sig om efter ett nytt fält för sin rofgirighet och maktlystnad och lyckats på sätt eller annat förmå monarken, att gifva sitt bifall till sträfvandena, att utsträcka det ansvarslösa tjänstemannaväldet också till Finland. Andra åter antogo, att den nyinslagna nivelleringspolitiken vore att betrakta såsom ett

utslag af absolutismens naturliga motvilja mot alla slags fria institutioner, parad med farhågor för att det finska storfurstendömets kulturella och ekonomiska framåtskridande i hägnet af sin fria, af de kejsrerliga regeringsmyndigheterna oberoende, samhällsförfattning kunde verka som ett smittosamt exempel i Ryssland själf.

Intetdera antagandet kan dock bestå inför en närmare granskning. Att de sämre elementen inom den ryska byråkratin med glädje skulle se sina förvärfs- och andra möjligheter utsträckta till Finland, är antagligt nog och därför äfven att de i mån af förmåga underblåst den gryende afvogheten mot den finska autonomin. Men otänkbart är, att dessa element kunnat utöfva tillräckligt inflytande på tsaren för att kunna förmå honom att utan i hans ögon tillräckligt vägande motiv bryta de högtidliga löften han i fråga om Finland i likhet med alla sina företrädare afgifvit. Och nästan lika otänkbart, att man skulle lyckats ingifva honom tillräckligt starka farhågor för frisinnad västerländsk smitta från finskt håll, för att drifva honom att kasta all annan hänsyn öfver bord.

Under de nittio år, som vid början af för-ryskningskampanjen förgått sedan Finlands förening med Ryssland, hade inga tecken till sådan smitta kunnat skönjas och om möjligt ännu mindre några utslag af den "separatism", för hvilken finnarna anklagades af den nationalistiskt reaktionära ryska pressen. Tvärtom hade under de närmast föregående årtiondena

kunnat iakttagas rätt tydliga bevis för en förändring af det finska åskådningssätt, som betingats att man i storfurstendömet i görligaste mån så att säga hållit sig inom sitt eget skal och undvikit allt närmande till Ryssland. Den i snabb utveckling stadda finska industrin hade sin förnämsta marknad i kejsardömet, importen därifrån till Finland var större än från något annat land, de finska värnepliktiga trupperna bildade icke någon själfständig armé eller armékår, utan utgjorde delar af den ryska riksarmé, i hvars stora sommarmanövrer flera eller färre enheter af dem årligen deltog under ryskt öfverbefäl, medan en mängd finnar såsom officerare tjänade i kejsardömet. Ett mer eller mindre medvetet närmande till Ryssland försiggick kort sagdt på olika områden, utan att från något finskt håll afsiktligt motarbetas.

Redan under Alexander III:s regering hade de nationalistiskt reaktionära synpunkter, som då i högre mån än alla andra gjorde sig gällande inom den ryska inrikespolitiken, börjat gifva sig uttryck i en den reaktionära pressens kampanj mot Finlands statsskick, och hade denna kampanj äfven till en början nått några framgångar i form af olagliga regeringsingrepp i den finska lagstiftningen. Men uppmärksamgjord på, att sådana ingrepp utgjorde lika många brott af de löften han i sin regentförsäkran afgifvit hejdade Alexander III denna politik redan i dess början. Hans personligen hederliga karakter ingaf honom motvilja mot alla aftalsbrott,

på samma gång han, dels på grund af sitt temperament, dels och måhända ännu mera på grund af sina personliga erfarenheter under och efter kriget mot Turkiet 1877—78, var en öfvertygad motståndare till all krigspolitik, något som icke osannolikt i sin mån bidrog till att göra honom mindre böjd att befrämja de syften en del af hans omgifning ytterst afsågo med den finska politiken.

Under hans son och efterträdare ha förhållandena i detta som i andra afseenden i grund förändrats. Den nu regerande tsaren, Nikolai II, afgaf visst i sin regentförsäkran till Finland enahanda löften som hans företrädare om oförkränkt upprätthållande af den finska statsförfattningen och af storfurstendömets såväl som dess inbyggares fri- och rättigheter, och under de första åren af hans regering brötos icke heller dessa löften. Utvecklingen så i ett som annat afseende fortskred raskt och utan nämnvärda slitningar med den ryska själfhärskaremaktens representanter, tills det oförutsedda omslaget i den ryska regeringspolitiken plötsligt inträffade på sommaren 1898. För Finland kungjordes detta omslag genom sammankallandet till början af följande år af en urtima landtdag, för att behandla ett regeringsförslag om "reformer" och ökande af de finska värnepliktiga trupperna, samt genom det ungefär samtida utnämmandet till generalguvernör i Finland af den för sin hänsynslösa förrysk-

ningspolitik i östersjöprovinserna kände generalen Bobrikoff.

Därmed var konflikten inledd. Huru den utvecklade sig har så ofta blifvit skildradt, att det icke i detta sammanhang behöfver detaljeradt upprepas. Det allmänna och energiska motståndet mot tillämpandet af det, trots landtdagens afböjande, af tsarregeringen utfärdade ryska värnepliktpåbudet, som gjorde finska medborgare eventuellt pliktiga att tjäna i den ryska armén, föranledde närmast upplösande af de existerande finska trupperna såsom ur regeringssynpunkt "opålitliga". Och samtidigt utfärdades för generalguvernören Bobrikoff så godt som fullständiga diktatorsfullmakter, af hvilka han omedelbart begagnade sig för landsförvisningar, husundersökningar, lagstridiga afskedanden af domare och andra tjänstemän, olagliga häktningar o. s. v. Det var tydligt och utsädes tämligen oförblommeradt af den reaktionära ryska pressen, att man ämnade fullständigt tillintetgöra Finlands politiska autonomi och i storfurstendömet i dess ställe införa det godtyckliga ryska ämbetsmannaväldet. Men hvarför detta skulle ske, hvad man ytterst åsyftade med den nyinslagna politiken, som fullständigt omstörtat den lugna, lagbundna utvecklingen och bragt hela det finska folket i orolig jäsning, därom erhöll man från rysk sida ingen tillfredsställande förklaring, utan var helt och hållet hänvisad till egna slutledningar.

Så utbröt kriget mot Japan och upptog snart så helt den ryska tsarregeringens uppmärksamhet, att förtryckspolitiken i Finland, hvarsförnämsta synliga företrädare, Bobrikoff och Plehve, fallit, i någon mån förslappades. Man hade alltför mycket att göra på den östra fronten, för att drifva kampanjen i väster med full kraft, hvarför man förmildrade aggressiviteten alltmera i samma mån som nederlagen på krigsskådeplatsen blefvo flera och mera förkrossande. Och när så den parallellt med motgångarna i kriget stigande revolutionära jäsningen inom kejsardömet slutligen framtvingade den s. k. konstitutionen, fann tsarregeringen för godt att draga sig tillbaka också från de positioner den i Finland usurperat. Löftena att respektera den finska konstitutionen återupprepades, den af landtdagen antagna, ytterst demokratiska representationsreformen sanktionerades af monarken, senatens taburetter, både inom justitiedepartementet, landets högsta domstol, och inom det egentliga regeringsdepartementet, besattes med fosterländskt sinnade män, af hvilka flera endast kort tid förut blifvit återkallade från landsförvisning, och de förryskningspolitikens tjänare, som i strid mot lag blifvit utnämnda till olika ämbeten, afskedades så godt som alla. De optimistiskt sinnade — och de utgjorde det öfvervägande flertalet — trodde redan att konflikten vore slutligt löst, att då själfhärskaredömet i kraft af den utfärdade konstitutionen upphört att existera i Ryssland

man äfven i Finland skulle bli i tillfälle att ånyo själfständigt inom den lagliga författningens gränser leda samhällets utveckling så i ett som i annat afseende.

Men därutinnan misstog man sig i grund. Den autokratiska absolutismen hade alls icke för afsikt att abdikera, om den ock af omständigheterna tvingats att skenbart öfverlåta en del af makten åt folkets i duman samlade ombud. Tvärtom visade händelserna och utvecklingen i Ryssland snart och oförtydligt, att de maktägande voro fullt beslutna att till hvad pris som helst på nytt häfda själfhärskarens rätt att styra landet oberoende icke blott af folkrepresentanternas uttalade önskningsar, kritik och beslut, utan äfven af de lagar tsaren själf tidigare utfärdat, men ansåg sig i hvarje nu egenmäktigt kunna efter behag förändra eller upphäfva. Och i mån som autokratins ställning på nytt blef starkare befastad i Ryssland, vardt det allt tydligare att äfven de afgifna, högtidliga löftena beträffande Finland betraktades såsom icke bindande, utan såsom gifna i nödvärn, så att säga, under en situation då själfhärskaretronen vacklade och hela det autokratiska systemet hotade att sammanstörta, utan att våldsmedel kunde tillgripas för dess upprätthållande.

Direkta antydningar om hvad man hade att vänta saknades icke heller. Den nationalistiskt reaktionära pressen öppnade som på gifven signal ånyo ett ursinnigt hetsigt fälttåg mot Fin-

lands autonomi, sökte på grund af fantastiskt förvrängda och lögnaktiga gendarm- och andra politiska polisrapporter göra troligt att man i Finland beväpnade och organiserade folket för ett snart uppror mot Ryssland och att landets mest bemärkta män stode i spetsen för denna brottsliga rörelse. Och såsom konklusion af dessa på fri hand hopgjorda premisser yrkades att mera rysk militär borde sändas till Finland och inskränkningar af dess autonoma rättigheter omedelbart genomföras, helst att det finska storfurstendömets själfständiga förvaltning helt och hållet borde afskaffas och landets styrelse i alla afseenden anförtros åt ryska myndigheter och ryska tjänstemän.

Dessa pressyrkanden, som för öfrigt knappast voro annat än mer eller mindre direkt från regeringshåll utgångna antydningar om det program man ämnade följa, ha sedan i afsevärd mån vunnit gehör, ehuru det är uppenbart att tsarregeringen omöjligt kan sätta tro till fablerna om beväpning och andra upprorsförberedelser i Finland. Den upplösta finska militärens kaserner öfverallt i landet äro till trängsel fyllda med ryska trupper, likaså de ryska kaserner, som af gammalt funnits, och därutöfver håller den ryska regeringen på att i olika landsdelar låta uppföra nya kasernkomplexer, afsedda för betydande truppstyrkor. Enligt icke officiell, men fullt trovärdig uppgift skulle redan inom Finland och vid dess gräns finnas 85,000 man af olika vapenslag. Man står med

andra ord i beråd att förvandla det finska storfurstendömet till en militärisk operationsbas i stor skala — emedan Finland är upproriskt sinnadt, heter det officiellt. Men på samma gång aktar man sig på officiellt håll noga att omtala huru vidtomfattande de i Finland redan vidtagna och ännu förestående militära förberedelserna äro, klarligen emedan i så fall de föregifna skälens löjligen otillräcklighet skulle bli alltför uppenbar för att ens af vederbörande själfva kunna vidhållas.

Förklaring måste klarligen sökas på annat håll såväl till den ansenliga utvecklingen af militärisk styrka i Finland som följaktligen till tsarregeringens finska politik öfver hufvud, ty att dessa två företeelser stå i intimt samband inses af enhver. Ingen regering i världen, minst en så omgifven af allehanda svårigheter som den autokratiska ryska, skulle utan bestämdt syfte skapa en hop nya komplikationer, såsom tsarregeringen gör det i Finland. Och likaså litet ödslar någon regering, i så prekär finansiell ställning som den kejsrerliga ryska, tiotal millioner på militära förberedelser, utan mera välgående skäl än en föregifven nödvändighet att förekomma uppror. "Föregifven" — ty tsarregeringen vet nog samt att en bråkdel af den redan i Finland befintliga styrkan vore fullt i stånd att kväfva hvarje utbrott af den upprorsanda man lika väl vet icke existera bland det likaledes veterligt alla vapen för krigsbruk saknande folket. En mera ihålig förevändning

för krigiska förberedelser har sällan eller aldrig någon regering påfunnit än i förevarande fall den ryska. Och tillsammans med denna förvändning falla också alla de andra sväfvande och konturlösa argument, som från samma håll anförts såsom grunder för det "närmande" af Finland till Ryssland man påstår sig vilja åvägabringa genom den sedan tolf år mot storfurstendömet inslagna politiken.

Men om det möter jämförelsevis ringa svårighet att uppvisa den logiska ohållbarheten af de skäl för förryskningen af Finland, som från ryskt regeringshåll åberopas, är det långt ifrån lika lätt att utreda de verkliga, i största hemlighetsfullhet insvepta motiv, som härvid drifva tsarregeringen vidare. För att alls kunna komma till någon uppfattning af dem måste man gå rätt långt tillbaka i tiden och taga i betraktande Rysslands politik öfver hufvud såväl som de faktorer, hvilka i det förflutna betingat och fortfarande måste betinga denna politik, i alla händelser så länge tsardömet fortfar att vara en odelad enhet under autokratisk styrelse.

Utgångspunkten för alla betraktelser af denna art måste bli det politiska axiomet, att ingen makt kan bli en världsmakt utan herravälde på hafvet. Mer eller mindre tydligt har detta sedan hedenhös insetts af hvarje välde historien känner och mer eller mindre instinktivt har därför i alla tider hvarje välde sträfvat mot hafvets kuster, då det varit afstängdt från

dessas. Så ock det moskovitiska tsardömet, till och med förrän det i egentlig mening var moskovitiskt. Redan under det trettonde seklet rådde storfursten af Wladimir i kollision med den dåvarande konungen af Norge rörande gränsen mellan de båda monarkernas områden längst uppe i norr och enades om en reglering af denna gräns, som fastställdes genom en traktat

Huruvida den ryske storfurstens sträfvande mot nordväst medvetet gällde tillträde till öppet haf är nog mer än tvifvelaktigt och långt mera sannolikt, att föremålet för den ryska åtrån på den tiden hufvudsakligen, om icke uteslutande, utgjordes af de rika fiskerierna längs Norra Ishafvets skandinaviska kust. Huru som helst afgjordes frågan vid antydda tidpunkt i godo genom en reglering, som till gränspunkt bestämde fjället Lyngstuen, beläget ungefär halfvägs mellan den nuvarande norsk-ryska gränsen och det ryska Kola. Det är som sagdt föga sannolikt att den här berörda intressekollisionen berodde af någon medveten rysk trängtan till världshafvet, hvarför också omtalandet af denna episod vore onödigt, såvida icke den nämnda traktaten senare kommit att spela en synnerligt upplysande roll i fråga om det ryska tsardömet sträfvanden.

Bevisligen medveten blef den ryska politiken att vinna fotfäste vid hafskust först under Peter den store. Han hade under sina resor kommit till klar insikt om att hans vidsträckta

rike aldrig kunde bli den världsmakt han ville göra det till, utan att också bli en sjömacht, och därför sträfvade han med hänsynslös målmedvetenhet att vinna fast fot vid den enda del af världshafvet, Finska viken, där sådant på den tiden kunde tänkas möjligt. Kändt är huru han redan långt förrän fred var sluten med Sverige satte sig fast i de sumpiga kärrmarkerna vid Nevaflodens mynning och där, med despotisk frihet från hänsyn för allt utom det mål han utstakat, började uppbygga en ny hufvudstad för riket. Dit förlade han sitt välde's maktcentrum och därifrån öppnade han förbindelser med västra Europa, allt under det han rastlöst arbetade på att skaffa Ryssland en krigsflotta till skydd för dess nyvunna ställning som sjömacht och för dess utrikeshandel, den han med samma, alla hinder föraktande, energi sökte utveckla»

Fredsslutet i Nystad år 1721 gaf honom icke blott området vid östra ändan af Finska viken, utan äfven en del af dess norra och dess södra kust. Det ryska tsarväldet hade skaffat sig en öppen port mot det öfriga Europa och trädt ut ur sin kontinentala isolering. Hans efterträdare ha sedan fortsatt längs samma riktlinjer såväl i nordväst som i sydväst och senare äfven i öster. Redan före midten af sjuttonhundratalet gjorde tsarinnan Elisabeth ett försök att i form af protektorat utsträcka det ryska väldet öfver hela Finland och uppmanade ifrigt landets af krigen uttröttade och utarmade in-

byggare att lösslita sig från Sverige och ställa sig under Rysslands skydd. Ett liknande och lika framgångslöst schackdrag försöktes mindre än femtio år senare af hennes efterträdarinna på tsartronen, Katarina II, som likaledes var villig att taga Finland under sitt beskydd. Men de flesta och största af tsarregeringens ansträngningar efter freden i Nystad voro likvisst riktade åt sydväst, mot Turkiet, af hvilket det ryska tsardömet hoppades kunna tilltvinga sig arfvet efter de bysantinska kejsarna, med Konstantinopel och andel i herraväldet på Medelhafvet såsom förnämsta mål. Längre än till Azovska sjön och Svarta hafvet nådde tsardömet dock icke.

Först i och genom fredsslutet i Fredrikshamn år 1809 tog Ryssland sitt nästa stora steg åt nordväst och nådde därmed fram till Ålands haf och Bottniska viken, hvarjämte de ryska underhandlarna om freden lyckades förmå de svenska att i norr gifva det eröfrade området den egendomliga konfiguration, som gör att Finland skjuter in mellan Sverige och Norge med en arm, som sträcker sig i riktning åt den nordliga Atlanterkusten, mot hvilken den pekar som ett utsträckt finger. Därvid stannade framryckandet tills vidare. Alexander I blef fullt upptagen af mellanhafvandena med Napoleon och af Europas politik i öfrigt och när lugn efter 1815 ånyo inträdt, kräfde hans eget rike i så hög grad alla hans omsorger, att han hade föga tid öfrigt för några utvidgningsplaner. Men

fram på 1820-talet, sedan förhållandena i Ryssland på nytt kommit i något så när regelrätta gängor, ansåg tsarregeringen tiden mogen för nya företag utåt. Den ofvannämnda traktaten från trettonhundratalet gräfdes fram ur något arkiv och underkastades en granskning, som utmynnade i påstående från tsarregeringens sida, att den gränsreglering med Norge, som enligt denna traktat försiggått, varit baserad på ett misstag, som måste rättas. Det i traktaten nämnda fjället Lyngstuen vore alls icke det fjäll, som gjorts till gränspunkt, utan ett annat med samma namn, beläget längre i väster, några få mil från spetsen af det från Finland mot Atlanten pekande fingret. Ny reglering af gränsen borde därför ovillkorligen företagas och gränsen flyttas åt väster.

Hvad tsarregeringen afsåg med sitt yrkande på rättelse af det mer än fyrahundra år gamla misstaget, framgår redan vid en flyktig blick på kartan öfver ifrågavarande trakter. Inom det område, hvarpå Ryssland sålunda tämligen oförtäckt gjorde anspråk befinna sig utom städerna Vadsö och Hammerfest — möjligen skulle anspråken sträckt sig också till Tromsö — de fem stora Varanger-, Tana-, Laxe-, Porsanger- och Altenfjord, som året om äro isfria och erbjuda de ypperligaste tänkbara hamnar. Tsarregeringens syftemål var därför tydligt för en och hvar.

För den svensk-norska regeringen mötte det naturligtvis ringa svårighet att uppvisa såväl

den ryska traktat-tolkningens geografiska oriktighet som äfven att anspråken på en nyreglering af den gräns, som vunnit mer än fyrahundraårig häfd, i hvarje händelse måtte anses länge sedan preskriberade. Men tsarregeringen ville icke lyssna till skäl, utan vidhöll sina anspråk och tvisten började hota att urarta, då Alexander I dog i Taganrog vid Azovska sjön år 1825.

Hans efterträdare, Nikolai I, hade till en början annat, af mera omedelbar vikt än landvinningar att tänka på. Decemberupproret och dess efterdyningar gifvo honom full sysselsättning och därunder biföll han till afslutandet med Sverige-Norge af konventionen af 14 maj 1826, däri till gräns mellan Ryssland och Norge bestämdes Jakobsfloden, öster om Varangerfjord. Gränsen hade flyttats åt väster, men Ryssland hade icke nått fram till öppethaf och isfri hamn. Därför började också sträfvandet mot Atlanten på nytt, sedan tsar Nikolai slutfört omorganisationen af sin armé och i andra afseenden gjort autokratin, såsom han och alla andra trodde, oangripligt säker i Ryssland.

Kampanjen öppnades af det ryska utrikesministeriets språkrör, tidningen Sévernaja Ptschela (Nordiska Biet), som själfället icke kunde yttra det minsta utan tsarens begifvande, i och genom en serie artiklar, som skarpt kritiserade den ofvannämnda konventionen. Icke långt därefter, i början af 1840-talet, genomströfvades den norska Finnmarken af ett sällskap ryska

"turister", som visade sig i märklig grad intresserade af traktens och isynnerhet kustens topografi, om hvilken de inhämtade alla upplysningar, som voro möjliga att erhålla. Förklaring af deras intresse erhöles genom ett fragment af ett frågeformulär, som "turisterna" lämnat efter sig och hvilket berörde en serie punkter, som skulle utredas, såsom t. ex.: Hvilka fjordar tillfrysa icke? Hvilka vore de fördelaktigaste platserna för anläggande af krigshamnar? Hvilka sommar- och vintervägar leda från finskt område till hafvet? Äro strömmarna segelbara? etc.

Fyndet af detta dokument lämnade föga rum för tvifvel om egentliga syftet med de ryska "turisternas" resor och undersökningar, men om sådana ännu existerade undanröjdes de när tsarregeringen någon tid därpå öppnade underhandlingar i Stockholm om utbyte af ett fjällområde i nordligaste Finland mot kusten vid Varangerfjord. Samtidigt sökte man från ryskt håll åstadkomma förvecklingar i de trakter underhandlingarna gällde, bland annat genom att yrka att ryska fiskare borde få rätt, icke blott att med egna farkoster drifva fiske vid norska kusten, utan äfven att på denna uppföra fasta bostäder. Underhandlingarna drogo ut på tiden, hvarför tsarregeringen i ett cirkulär af 1852 tillkännagaf sitt beslut att spärra den finska gränsen för de norska lapparnas renhjordar, som alltid tidigare haft sitt vinterbete på finskt område. Den norska regeringen sökte

först genom underhandlingar vinna ändring i detta beslut, men då detta icke lyckades, besvarade den det ryska förbudet med ett annat, som utestängde ryska fiskare från de norska ishafsfiskerierna. Konfliktmöjligheterna hade sålunda utvecklats till en punkt därifrån tsarregeringen icke behöft taga många steg vidare för att åvägabringa en sammanstötning, då förvecklingar med Turkiet och i följd af dem Krimkriget kommo emellan.

Hotet mot den skandinaviska nordnorden hade ännu en gång blifvit afvärjdt och efter Nikolai I:s död hade hans efterträdare på tsartronen, Alexander II, under många år hvarken tid eller tillfälle att rikta sina blickar åt nordväst. Men äfven han uppgifves, sedan han i sitt eget rike kommit något så när i ordning, hafva tänkt på att återupptaga de gamla planerna. Det påstås att dessa under år 1867 skulle varit föremål för öfverläggning i Petersburg, samt att den svenska regeringen skulle erhållit kännedom därom och i saken meddelat sig med regeringen i Berlin. Och följande år, 1868, gjorde den preussiske generalen Schweinitz, icke såsom vanlig turist, utan i generalsuniform och med en till hans förfogande ställd norsk stabskapten såsom ledsagare, en resa i Norge, hvarjämte det uppgifves att samtidigt den preussiske ambassadören i Petersburg skulle lämnat det ryska utrikesdepartementet ett förtroligt meddelande rörande det obehagliga intryck Rysslands hållning mot Sverige-Norge gjort i Berlin.

Huru härmed än må förhålla sig, togs intet vidare steg från rysk sida, men att frågan om tillträde till Atlanten fortfarande diskuterades inom på den tiden politiskt tongifvande kretsar i Ryssland lider intet tvifvel. Tongifvande på detta område var i afsevärd mån under Alexander II:s regering det slavofila partiet, ett af hvars främsta, eller åtminstone ljudligaste språkrör, general Tscherniajeff, öppet uttalade att Ryssland förr eller senare, på sätt eller annat, måste sätta sig i besittning af isfria hamnar vid Atlanterkusten och att man för detta ändamål måste försäkra sig om Finland, genom att "assimilera detta land med Ryssland".

Emellertid lades planerna åt detta håll tills vidare åsido. Förvecklingarna på Balkanhalvön började i allt högre grad upptaga tsarregeringens uppmärksamhet och ledde slutligen till kriget 1877—78, efter hvars slut rikets finanser jämte reorganisationen af armén gåfvo tsarregeringen tillräckligt att göra under de få återstående åren af Alexander II:s regering, tills han år 1881 föll för en terroristbomb. Hans efterträdare, Alexander III, var såsom redan påpekats, afgjord motståndare till all krigspolitik och motsatte sig därför allt, som kunde leda till väpnade konflikter. Under hans regering fick följaktligen också den politik hvila, som syftat åt nordväst.

Men under hans son, den nuvarande tsaren, ha förhållandena härutinnan liksom i andra stycken helt och hållet förändrats. Under hela

det nittonde århundradet hade, parallellt med de af omständigheterna omintetgjorda försöken att finna anledning till aktion i nordväst, äfven i sydväst sträfvandet att nå fram till öppet haf upprepadt tagit sig uttryck. 1827—28 liksom 1854—55 och 1877—78 fördes krig mot Turkiet, ehuru utan att några större resultat uppnåddes. Det sistnämnda kriget hade till och med till följd en sådan förändring af ställningen på Balkanhalfön och vid Medelhafvet, att Ryssland — sannolikt för alltid — måste uppgifva tankarna på utvidgning åt det hållet, isynnerhet sedan England satt sig fast i Egypten och sålunda hade nycklarna till Medelhafvets båda portar i sina händer. Det bysantinska arvet hade försatts utom räckhåll för tsarerna och deras expansionspolitik.

I stället började denna politik visa sig så mycket mera energisk i Asien. Redan långt tidigare hade Ryssland där trängt fram till hafvet, men äfven där alltför långt i norr. Staden Nikolajevsk, som anlagts vid Amurflodens mynning, visade sig snart olämplig såsom in- och utförselhamn för Sibirien, enär den befanns otillgänglig under en stor del af året på grund af ishinder. Utan ceremonier frantog tsarregeringen därför Kina det område, som benämnes Amurprovinsen, samt anlade och befästade där handels- och krigshamnen Vladivostok, hvilken dock, äfven den, under flera månader tillstänges af ishinder och därtill saknar bekväma förbindelser med inlandet. Om ock af vikt för ost-

ligaste Sibirien, var därför Vladivostok af föga betydelse för det öfriga riket.

Hamnar vid Stillahafskusten voro emellertid icke de enda i Asien Ryssland sedan gammalt åtrått, utan hade af allt att döma de ryska statsmännens blickar sedan länge äfven varit riktade såväl mot Indiska oceanen som mot Persiska viken. De centralasiatiska khanaten, som stängde en af vägarna till Indien, hem-söktes därför med krig och lades ett efter annat under Rysslands välde och med emiren af Afganistan, hvars land stängde en annan väg, inleddes förbindelser, som otvifvelaktigt åsyftade att göra honom till allierad i fall af behof. Och parallellt härmed utvidgades småningom det ryska inflytandet i Persien alltmera, tills slutligen schahens rike syntes redo att som en mogen frukt falla i Rysslands händer, så snart lämpligt tillfälle yppade sig att skaka det världspolitiska trädet.

Så långt hade tsarregeringens asiatiska förberedelser nått, då kriget mellan Japan och Kina bröt ut och 1895 ledde till den kända slutakten i Schimonoseki, därvid Japan tilltvingade sig besittningsrätten till Formosa och till Liaotung-halfön med fästningen Port Arthur, och därmed bibragte Europa insikten att en ny världsmakt höll på att uppstå borta i yttersta Asien. Ryssland jämte Tyskland och Frankrike blandade sig då i leken genom att tvinga Japan att afstå från Port Arthur med tillhörande del af Liaotung, och Japan fogade sig,

men yrkade att få hålla det nämnda området besatt tills den i anledning af afståendet betydligt förhöjda krigsskadeersättningen blefve betald, hvarför de tre stormakterna på nytt trädde emellan med en försträckning åt Kina, som satte dess regering i stånd att omedelbart likvidera Japan. Och att genast därpå "utarrendera" fästningen och Liaotung-halfön åt Ryssland, medan Tyskland och Frankrike höllos skadelösa genom liknande aftal i andra delar af det kinesiska riket.

Ryssland hade för första gången i sin historia nått fram till verkligen isfritt haf och skyndade att på alla sätt säkerställa sin nyvunna position. Den sibiriska järnvägen, ett jätteverk i och för sig, fortsattes genom Mandschuriet ända ned till Port Arthur, hvars befästningar förstärktes och utvidgades tills man trodde sig kunna betrakta den där upprättade krigshamnen såsom ointaglig. I dess närhet anlades med oerhörda kostnader den i stor stil tilltagna handelshamnen Dalny och längs den mandschuriska banan upprättades en räckta militärposter, hvilka jämte de i några större städer förlagda garnisonerna faktiskt om också ej formellt gjorde Ryssland till herre äfven i Mandschuriet. Och parallellt härmed arbetades rastlöst på ökande af den ryska flottan, af hvilken en stark afdelning förlades till de ostasiatiska vattnen, med Port Arthur som stationsort.

En sådan maktställning hade Ryssland aldrig förut innehaft och därtill hade finans-

ministern Witte genom att skickligt förbereda och utföra öfvergång till guldmyntfot skänkt de ryska finanserna en stabilitet, som de förut aldrig ägt. Samtidigt hade armén, som alls icke behöft tagas i anspråk för vinningarna i Asien, blifvit slutligt reorganiserad af krigsministern Kuropatkin och ansågs ännu en gång åtminstone i Ryssland ööfvervinnelig. Det är därför knappast förvånande, att man inom de ryska ledande kretsarna började känna sig frestad att taga ihop med förberedelser för vidare maktutvidgningar. I väster var ju ställningen på långt när icke lika lysande som i den yttersta östern. De ryska hamnarna såväl vid Finska viken som vid Östersjön voro under flera eller färre månader af året obrukbara på grund af ishinder, hvaraf följde, att icke heller flottan under dessa månader kunde användas vare sig för angrepp eller för försvar. Och därtill kunde den snabbt växande tyska flottan under resten af året åtminstone kraftigt motsätta sig eventuellt passerande af de danska sunden, om icke rent af stänga dessa. Helt naturligt återkom man under sådant förhållande till den gamla frågan om en hamn vid världshafvet i väster. Hvarför skulle man icke i väster lika väl som i öster under ett gynnsamt sammanträffande af omständigheter kunna bereda sig tillträde till ständigt isfritt vatten? Det gällde blott att rödja vägen, så att man under först uppstående gynnsamma konjunktur vore redo att inskrida.

Här mötte Finland såsom den obekanta fak-

torn i problemet. Kommunikationerna med en hamn i nordligaste Norge måste själfallet gå genom Finland och Finland var då i långt högre grad än hvad numera är fallet ett *terra incognita* såväl inom regerings- som inom de flesta andra kretsar i Ryssland. Man visste att Finland åtnjöt rätt vidsträckt autonomi, man trodde den allmänna meningen i Finland i hög grad afvog mot Ryssland, man ansåg sig veta att finnarna allmänt voro separatistiskt sinnade på grund af önskan att bli återförenade med Sverige, och af dessa lika outredda som foglösa premisser slöt man utan vidare, att en lång kommunikationslinje genom Finland icke vore säker, så länge storfurstendömets förvaltning okontrolleradt befunde sig i finska händer, minst af allt under en möjlig konflikt med de skandinaviska länderna. Men, resonerade man vidare, genom tillbörligt kringskärande af den finska autonomin och genom ställande af den finska förvaltningens olika grenar under öfverinseende af ryska män och myndigheter kunde finnarna betagas möjligheterna att eventuellt på sätt eller annat blanda sig i angelägenheter, som gällde rikets i dess helhet intressen, i jämförelse med hvilka finnarnas privilegier ansågos af ytterst ringa betydelse.

Numera är det känt, att planen om "återeröfring af Finland", såsom man på reaktionärt håll i Ryssland uttryckte sig, redan tidigare varit på tal, men lämnats beroende, medan ordnandet och säkerställandet af de nya förhål-

landena i Ostasien kräfdde alla regeringens omsorger. Men så snart dessa uppgifter i tillfredsställande mån blifvit lösta grep man sig på allvar an med den beslutna förryskningspolitiken i det finska storfurstendömet. En kommitté bestående af idel ryska ämbetsmän tillsattes i största hemlighet i Petersburg för att uppgöra förslag till nödiga åtgärder, och snart nog hade denna kommitté sitt första förslag färdigt.

Det är betecknande att å ena sidan krigsministern Kuropatkin, å den andra den reaktionära absolutismens främste förkämpe, prokuratorn i heliga synoden, Pobedonostseff, voro ledamöter af kommittén. Och säkert var det ingen slump, utan beroende af den misstro man hyste beträffande Finlands lojalitet, att kommitténs första förslag gällde reformering af den finska värnepliktiga militären därhän, att denna komme under intimare kontroll af de ryska militärmyndigheterna och närmare sammansmältes med armén i kejsardömet. På samma gång skulle de till aktiv tjänst uttagna värnepliktigas antal afsevärdt ökas, ehuru utan motsvarande ökning af de finska truppernas kadrer. De öfvertaliga tjänstepliktiga skulle instickas i ryska trupper och på samma gång ryska officerare berättigas till anställning vid de finska. På detta sätt hoppades man kunna förryska den finska militären och genom denna kunna påverka folket i gemen i ur tsarregeringens synpunkt önskvärd riktning. Men samtidigt måtte man hyst rätt starka tvifvel om,

att en så djupt ingripande förändring skulle kunna genomföras endast medels en befallning, hvarför man jämte militärreformen äfven förberedde den statskupp, som sattes i scen genom februarimanifestet af 1899, däri tsarregeringen förklarade sig framgent komma att utan den finska landtdagens samtycke afgöra lagstiftningsfrågor, som i högre grad berörde rikets intressen.

Landtdagen vägrade att antaga tsarregeringens reformförslag, men uppgjorde i stället ett annat, hvori man så långt sig göra lät tillmötesgick de ryska önskningsmålen, sådana man trodde dem vara. Men därvid fästes intet afseende. Det ryska förslaget fastställdes af tsaren till omedelbar efter rättelse. Folket svarade, dels med allmän strejk mot uppåden, dels genom utvandring i förut okänd utsträckning. Från rysk sida sökte man genom en rad temporära förmildringsåtgärder beträffande militärpåbudet förmå folket att foga sig, medan man samtidigt medels häktningar och landsförvisningar sökte intimidera dem man antog stå i spetsen för och underblåsa motståndet. De finska värnepliktiga bataljonerna upplöstes så när som på en och antalet af dem, som skulle inträda i tjänst, reducerades till de få man behöfde för att komplettera den enda återstående bataljonen. Slutligen, då man fann att icke ens dessa åtgärder hade åsyftad verkan, suspenderades hela militärförordningen och tsarregeringen förklarade sig komma att ur den

finska statskassan uttaga ett belopp af tio miljoner mark per år såsom ersättning för att Finland sluppe militärtjänstgöring.

Härunder hade emellertid uppfattningen af motiven för det, såsom det föreföll, lika meningslösa som förbittrade fälttåget mot Finlands autonoma institutioner i någon mån börjat klarna, tack vare andra förberedelser, som under ifrågavarande tid vidtagits. Generalguvernören hade, åtföljd af en mängd stabs- och ingenjööfficerare, företagit en inspektionsfärd till en ögrupp i Kvarken, den smalaste delen af Bottniska viken, samt där låtit anställa mätningar och andra undersökningar af en grupp öar och skär, afseende att utröna lokalitetens lämplighet för anläggande af en fästning. Likaså hade ryska militäringenjörer och stabs-officerare anställt noggranna och mycket omfattande undersökningar inom den åländska ögruppen, som delvis ligger inom synhåll af den svenska kusten, och där man enligt deras uppgifter vore betänkt på att anlägga en befästad örlogshamn. Vidare föranstaltades enahanda undersökningar i närheten af Torneå, gränsstaden mot Sverige, vid nordligaste ändan af Bottniska viken, och uppgåfvo de undersökande där utan synnerliga omsvöp, att undersökningarna gjordes för att utröna platsens lämplighet för anläggning af en större, befästad militärdepå. Slutligen emanerade, såsom tillägg till monarkens stadfästade af ett den finska landtdagens beslut rörande en järnvägsanläggning i

Finland, en kejslerlig förklaring, att framdeles ingen ny järnvägslinje komme att godkännas till byggande i Finland förrän en direkt bana från Petersburg till staden Wasa vid Kvarken blefve af landtdagen besluten och belagd med arbete.

Till en början föreföll denna kejslerliga order fullständigt obegriplig. I Finland hade man därförinnan aldrig tänkt på en bansträckning som den anbefallda, enär en sådan på intet sätt passade in i det finska järnvägsnätets naturliga utveckling. I Finland går helt naturligt hufvudtrafiken från södra kusten, där landets största städer — bland dem hufvudstaden — äro belägna, i riktning åt norr och tvärtom. Ingen järnvägslinje kan väl sägas vara utan nytta för ett lands befolkning, men nog föreföll det omöjligt att fatta den trängande betydelsen för landets egen samfärdsel af denna inlandsbana till en hamn, som i regeln tillfryser långt tidigare än hamnarna längre söderut och som dessutom sedan många år medels järnväg är förbunden med det öfriga landet. De finska stambanorna äro alla dragna i hufvudriktning från söder åt norr och i södra delen af landet sammanbundna medels en från väster åt öster gående linje med ändstation i Petersburg. Samfärdseln i sistnämnda riktning längre inne i landet är föga betydande, redan af den anledning att de stora sjösystemen, som också i hufvudsak sträcka sig i norr och söder, på det bestämdaste angifva trafikriktningen, liksom

de äfven förmedla större delen af den tyngre godstrafiken.

Öfver alla dessa fakta och de af dem beroende synpunkter, som dikterat den finska järnvägspolitiken, drog nu den kejsrerliga ordern ett streck, som icke gärna kunde tolkas annorlunda, än att man på regeringshåll med den anbefallda nya banan ville tillgodose ett rent strategiskt syfte, som icke tog någon hänsyn till den existerande samfärdselns kraf. Detta bekräftades i sin mån af en ungefär samtidigt emanerad, annan kejsrerlig order, äfven den åsidosättande den finska landtdagens rätt att deltaga i afgörandet af sådana frågor, om byggande med finska statsmedel af en sammanbindningsbana, jämte en dyrbar järnvägsbro öfver Neva-floden, i Petersburg — alltså på ryskt område — mellan de finska och ryska järnvägsnätens ändstationer. Dessutom befalldes att spårväxlar, stationsplattformer o. s. v. i Finland skulle ändras och ombyggas, så att rysk rullande materiel obehindradt kunde användas på de finska banorna.

Då alla de här påpekade omständigheterna sammanställdes kunde man icke längre betvifla att de maktägande i Ryssland umgingos med planer rörande den skandinaviska halfön och att den agressiva politiken i Finland på sätt eller annat stod i samband med, eller härflöt ur dessa planer. Man visste att tsarregeringen, då den begagnade sig af tillfället, medan England var som mest upptaget af boerkriget i

Afrika, för att få upphäfd den klausul i Parisertraktaten af 1856, som förbjöd Ryssland att hålla en krigsflotta på Svarta hafvet, samtidigt gjort ett försök, ehuru utan framgång, att äfven få upphäfdt samma traktats förbud mot återuppbyggande af befästningar på Ålandsöarna. Men man hade antagit, att sistnämnda försök härrört af den ryska regeringens önskan att skapa en motvikt mot Tysklands växande maktställning i Östersjön. Nu blef det omöjligt att längre vidhålla detta antagande. Den planerade fästningsanläggningen i Kvarken, militärdepån i Tornetrakten, tätt intill gränsen mot Sverige, och den strategiska banan från Petersburg till Wasa kunde icke sålunda förklaras. Ingen krigsfara kunde från detta håll hota det ryska riket, hvarför alla ditåt syftande militära planer klarligen måste afse anfalls-, icke försvarsändamål. Var denna slutsats riktig, såsom alla därpå verkande data och fakta antyde, så var det äfven mer än sannolikt, att den våldsamma förryskningspolitiken i Finland stode i intimt samband med sådana planer och åsyftade, att inom kortaste möjliga tid göra det finska storfurstendömet fullständigt beroende af ryska regeringsmyndigheter, att — enligt general Tscherniajeffs uttryck — "assimilera" Finland med Ryssland.

Andra omständigheter stärkte ytterligare den öfvertygelse man börjat vinna. I Sverige utkom vid denna tid en broschyr, "Politiska reflexioner af George", hvars anonyma förfat-

tare snart med tämligen stor visshet utredde vara dåvarande ryske generalkonsuln i Stockholm. Han pläderade i denna skrift mycket varmt för en allians mellan de skandinaviska rikena och Ryssland, framhöll vidlyftigt, om ock föga skickligt, hvarför de farhågor vore grundlösa, som börjat vinna insteg i Sverige på grund af förryskningspolitiken i Finland, och utbredd sig omständligt angående de stora fördelar Sverige-Norge kunde vänta af en sådan allians. I skuggan af den ryska örnens mäktiga vingar skulle de förenade konungarikena kunna känna sig trygga gentemot hvilken fiende som helst, oberoende af den större eller mindre styrkan af deras egna försvarskrafter, hette det i broschyren.

Försöket att göra politisk propaganda för tsarregeringen i afsikt att maskera dess verkliga syften var så pass genomskinligt, att det snarast bort hafva en motsatt verkan mot den beräknade. Broschyren väckte emellertid i lika ringa mån uppmärksamhet som den öfvertygade någon om menlösheten af tsarregeringens politiska afsikter. Långt mera uppseende åstadkom då en i "Revue des deux mondes" i Paris offentliggjord artikel af den ryske rättslärde, professor von Martens, som däri sökte påvisa de stora fördelarna för Danmark af att med moraliskt stöd af Ryssland utfärda en neutralitetsförklaring, isynnerhet om denna utsträcktes äfven till de två andra skandinaviska länderna. Tanken var ingalunda ny, utan hade tvärtom redan

under Alexander III:s tid framställt på diplomatisk väg för den danska regeringen, men utan att leda till påföljd. Lika ringa resultat hade den ryske professorns franska uppträdande, mest måhända emedan man på grund af hans nära förhållande till tsarregeringen icke hyste tillräckligt förtroende för hans opartiskhet i saken, ehuru han gjort sig ett namn såsom författare i folkrättsliga frågor.

På en del håll antog man att professor von Martens' framträdande i Frankrike afsåg att förbereda något steg från den franska regeringens sida i neutralitetsvänligt syfte, enär en skandinavisk neutralitet under rysk protektion ju måste betraktas som ett schackdrag mot Tyskland. Men förrän något vidare gjordes, som skulle åstadkommit större klarhet i frågan, började krigsmolnen i Ostasien skocka sig på ett så hotande sätt, att Rysslands såväl som den öfriga världens uppmärksamhet afleddes från alla mindre viktiga spörsmål.

Kriget mot Japan bröt ut och tog omedelbart en vändning, som tvingade tsarregeringen att för tiden lämna alla andra politiska planer åsido, för att helt ägna sina omsorger åt krigsföringen i den yttersta östern och dess mångfaldiga kraf. Och när sedan fredsslutet på nytt gaf Ryssland i någon mån fria händer beträffande utrikespolitiken, hade förhållandena inom riket råkat i sådan förvirring, att under lång tid alla tsarregeringens krafter måste spännas till det yttersta för att åtminstone rädda själf-

härskaretronen, som knakade i sina fogar. Först efter året 1906 kunde tsaren och hans ministrar ånyo börja i någon mån ägna uppmärksamhet åt andra än de inre förhållandena, men då var tsarrikets ställning i flera de viktigaste afseenden väsentligt förändrad och försämrad.

Den lysande och lockande drömmen om rysk hegemoni i Asien var ohjälpligt grusad. Vid Stilla-hafskusten hade Ryssland tvingats afstå sin hotfullt dominerande position, sannolikt för all framtid, och hade därmed i asiatiska ögon förlorat det sken af öfvervinnelighet, som omstrålat det ryska namnet, öfverenskommelsen snart därefter med England om begränsningen af de båda makternas intresssfärer i Persien afstängde Ryssland också på det hållet från hafvet, liksom samma öfverenskommelse, hvilken under andra förhållanden säkert aldrig skulle ingåtts, gjorde slut på möjligheterna att tränga Indien närmare in på lifvet. Och inom det turkiska riket hade Tysklands inflytande hunnit så grundligt uttränga det ryska, att inga planer på framträngande i Mindre Asien heller längre kunde omhuldas.

Men icke nog därmed. Äfven i Europa hade det ryska tsarväldets ställning i följd af kriget i väsentlig mån försvagats. Medan den ryska flottan borta på Stilla hafvet blifvit så i grund förstörd, att Ryssland icke längre kunde sägas vara någon sjömak, hade Tysklands krigsmakt till sjöss utvecklats med så enastående snabbhet, att ingen täflan mellan de två rikena ens om

suprematin i Östersjön längre kunde komma i fråga. Hvilka ansträngningar Ryssland än gör för att skapa en ny flotta och därigenom i någon mån återvinna sin förlorade ställning, kan tsarväldet icke hoppas att på nytt kunna komma upp till samma sjömaktsnivå, som det tyska riket. Och däraf följer å ena sidan att Tyskland, i händelse af en konflikt mellan de båda makterna, när som helst kan helt och hållet afspärra Rysslands sjöförbindelser med den öfriga världen och därmed tillfoga tsarväldet oberäknelig skada, å den andra åter att Ryssland, äfven i fall af konflikt med en annan makt, för större operationer till sjöss är helt och hållet beroende af Tysklands goda vilja att iakttaga full neutralitet.

I söder äro Rysslands sjöförbindelser beroende af Turkiet där Tysklands inflytande numera är afgörande och hvars stridskrafter till lands efter det mångåriga, under tyskt öfverinseende bedrifna reorganiseringsarbetet sannolikt vore fullt tillräckliga att afvärja försök att från landsidan öppna genomfarten till Medelhafvet. Och för att kunna komma Turkiet till lifs från sjösidan, måste en framtida rysk flotta passera de danska sunden, hvilka åter af Tyskland utan synnerliga svårigheter kunde stängas.

Medgifvas måste att ett sådant läge för en världsmakt är lika förödmjukande som det är potentiellt farligt. Och likaså måste medgifvas, att för Ryssland den enda möjligheten att komma ur detta läge synes ligga i nordväst, där

de isfria fjordarna i nordligaste Norge själf-fallet måste utgöra en stark lockelse för den ryska autokratin, som endast genom att rikta sitt världsväldes krafter utåt kan afhålla dem från att koncentrera sig kring den inre utvecklingen, hvilken alltid ofelbart måste utmyнна i kollision med själfhärskareprincipen.

I det föregående har påvisats att ett framträngande i den antydd riktningen sedan lång tid såsom en mer eller mindre bestämd afsikt ingått i tsarregeringens politiska planer och tid efter annan till och med gifvit anledning till förberedande steg.* Likaså har visats, att denna regering sedan länge ansett, att Finland på grund af dess autonoma ställning utgjorde ett hinder på vägen mot detta mål, som i snart ett sekel lekt de ryska statsmännen i hågen.

Därför har tsarregeringen nu ånyo tagit energiskt itu med förryskningspolitiken i det finska storfurstendömet, medan samtidigt de militära förberedelserna fortsättas med all kraft, men med långt större hemlighetsfullhet. Teoretiskt är ju redan det hinder, Finlands autonomi ansågs utgöra för den ryska expansionspolitiken i nordväst, undanröjdt genom de senaste, af duman gillade påbuden. Endast den praktiska tillämpningen af dessa påbud åter-

* Såsom ett sådant steg måste man också betrakta den ryska diplomatins upprepade försök att vid tsarens senaste besök i Frankrike, i Cherbourg, återbörda åt Ryssland rättigheten att uppföra befästningar i den åländska skärgården, ett försök som genom engelskt inflytande då liksom tidigare afstyrdes.

står att genomföra och därvid kommer tsar Nikolai II säkert icke att låta uppehålla sig af några protester eller vädjanden från det finska folkets sida. Till den svagare tages icke mycken hänsyn i det storpolitiska spelet och härvidlag är det ju icke fråga om mera än tre millioner människors rätt och välfärd, som naturligtvis väga mycket lätt i förhållande till ett världsrikes fördel, sådan den uppfattas af dem som anse endast sig själfva företräda Rysslands och dess folks intressen.

Framtidsutsikterna för tsarväldet.

Den revolutionära oppositionens utveckling. — Själfhärskaredömet
nödgas söka stöd hos samhället. — Omöjligheten af det ryska
rikets fortbestånd såsom ett och odelbart.

De som omkring midten af det sista decenniet med varmt intresse följde utvecklingen i Ryssland och hoppades att denna slutligen skulle leda till ett erkännande af det förtryckta folkets rätt, ha i stället fått bevittna huru själfhärskaredömet månad efter månad i allt större omfång återtagit och allt starkare befäst sin forna, skenbart uppgifna ställning. I detta nu synes ju autokratien lika sadelfast som någonsin och därför ha väl många, måhända de flesta, uppgifvit hoppet att inom öfverskådlig tid få se en förändring till det bättre. Och sant är, att åtminstone inga på ytan skönjbara tecken antyda att en sådan förändring inom beräknelig framtid vore att vänta. Tvärtom har utvecklingen under de senaste åren antagit en ständigt allt mera bakåtsträfvande karaktär. Den reaktionära nationalismen sitter i högsätet och drifves af tsarregeringen själf till ständigt nya och ständigt skarpare repressalier såväl mot de ryska framstegsmännen som isynnerhet mot de

icke-ryska nationaliteterna. Mot dessa visar sig tsarregeringen ännu mera fientlig än mot de ryska progressisterna, tydligen endast i förhoppning att genom politiken mot dem kunna afvända uppmärksamheten från det ryska folkets eget tillstånd. På samma gång söker själfhärskaredömet öfverallt, där rikets kringskurna militära och finansiella resurser tillåta, blanda sig i det världspolitiska spelet, som bättre än någonting annat ägnar sig att draga intresset bort från de inre förhållandena och där hvarje framgång onekligen skulle upphjälpa tsarregeringens anseende i massomas ögon.

I viss mån har också denna autokratins politik kröntes med framgång. Den förvanskade folkrepresentationens flertal understöder regeringens åtgärder och förslag under så ljudligt bifall att endast de, som lyssna uppmärksamt, kunna bakom denna bifallskör förnimma de andra röster, som gifva uttryck åt massornas, det verkliga flertalets af folket åsikter, önskingar och kraf. De äro icke helt förstummade, dessa andra röster, och kunna icke längre förstummas, så länge krafven förblifva ouppfyllda, om de ock för tiden kunna så starkt öfverröstas, att det för utomstående kan förefalla som om de kväfts och tystnat. Så är dock ingalunda fallet. Själftva möjligheten för sådana röster att om ock svagt och med svårighet höja sig till offentliga protester betecknar en djupt ingripande förändring, hvilken ej kan undgå att småningom göra sig allt mera gällande och att

i samma mån verka till underminerande af självhärskarens oansvariga makt.

Visst är att i detta nu ingen ens sannolikt riktig beräkning är möjlig af den tidslängd, som kommer att förflyta förrän den latent och olösliga konflikten mellan tsarregering och tsarregerade på nytt flammar upp i öppen strid. Och måhända ännu mindre möjligt är det, att förutsäga det omedelbara resultatet af nästa allmänna sammandrabbning. Men den slutliga utgången af den långa kampen är det oaktadt gifven. Den måste ofelbart bli en seger för folket, striden må sedan kräfva längre eller kortare tid, må bringa absolutismen flera eller färre tillfälliga segrar. Ingen sådan skänker dock systemet mera än en respit. En afgörande seger är icke längre möjlig.

Sannolikt förefaller det väl omotiveradt djärft att ställa en sådan prognos på en tid då motståndet mot självhärskaremakten öfverallt i riket synes slaget till marken och krossadt. Och förnekas kan icke, att de tusenden afrättningar af motståndare, de tiotusental deportationer, tsarregeringen under de sista åren låtit verkställa, i så hög grad försvagat den revolutionära oppositionen, att lång tid måste förgå innan den återvunnit krafter. Men slutligt kväfd är den icke. Den uppväxande generationen, som bevittnat autokratins blodiga hänsynslöshet, är tvifvelsutän i högre grad och i vidare utsträckning än någon föregående besjälad af hat mot det härskande systemet, af samma öfvertygelse

som tidigare generationer, att detta system måste störtas för att folket må kunna komma till sin rätt, om sedan aldrig så stora offer krävas. Det blir i stort sedt blott ett uppreparande af, eller snarast en ny akt af det skådespel, hvartill ridån gick upp vid den förste Nikolais tronbestigning och i hvars slutscen Nikolai II måhända är bestämd att spela hufvudrollen.

Redanen flyktig återblick på utvecklingen sedan den tid, då de första krafven på reformer i västerländsk anda framställdes, visar huru oppositionen mot det absolutistiska systemet oafflätligt vuxit, huru denna opposition, hvarje gång yttre omständigheter möjliggjort ett öppet framträdande, visat sig ha vunnit i omfattning, ha trängt till nya lager af samhället och blifvit tydligare medveten om oafvisligheten af sina kraf.

Decemberupproret efter Alexander I:s död var endast ett den högsta samhällsklassens, ur nyinhämtade västerländska idéer framgångna försök att åvägabringa en omgestaltning af det despotiska styrelsesätt, som stammade från tartarkhanerna och hvars inre väsen knappast ens berörts af tsar Peters omfattande yttre reformer. Det var hufvudsakligen arméns officerare och bland dem främst medlemmar af aristokratin, tidens egentligen enda bildade klass i kejsardömet, som ute i västra Europa, dit kriget mot Napoleon fört dem, under beröring med dess folk blifvit smittade af nyare

åskådningar och sökte göra dem gällande inom sitt eget lands statsskick. Men deras idéer voro helt främmande för och uppbyros icke af andra samhällslager. En bildad medelklass fanns icke ens till namnet i det dåtida Ryssland, där samhället i stort sedt bestod af endast två skikt: den fåtaliga härskande klassen, de i tsarens namn styrande, och de styrda, i det närmaste rättslösa massorna, bland hvilka bondeallmogen, de lifegna, som direkt styrdes af sina herrar, utgjorde det öfvervägande flertalet.

Försöket ändades ju utan något sådant resultat de sammansvurna idealisterna hoppats kunna ernå. Men själfva den blodiga grymhet, hvarmed tsaren behandlade alla, som direkt deltagit i upproret eller indirekt understött de omogna och opraktiska reformplanerna, gjorde att upphofsmännens idéer och exempel icke blefvo förgättna, utan verkade tvärtom att kring "dekabristerna", decembermännen, redan under deras lifstid borta i Sibiriens ödemarker började väfvas legender, som höllo minnet af dem, deras planer för folkets bästa och deras själfuppoftning vid lif. Trots den järnhårda despotism, hvarmed Nikolai I kväfde alla meningsyttringar liksom alla försök till medborgerlig verksamhet, som icke voro själfhärskaremakten och dess redskap behagliga, spredo sig de idéer, för hvilka dekabristerna trädt fram, till allt vidare kretsar och allt flera lager af samhället. Tsaren var tvifvelsutän själf öfvertygad om att han inom sitt väldiga rike lyckats utrota allt

hvad han betraktade såsom upprorsanda, men knappast hade han afträdt från skådebanan, förkrossad af Krimkrigets bevis för ihålligheten af den militärmakt, för hvilken han offrat så godt som alla andra rikets och folkets intressen, förrän äfven den inre fienden, den framstegsvänliga oppositionen, på nytt höjde hufvudet

Hans son och efterträdare, som till en början sympatiserade med de frisinnade, gjorde i vissa delar oppositionens sak till sin egen och genomförde den grundläggande reform, frigörelsen af de lifegna, som med ett steg förde Rysslands samhällsskick fram ur medeltiden in i det nittonde seklet. Sedan dess ha alla absolutismens ansträngningar att kvarhålla massorna på den tidigare nivån af okunnighet och respekt för tsarens gudagifna makt visat sig ändå mera fruktlösa än förut. Uppllysning har trots allt silat in bland de djupa lagren, sprider sig om ock långsamt alltjämt vidare och föranleder den jäsning, som förr eller senare måste utmynna i systemets fall.

Alexander II förvanskade själf under senare delen af sin regering så vidt möjligt var sina egna reformer, men helt kunde han icke återtaga dem. Och till den del, de blefvo bestående, kräfdes de ovillkorligt ett tillskott af arbetande krafter från samhällets sida, krafter som icke kunde uppstå utan att tillfälle till vinnande af kunskaper bereddades äfven för andra än de tidigare privilegierade klasserna. Tsar-

regeringen var nödsakad att själf befordra uppkomsten af en bildad medelklass, hvilken det snart visade sig omöjligt att med några medel afhålla från att till stor del sluta sig till oppositionen, att utvidga dess syften och göra den mera klart målmedveten än någonsin förr.

Dekabristerna hade tillhört den privilegierade öfverklassen och hade icke tänkt sig annat än en revolution från ofvan, utan det egentliga folkets medverkan. Arftagarna till deras idéer under Alexander II företrädde den nya medelklassen, men insågo redan att endast massornas deltagande i rörelsen kunde säkerställa oppositionens framgång och sträfvade därför med otrolig energi att sprida upplysning bland dessa massor. Främst gällde det att nedrifva den hälft vidskepliga respekt för tsaren och den ortodoxa kyrkan, som hos folket motverkade spridning af nya idéer, och detta förnekande af alla dogmer gaf upphof åt beteckningen "nihilism", men till en början voro nihilisterna icke i egentlig politisk mening revolutionära. Först när tsarregeringen visade sig besluten att hindra upplysningsarbetet och att sky inga medel för att kväfva den opposition, som gaf sig uttryck genom sådant arbete, blef den nya oppositionsrörelsen verkligt revolutionär och utvecklade sig småningom till terroristisk.

Alexander II föll just då han af allt att döma bragts till insikt af själfhärskaremaktens oförmåga att i längden motstå utvecklingen och därför stod i beråd att inslå en ny kurs i sin

inre politik. Äfven hans son och efterträdare tvekade ett ögonblick mellan framstegspolitik och upprätthållande af den oinskränkta och oansvariga absolutismen, men valde så det senare alternativet och fullföljde under hela sin regeringstid med orubblig konsekvens den politik han inslagit och den han tvifvelsutänkt trodde bäst ägnad att befrämja rikets och folkets bästa. Oppositionen fann få eller inga tillfällen att under hans regeringstid göra sig hörd, den nyorganiserade politiska polisen arbetade med så stor framgång, att de revolutionära, som splittrats och uttömt sina krafter under den föregående kampperioden, ej kunde finna rådrum att samla sig på nytt — så stort yttre lugn rådde, med ett ord, att utomstående ännu en gång måste tro autokratin ha vunnit en afgörande seger.

Men under ytan verkade samma krafter som tidigare och i vida större utsträckning, i det nya befolkningslager kommit under deras inflytande. Den i snabb utveckling stadda fabriksindustrin drog massor af arbetare från deras hemkommuner och hopade dem i ett fåtal städer, där de erbjödo så mycket bättre tillfällen till propagandaverksamhet som de visade sig synnerligt mottagliga för socialismens läror. Och under de långa ledighetsperioder, som för de tallösa kyrkliga helgdagarnas skull afbröto det industriella arbetet, återvände arbetarna i regeln till sina hem i landskommunerna, dit de ännu lagligen hörde, och spridde där de nya

lärorna i ständigt vidare kretsar, inom hvilka den af ålder i Ryssland bestående kommunistiska äganderätten till jorden på det bästa förberedt jordmånen för socialistiska läror.

Å andra sidan sörjde åter de maktägande själfva för, att oppositionen vann ständigt nya anhängare bland de bildade, i det tsarregeringen med obeveklig stränghet inskred emot och ned-slog hvarje yttring af frisinnad oppositionslust, som vid universitet och andra högskolor gjorde sig skönjbar. Under Alexander II:s tid var det till en början endast ett fåtal af universitetsungdomen, som anslutit sig till den revolutionära oppositionen. Men antalet växte oupphörligt tills det mot slutet af hans sons regering var endast fåtalet, som icke mer eller mindre helt anslutit sig till oppositionsrörelsen, hvars revolutionära karaktär af enhvar insågs och erkändes. Oppositionsmännen tvingades visst af autokratins hänsynslöst brukade öfvermakt att mera än någonsin verka i det fördolda, men därför upphörde deras verksamhet ingalunda. Det blef en tid af förberedelser och samling, hvarunder den nya generation, som växte upp, erhöll den revolutionära uppfostran, som gjorde den redo att träda fram, när det efterlängtade tillfället slutligen erbjöd sig.

Alexander III gick till sina fäder utan att ha nödgats bevittna resultaten af sin politik och därför i orubbad öfvertygelse om att han lämnade själfhärskaredömet åt sin son och arfvinge fastare sammanslutet och starkare än

någonsin. I gengäld har denne arfvinge erhållit så inånga flera bevis för hur föga hans fader lyckats i sträfvandet att kväfva oppositionen, att göra själfhärskaremakten oangriplig.

Det visade sig redan tidigt, att Nikolai II ingalunda kunde invagga sig i förhoppningen att den frisinnade oppositionen vore slutligt tystad, i det dessa oppositionsyrkanden genast, om ock i mildaste form, gåfvo sig uttryck, och småningom blefvo alltmera bestämda, på samma gång den omaskeradt revolutionära rörelsen med terrorismen i sitt följe likaledes började lefva upp på nytt. Och när så tsarregeringens krigspolitik bragt sinnena i rörelse öfverallt i riket visade det sig med ens, att det tysta arbetet under den föregående perioden nått långt mera vidtgående resultat än någon kunnat föreställa sig. Det blef på en gång tydligt, att själfhärskaredömetts anhängare i själfva verket redan utgjorde mindretalet af de bildade klasserna, att massorna af folket, om de också ännu blott till smärre del medvetet understödde den politiska oppositionen, utan främst kräfde ekonomiska reformer, dock i så hög grad förlorat den gamla, hälft religiösa troheten för tsaren, att de ingalunda längre kunde påräknas såsom stöd för själfhärskaretronen. Och därtill befunnos industriarbetarna öfverallt i riket så godt som till hela sitt antal ha blifvit öppet revolutionära.

Utvecklingen i detta afseende hade onekligen nått mycket långt under de mindre än

nittio år, som förflutit sedan de fåtaliga dekabristerna för första gången gingo till anfall mot den ryska absolutismen, under de femtio, som förgått sedan massan af tsarens undersåtar från rättslösa och säljbara lösören förvandlades till medborgare med åtminstone teoretiskt erkända mänskliga rättigheter. Det är mer än svårt, det är omöjligt att, trots allt som under de sista åren skett och ännu dagligen sker i det heliga Ryssland, föreställa sig att denna utveckling nu mera än förr blifvit slutligt afklippt, att själfhärskaredömets seger vore afgörande ens för en längre framtid.

Rörelsen har visst äfven denna gång blifvit kväfd. Den kraftigt understödda och med lika samvetslös som kallblodig skicklighet ledda kontrarevolutionen har för tiden blifvit den oorganiserade revolutionen öfvermäktig. Och sedan dess undertryckande har tsarregeringen lika despotiskt som någonsin, mera blodigt än till och med under den förste Nikolais tid, och till synes mera framgångsrikt sökt krossa den revolutionära oppositionen. Deportationerna, krigsrätterna, de speciella ståndrätterna, de tusende afrättningarna jämte det oregerade pogrommördandet och plundringarna ha kväfd de öppna utbrotten af motstånd. Men knappast heller mera än de öppna utbrotten. Allt hvad man har sig bekant om utvecklingen under föregående, liknande perioder ger tvärtom vid handen, att den revolutionära jäsningen under ytan pågår som förut, att de för tiden lamslagna

krafterna samla sig, organisera sig, drifva en uppfostrande verksamhet och bida tiden för nästa anfall mot den oansvariga absolutismen.

Tsarregeringen har visst denna gång utöfvat mera blodiga och mera omfattande represalier än någonsin förr, men den har ock, såsom ur de gjorda antydningarna om föregående revolutionära utbrott framgår, haft ojämförligt många flera motståndare att bekämpa. Den aritmetiska proportionen mellan antalet af dem som nedskjutits, hängts eller deporterats och antalet deltagare i de olika revolutionära utbrotten är snarast mindre till favör för tsarregeringen än i tidigare, enahanda fall. Och däraf bör med all möjlig sannolikhet kunna slutas, att äfven resultatet af revolutionsrörelsens undertryckande nu är förhållandevis lika föga afgörande som liknande, tidigare segrar för själfhärskaredömet.

I själfva verket är emellertid tsarregeringens ställning nu mindre gynnsam än under föregående, efter temporära segrar följande perioder, emedan förut aldrig någon offentlig kritik af regeringspolitiken och dess följder kunna komma i fråga. Oppositionen har förut alltid varit hänvisad till den s. k. underjordiska litteraturen, som själfallet kunnat erhålla endast jämförelsevis ringa spridning, för framförandet af sina åsikter och reformkraf, liksom för klargörande af det rådande systemets missbruk och öfvergrepp. Nu däremot utgör den oppositionella minoriteten i riksduman ett

språkrör för oppositionen af alla nyanser, till och med för de oförsonligt revolutionära partierna, såsom flerfaldt visat sig. Och tidningspressen sprider deras oförbehållsamma kritik och yrkanden utöfver hela riket, utan att tsarregeringen kan förhindra det, så länge den öfver hufvud finner sig nödsakad att af hänsyn för sina af det civiliserade Europas opinion beroende finanser tolerera duma institutionen. Så föga betydelse den af regeringen styrda folkrepresentationen än numera äger såsom lagstiftande myndighet, är den dock af oberäknelig vikt för folkets upplysning om den regeringsledda utvecklingen och om det mål, hvartill denna oförtydbart syftar. Den mer eller mindre revolutionära oppositionen mot själfhärskarsystemet har aldrig förut haft möjlighet att öppet utlägga och försvara sina sträfvan. Nu kan den icke hindras att så göra och drifver därigenom en kraftigare och långt mera omfattande propaganda än den någonsin kunnat genom äfven den ifrigaste hemliga verksamhet.

Tsarregeringen har påtagligen själf insett detta och har såsom följd af insikten äfven å sin sida börjat söka stöd hos samhället. Tidigare har omnämnts det skickligt planlagda och genom den Stolypinska agrarförordningen utan hänsyn för konstitutionen utförda schackdraget att lägga grund till en delning af bondeallmogen, det ryska folkets massa, i en förmögnare, jordäggande och därför konservativ klass och ett löst jordarbetareproletariat. Åt samma håll

syfta äfven delvis de af den nuvarande tsaren utfärdade religionsfrihetsförordningarna, som visserligen icke afse att införa verklig religionsfrihet, men dock befria vissa sekter, såsom t. ex. de reaktionärt konservativa "gammaltroende" ur det rättslösa undantagsläge, hvori de förut befunnit sig, och bragt dem att reservationslöst understöda sjäfhärskaredömet. Vidare gör tsarregeringen genom hög tullprotektion, regeringsbeställningar, undertryckande af arbetarnas sträfvanden etc. allt hvad göras kan för att vid sig binda industriidkarna, hvilka i stort antal äro helt beroende af sådana regeringsomsorger för möjligheterna att drifva sin näring. Och slutligen har tsarregeringen sedan lång tid med mycken och dyrbar frikostighet i form af lån, som i ett stort antal fall blifvit direkta gåfvor, sträfvat att vinna godsägareklassen, hvilken dels i följd af lifegenskapens upphäfvande, dels på grund af de frigjorda böndernas växande anspråk på lön för sitt arbete, i stort sedt befinner sig i ett tämligen prekärt ekonomiskt läge.

Ingen af dessa eller andra åtgärder af liknande syfte utgör något stort afsteg från tillämpningen af de autokratiska principerna, men sedda i ett sammanhang beteckna de i själfva verket en väsentlig förändring af sjäfhärskaredömet egen uppfattning af sin ställning, en förändring, som framtvingsats af förhållandenas utveckling och som ofelbart måste komma att bli allt starkare accentuerad i mån som utveck-

lingen skrider vidare. Tidigare fann tsarismen tillfyllestgörande stöd i byråkratin och inom armén och utöfvade herraväldet öfver öfriga samhällslager helt oberoende af dessas åsikter, önskningsmål och sträfvanden. Numera finner tsarregeringen själf detta stöd otillräckligt och måste därför inställa sin politik på, att inom olika samhällslager vinna anhängare i största möjliga antal. Men därmed lämnar autokratin sin ställning utom och ofvanför de olika partierna, öfver hvilka alla den hittills med lika suverän maktfullkomlighet härskat. Detta utgör ett afsevärdt långt steg i riktning mot västerländskt samhällsskick, som oundvikligt måste komma att efterföljas af flera åt samma håll. Ty lika otänkbart som det är att de systemet understödande samhällslagren skulle kunna förbli orubbadt kvarstående på den ståndpunkt de nu intaga, lika omöjligt blir det för tsarregeringen att motsätta sig all progressivitet, såvida den vill bibehålla det stöd den äger inom det konservativa lägret.

Häraf kan dock för ingen del den slutsats dragas, att själfhärskaredömets omvandling vore inom en nära framtid förestående. Tvärtom kommer sannolikt den pågående söndermullningsprocessen — fränsedt helt oberäkneliga händelser — att kräfva jämförelsevis lång tid. Detta måhända främst, emedan en betydande del af det ryska samhället, som tidigare, ehuru icke direkt understödande den revolutionära rörelsen, dock icke skulle haft något emot

att denna nått sitt mål, numera vunnit öfvertygelsen att en allmän rysk revolution otvifvelaktigt skulle utmynna i ett så kaotiskt tillstånd, att rikets sönderfallande nästan oundvikligt blefve följden.

Det var särskildt året 1906, som ådagalade hvad i detta afseende otvifvelaktigt vore att vänta. I det föregående har nämnts, att vid flera under det nämnda året gjorda upprorsförsök nationalistiska synpunkter spelade en viktig roll bland orsakerna till utbrotten. I allmänhet hade man i Ryssland, om man ock visste att nationalitetssynpunkter både i Finland och i Polen främst betingade motståndet mot själfhärskaremakten, antagit att nationalitetskänslan bland andra folkslag i riket icke längre utöfvade större inflytande. De nämnda upprorsutbrotten visade huru grundligt man härutinnan bedragit sig. Icke blott georgier, armenier och letter, utan äfven estlänningar, hvitryssar (i ett par af de västra guvernementen) och andra lämnade så pass tydliga bevis för sina känslor af nationell samhörighet, att man knappast kan hysa tvifvel om, att de vid första tillfälle skulle, i likhet med finnar och polacker, söka organisera sig på nationell bas.

Erfarenheterna såväl under den första som under den andra duman bekräftade och utvidgade de hithörande slutsatser man ansett sig böra draga af upprorsförsöken. De ofvan nämnda folkstammarnas representanter slöto sig i likhet med de polska omedelbart till den

skarpaste oppositionen mot tsardömet och lämnade intet tvifvel om att de, när så ske kunde, komme att sträfvva till möjligast vidtgående autonomi för de nationaliteter de företrädde. Och långt ifrån att ens antydningssvis motsätta sig sådana, mer eller mindre tydligt formulerade anspråk, visade sig de ryska radikala tvärtom snarast böjda för att uppmuntra de icke-ryska nationaliteternas autonomistiska framtidsförhoppningar.

Ingen kan undgå att inse hvilka följder ett sträfvande isär af de många olika nationaliteterna inom det ryska riket skulle medföra under ett tillstånd af revolution, då utan tvifvel äfven andra folkstammar, såsom t. ex. de tjugufem millionerna lillryssar, ruthener, som hittills mindre tydligt manifesterat sin nationella samhörighet, men dock förenas bland annat af sitt gemensamma, af tsarregeringen undertryckta språk, komme att taga del i rörelsen. För den härskande rasen, storryssarna, skulle intet annat val gifvas än att endera låta hvarje nationalitet efter behag separera sig och sköta sig själf, eller att genom försök att tvinga dem till kvarstående inom det enhetliga riket gifva signal till ett allas krig mot alla, hvars utgång och följder undandra sig hvarje möjlighet till beräkning. Redan de jämförelsevis små utbrotten under 1906, sedda i sammanhang med den regeringsunderstödda pogrom-rörelsen, varsla härom på ett sätt, som af ingen bör kunna missförstås.

Tecknen ha påtagligen också tolkats riktigt, både af tsarregeringen och af de samhällskretsar, som under de sista åren, trots uppriktig önskan att se konstitutionella reformer införda, sammanslutit sig till stöd för själfhärskaredömet såsom det mindre onda af två. Men så mycket grundligare missförstånd synes i stället råda beträffande medel och metoder att förekomma den utveckling man på goda grunder fruktar och därför till hvad pris som helst vill stäfja.

Själfhärskaredömet tror sig genom centralisation, genom största möjliga koncentring af makten hos en oansvarig regering, kunna sätta en damm för de strömningar, som allt starkare göra sig gällande och allt mera energiskt kräfva decentralisation, fördelning af makten på ansvariga myndigheter och medborgerliga sammanslutningar för kommunal och statlig verksamhet under lagbestämd kontroll af myndigheterna. Striden är densamma, betingas af samma förutsättningar och föres på samma grund som inom alla andra folk, hvilka kämpat sig fram ur medborgerligt omyndighetstillstånd till frihet och själfstyrelse. Men i Ryssland kompliceras striden i hög grad af de nationalistiska strömningar, hvilka å ena sidan göra befolkningen i stora delar af riket bittert fientlig mot den härskande och förtryckande nationaliteten, å den motsatta åter göra talrika element bland denna härskande nationalitet så föga benägna för medgifvanden, att de hellre

än att ingå på dylika, förenat sig med den yttersta reaktionen för värjande af det absolutistiska system de dock för sitt eget vidkommande helst ville i betydande mån modifiera, om icke helt och hållet afskaffa.

De tre förstnämnda faktorerna i det skenbart olösliga problemet te sig förty i stora drag som följer: å ena sidan själfhärskaredömet och dess lika servila som korrumperade byråkrati, stödande sig på den storryska nationalismen och ännu tämligen oreserveradt förfogande öfver armén för försvar af sin ställning, och å den andra flertalet af de oberoende bildade klasserna jämte de målmedvetet oppositionella elementen bland folket, understödda af de många, af tsardömet kufvade och behärskade icke-ryska nationaliteterna. Och i bakgrunden landsbygdens stora allmogemassa, som drifves än hitåt, än ditåt af förnämligast ekonomiska hänsyn, men som i nära nog dagligen ökad utsträckning genomtränges af insikten att varaktig förbättring af de ekonomiska villkoren icke är tänkbar utan förändring af samhällsskicket.

En fredlig lösning af de till synes oöfverkomliga svårigheterna vore dock ingalunda otänkbar, blott förutsättas kunde att själfhärskaredömet insåge ställningens ohållbarhet och ville begagna den makt det ännu besitter för att konsekvent och utan baktankar arbeta för en sådan lösning. Ryssland äger i sin semstvoinstitution, så kringskuren och förvanskad denna institution än blifvit af autokratin,

en grund hvarpå utan tvifvel kunde byggas vidare i riktning mot större själfstyrelse, närmast genom gradvis utvidgande af semstvosförsamlingarnas kompetens, sedan, i mån som vanan vid lagligt begränsad och betryggad medborgerlig verksamhet förberedt öfvergången, genom öfverlämnande af mera omfattande rättigheter äfven åt de i riksrepresentationen samlade ombuden för de olika landsdelarnas själfstyrelseorgan.

Äfven på denna väg skulle utvecklingen sannolikast utmynna i en förvandling af det ena och odelbara riket till en på sätt eller annat federativt organiserad stat, sådan endast de mest avancerade ryska politikerna ännu alls vilja tänka sig. Men ett sönderfallande af riket behöfde ingalunda med nödvändighet, eller ens sannolikt, följa af en målmedvetet och följdriktigt ledd utveckling i denna riktning. Tvärtom förefaller det mest antagligt, att själfhärskaredömet, efter den erfarenhet hvarje sansad politiker inhöstade under de revolutionära kampåren, skulle kunna påräkna understöd för en politik som den antyddas af alla utom de fanatiskt radikala elementen, i alla händelser så snart öfvertygelse vunnes om ärligheten af tsarregeringens uppsåt.

I detta nu synes dock mindre grund än någonsin finnas för förhoppningar om en fredlig lösning. Tvärtom antyder allt att tsarsjälfhärskaren är besluten att föra striden till slut, besluten, att med hvilka medel som helst

häfda och utvidga sin makt, oafsedt hvad allt af andligt och materiellt lidande detta innebär såväl för hans eget folk som för andra. Men därunder fortgår trots allt den utveckling, som för snart ett sekel sedan började, än med större snabbhet, än med mindre, men alltid i större omfattning, utan att kunna kväfvast — tills nästa öppna sammanstötning inträffar. När den är att vänta och om den blir slutligt afgörande, är omöjligt att förutsäga. Visst är endast, att hvarken tsarens eller någon annan makt förmår för alltid kvarhålla folket i okunighet om sin rätt — och om sin makt att taga denna rätt där den icke gifves.

